

પ્રસ્તાવના.

આ ગ્રંથ જે સ્ત્રીઓ એક મહિના પર્યંત વાંચશે તે પતિવ્રતા થશે એ નિશ્ચય છે; જે કદાપિ તેના સંસ્કાર ન સૂધરે તો આ પુસ્તકનાં લીધેલા પૈશા પાછા આપીશું તેમજ ભૂત પિશાચ અને સર્વ જાતના વહેમનો બચ નહિ રહે તથા સર્વ વાતે નિર્ભય બની સ્વધર્મનું તેને સાક્ષાત દર્શન થશે.

છેવટ જણાવવાનું કે જે જે બાબતો આ ગ્રંથના ઉત્તરાર્ધમાં સમાવી છે તેને માટે જે કોઈને પણ પૂછવા જેવું લાગેતો મને લખી જણાવવાથી તેનો ખુલાસો આપવામાં આવશે અને કોઈ રોગ ઉપર વધારે સલાહ સાથે સૂચના પણ કરવામાં આવશે. વળી તૈયાર દવાઓ પણ દરેક રોગને માટે મારે લાંથી મળી શકશે.

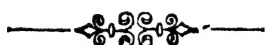
આ ગ્રંથ રાગદોષની પ્રબળતાથી કોઈને અર્પણ થઈ શકતો નથી. કોઈ દેશદાઝર વિર પુરૂષ, આપણી આર્યવર્તની ઝાંખમાર-તી કાન્તીને પોતાના પુનઃ સત્તેજ સ્વરૂપમાં લાવવા અને આધુનિક લજ્જત સમયમાં સ્ત્રી ધર્મનો પ્રચાર કરવાને ઉત્સાહી થશે તો તેને આ પુસ્તક અર્પણ કરવામાં વાંધો નથી પરંતુ આ ગ્રંથ ફક્ત પ્રોપકારાર્થેજ કરવામાં આવ્યો છે.

જે કોઈ સુશિક્ષિત, અને સ્વધર્માભિમાની આર્યમહિલા, પોતાની, આર્યબ્રહેમોને સ્વધર્માનુસાર વિચરાવવા ધારી અનામારી અધ્રમ્ય કર્મથી મુક્ત કરાવી, લય થયેલ સતી મંડળને પુનઃ જન્મ આપી પુર્વેની આર્ય મહીલાઓ જેવી કે, સ્ત્રીના દયમંતી, અને સુલોચનાના ગુણાનુવાદને સ્મૃતી કરાવે તેવાં સદાચરણથી ગુપ્ત થઈ ગયેલ નીતિ અને રીતીને પ્રદર્શિત કરી સતી એવું મહત્તાવાળું પણ હાલમાં નાશ પામેલું નામ પુનઃધારણ કરાવવાની અંતઃકરણથી ઉત્કંઠા રાખી આ પુસ્તકની બે ચાર

(૨)

છપાવી ધર્માર્થે દાન કરવા ધારશે તો તેની ઉત્કંઠા કુઠિત કરાવવાને
અમે કદી પણ ઉચિત ધારવાનાજ નહીં પણ તેને સહજ ધન્યવાદની
સાથ તેટલાં પુસ્તક છપાવવા હક આપી અમારી દ્રવ્ય અદા કરીશું.

પંડીત વૈજનાથ અવધવાસી.

પાત્રતાનો ભાવ.

“વર્ષા રતુ.”

ગરબી.

(અમે ઇશ્વર માગીએ એટલું એ રાહ)

સુણો પ્રીતે પ્રિતમ એક વિનતી,	સુંદર વર સોહામણા.
કહું મનમાં ધરી ઉછરંગ,	
આવી વર્ષા રતુ રમણિક આ,	સુંદર વર સોહામણા.
ધન ધટા વિચિત્ર ખરંગ.	
મેઘ ઇંદ્ર ધનુ લેઈ આવીયો,	સુંદર વર સોહામણા.
પ્રિયા વિજળી છે જેની પાસ.	
ધમકે વ્રજનોખત જે ધડી,	સુંદર વર સોહામણા.
દમકે પ્રિયા દામની ખાસ.	
ચમકે ચિત્ત ચપળા ભામની,	સુંદર વર સોહામણા.
કરે તર્ક સુતર્ક અપાર.	
જેમ મેઘ સંગે શોભે વિજળી,	સુંદર વર સોહામણા.
તેમ હું તમ સંગ આવાર.	
શોર મોર દાદુર સારસ તણા,	સુંદર વર સોહામણા.
એ બપૈયા પીયુ રટણ.	

તેમ સુશિલ સ્ત્રી એક ચિતથી.
 કરે નિજ પતિનું સ્મરણ, સુંદર વર સોહામણા.
 પતિ એજ સ્ત્રીના પ્રભુ હું ગણું,
 ખટ શાસ્ત્રથી જાણું છું મને. સુંદર વર સોહામણા.
 સ્ત્રીએ પતિ શેવા નિશંકથી,
 કરવી એ નિરંતર ધમે. સુંદર વર સોહામણા.
 ખીલ્યો પુષ્પ ગુદાહદી મોગરો,
 જનક ચંપો ચંબેલી ગુલાબ. સુંદર વર સોહામણા.
 તેના હાર ગુંથેન પ્રિતથી કરં,
 પતિ શેવાનો લેવા લાભ. સુંદર વર સોહામણા.
 લાવું અખીર અત્તરને અરગમ,
 ચુવા, ચંદન કર્તુરી સાથ, સુંદર વર સોહામણા.
 કરં પુજન પ્રેમે પ્રભુ તણું.
 મારા સ્વામિ પ્રભુ સાક્ષાત, સુંદર વર સોહામણા.
 અન્ય દેવ પતિ વિણ જે ગણે,
 તેવી ઢાંગી સ્ત્રીને ધિક્કાર. સુંદર વર સોહામણા.
 કૈક કુલટા કુછંદમાં પરવરે,
 સત કોટી તેને ફિટકાર. સુંદર વર સોહામણા.
 નિય જાય મંદિર અપાસરે,
 શિખે ત્યાંથી સદા દુરાચાર. સુંદર વર સોહામણા.
 સ્ત્રીના ભોગી રોગી જોગી જોગટા.
 બહુ બટ્ટા સાથે રમે જાર. સુંદર વર સોહામણા.
 કૈક સ્વામિ સેવક જતી ગોરજ,
 ફેરી પુજા કરે નિયનાર. સુંદર વર સોહામણા.
 કૈક ધર્મ સંપ્રદાયના ગુરૂ,
 પગ ચંપી કરાવે તે વાર. સુંદર વર સોહામણા.
 ગર્ભપાત કરાવે તે દાંભિકો,
 સ્ત્રીઓ આરોપે પુષ્પના હાર. સુંદર વર સોહામણા.

એવા કામી, સ્વામિ, મહારાજને,
 શોભે પુખ્ત સાટે પ્રહાર. સુંદર વર સોહામણા.
 જોનાં ભગવાં તે ખડ ખડ જોલતાં,
 પગે ચાંખડીનો ચટકાર. સુંદર વર સોહામણા.
 જેમ નટ રંગભૂમીમાં નાચતો,
 તેવી ચાલવાળા નિરધાર. સુંદર વર સોહામણા.
 એવા દંડ ધારી કાન ફાટલા,
 જટા વાળા લગોટા મસ્તાન. સુંદર વર સોહામણા.
 હેતુ સાધવા પ્રપંચ તે કરે,
 ભરમાય સ્ત્રીયો નાદાન. સુંદર વર સોહામણા.
 કહે દીન દાસી મહાદેઈ આપની,
 પતિસેવા ઉતારે ભવ પાર. સુંદર વર સોહામણા.
 દ્રઢ મનથી પતિ સેવા હું કરું,
 સુખ સ્વર્ગનું એ નિરધાર. સુંદર વર સોહામણા.
 વૈકુંઠના વિલાસ પામશો,
 જગમાં જાહેનો આવાર. સુંદર વર સોહામણા.
 નારી જાતી સહુ ચિત્તપાં ધરો,
 થજો સર્વ પતિવ્રતા નાર. સુંદર વર સોહામણા.

૫૭૩૨

॥ઓરમ.॥

અથ.

સ્ત્રીભૂષણ.

સૂચના.

હે સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા અજર, અમર, અભય, નિત્ય, પવિત્ર, ન્યાયકારી અને દયાળુ તારી ઉદારતાથી આ બખત હું એવી આશા રાખું છું કે આ સ્ત્રી ભૂષણ ગ્રંથ નિર્બંધેસંપૂર્ણ થઇને અમારી સર્વ આર્થ્ય બેહેનોને ઉપયોગી થાય, અને તેઓએ અંધકાર રૂપી સાગરમાંથી મુક્તથઈ વિદ્યારૂપી પ્રકાશમાં આનંદ પામી વિચરવા લાગે તેવી મારી પ્રાર્થના છે.

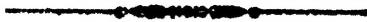
અસ્તુ.

આજ કાલ આપણા આર્યવૃત્તમાંની અર્ધાંગનાઓ (સ્ત્રીઓ) અત્યંત મુખાધના પ્રતાપે કરી, ધર્મ કર્મની બ્રહ્મતાને પાત્ર થઇ પતિ વૃત્ત હીન થઇ પોતાનો જન્મ મિથ્યા સુખ સાગરમાં વ્યર્થ ગુમાવે છે. અને તેમજ અમારા આર્ય બાંધવો કાંઈ પણ તે તરફ લક્ષ આપતા નથી. જો કે અત્રે તાત્કાલિક અગત્યની જરૂર છે તેથી

રચના તથા ઉપદેશોના પ્રસાર તો થાય છે. પણ આ દૃષ્ટિતા દુઃખ નિવારણાર્થ દિવા સુપુત્ર જનની ઉત્પત્તિને માટે, કાંઈ પણ કોશીસ કરવામાં આવતી નથી. આ વાન દેવવણીકારોને કલ્પક લગાવનારી અગત્ય સામાજિક લોકોને દેવવણીકારોને કલ્પક લગાવનારી છે. કેમકે અર્ધાગનાઓ નો અર્ધ ભાગ સૃષ્ટિના મુખ્ય ભાગમાં છે તો દેવવણી પુરુષ ઉન્ન-તિથીજ આદેશની ઉન્નતિ સંબંધે 'એમ હું' માનતો નથી માટે આ વાનારૂપી પુરુષક આપણી તમામ આયે બહેનોની રોગમાં મુકી અને તેવીજ રીતે સર્વ ભાઈઓ પ્રત્યે સ્ત્રીનય પૂર્વક આશા રાખું છું કે અમારા પ્રયાશને સાદૃશ્ય કરી પોતપોતાનો જન્મ સુધારવા માટે પ્રયત્ન કરશે.

આ અર્થના ઉત્તર ભાગમાં પાક શાસ્ત્રો: વિધાન તથા પોતપોતાના શરીર અને મર્યાદાના રક્ષણ કે જે પોતેજ સ્ત્રીઓ કરી શકે અને તેમજ બાળકોની ઉત્તમ રીતીથી પાલન કરી તેમને ઉત્તમ શીક્ષા પણ આપી શકે તેના ઉપાયો યોજવામાં આવ્યા છે:—

અદધવાસી પંડિત વૈજનાથ.

સ્ત્રી ભૂષણ.

એક મહાદેઈ નામની પતિવ્રતા સ્ત્રી કે જેનું જીવનચરિત્ર આગળ
જાપવામાં આવશે. તેની પાસે એક દીયરો એક યુવક. વંચનખાત્ર
નામે કે. ઇ સગળ કાર્ય પ્રસંગે લખ આવી હતીને વખતે
મહાદેઈ પતિવ્રતા સ્ત્રી પાસે પોતાનું દુઃખ કે જેને તેનો પતિ દુઃખ
આપતો હતો. એ જાગત ચચા ચલાવી ને જે ઉત્તમ બોધ ગૃહણ
કર્યો હતો અને તેથી તેની આત્માનું શાન્તિપાત્ર થઈ હતી તેજ આ
પુસ્તકમાં લખવામાં આવે છે. ચંચલખાઈ પુછે છે અને મહાદેઈ બોધા-
ર્થ ઉત્તર આપે છે.

ચંચળખાત્ર—મારું દુઃખ કેમ નિવર્તે નથી થતું ?

મહાદેઈ—આ વાત સાંભળીને પોતાના નેત્રમાં જળજળીયાં લાગીને
કહેતા લાગી કે, અરે, મારી વહાલી બેહેન તને શું કહું
મારા જોતરામાં આવે છે કે મારી હજારો લાખો બેહેનો અવિ-
ધાકથી સાગરમાં ડુબી પોત પોતાના પતિવ્રત મર્મ મુકી,
અનેક પ્રકારના પાળાંડી જાગોમાં ફસી અને રંડાપા અને
વાંઝણી આદિના કલકો મારા દિવર મુકદ્દરથી ફારણ કરી
પોતે પોતાના મનમાં હર્ષ માની પોતાનો જન્મારા બંધ
ગાયે છે તેનું કારણ અવિધા અને અવિવેક છે. જ્યાં મુશ્કેલી
વિચારેવાં છે પોતાના પેસારો અપણા બેહેનોમાં કહેલા ન-
થી હા સુધી આપણું દુઃખ અને દંડશ નિવર્તે કેવી રીતે
થશે તે હું કહી શકતી નથી.

શ્રીચળાચાર્ય—હાય હાય ! જેહેન આપણી સ્ત્રીઓથી વિદ્યા બણા-
ય શું ?

મહાદેવ—અરે જેન તને તો કાંઈ સમજણ પડતી નથી અને મહા
મુખાર્જની વાતો કરે છે. કારણ કે આપણે જ્યાં સુધી
વિદ્યા બણીશું નહીં ત્યાં સુધી આપણો કર્તવ્ય તથા આ-
પણો જન્મ સાધુત્વ શી રીતે કરીશું. ઇશ્વરે તો
આપણે માટે વિદ્યા બણવાનો હક તો આપેલ છે? કારણ
કે જ્યારે હું વિચારથી જોઉં છીએ કે ઇશ્વરી નિયમાનુ
સાર સ્ત્રીઓ પુરુષ કરતાં કાંઈ કમ જણાતી નથી જેવી
રીતે પરમાત્માએ બધે નેત્રો આપણને આપેલ છે તે-
વી રીતે પુરુષોને પણ બે નેત્રો આપેલ છે. અને જો-
મ. બૂબ તરફ આપણને દુઃખ આપે છે તેવીજ રીતે
પુરુષોને પણ સદન કરવું પડે છે. જેવી રીતે આપણી ઉત્પ-
તિ છે તેવી રીતે પુરુષોની પણ જોવામાં આવે છે; જ-
ન્મથી મરણ પર્વત સર્વ ઇશ્વરી નિયમમાં સ્ત્રી પુરુષો-
સરખા જોવામાં આવે છે. દરે આપણે કદા-
પી એમ ધારીએ કે સ્ત્રીઓને વિદ્યા શ્રદ્ધ કરવાને. અ-
ધિકાર નથી તો વિદ્યા વિના જ્ઞાન નહીં અને જ્ઞાન વિના
મુક્તિ નહીં.

શ્રીચળાચાર્ય—નાના, જેહેન અમે તો અનેક સાધુ સંતોના મુખથી
અને તેમજ આપણી ધરતી સંડેલી સામુદાય પણ એમજ
મામલાએ છીએ કે સાસ્ત્રોમાં સ્ત્રીઓને વિદ્યા બણવાને
આધિકાર નથી.

મહાર્દેશ—હા, અરે મહારી વદાળી બેન, આપણુ ન બાજવાનું કારણ તો એજ છે કે “જો તે લોકોના કપરેશ આપણે વિચાર પૂર્વક ધારણ કરતા હોતો, અગર તે લોકોના અરિત્રો સમજવાની આપણામાં શક્તી હોત તો આપણી આપી દુર્દશા કેમ થાત? અને ગોરજી સાધુ, સંતાદિનો મુખ્ય હેતુ એજ છે કે સ્ત્રી લોકો ન પડે તો ધણુજ સારું. કારણ કે જ્યારે આપણુ લોકો વિદ્યા બણીશું તો તેઓની મગજી અનુસાર આપણે કેમ વચ્ચીશું? અને તે લોકો પણ એમ સમજે છે કે બાંહેલી સ્ત્રીઓ પોતાનો અમુલ્ય પતિ-વૃતાનો ધર્મ છોડી અમારા પાસે કેમ આવીશે. અને અમારી પ્રપંચી અને આંત્રી દુઠ્ઠી ગળી કથાઓની પાખંડી જાળમાં કેમ ફસાઇ સકશે. વળી અમારી ઘરડી સામુ તથા મુખ માતા આદિ પણ પેનાના જેવી બનાવવા માટે આપણને બહુવા દેતાં નથી. અને એમ પણ સમજે છે કે છોડી-ઓ બહુશે ત્યારે આપણા ઘરના કામજાજ કોણુ કરશે. અને જેવી રીતે તે લોકો પોતાનો જન્મ વ્યય ગુમાવી, સાધુ, સંત, દશન મેળા આદિ કરી પતવૃત ધમ મુકી પોતાના દલાગ નિર્ગમન કરે છે. તેમજ અમને પણ શિખામણ આપી તેજ રસ્તે લઈ જાય છે. અને ઉત્તમ શિખામણુ તે લોકો ક્યાંથી લાવે?

અચલખાઈ—હા, બેલન આ શું કહો છો અમારા ગુરજી પણ અમને વખતો વખત એમજ કહે છે કે સ્ત્રીઓને બહુવું નહીં જોઈએ.

મહાદેવ—પ્યારી બેહેન, તમે જરા નેત્ર ઉઘાડી બુદ્ધિથી વિચારો તો ખરાં હામના ગુરુઓ પણ પોતાનો મતભંગ ગુનેગે કારણ કે જ્યારે સ્ત્રીઓ બાણી હશે ત્યારે તેમના મુખથી દરેક સકંધની રસિક કથાઓ અને તેમની ઓક પ્રકારની પ્રપંચી વાર્તાઓ કેમ સંભળશે? પોતાની મેળે હિતમ હિતમ પ્રકારના અંધો જેવા મનુષ્યોને ધર્મ શાસ્ત્રો વાંચી પોતાનો જન્મ સફલ કરશે નહીં!

શ્રીચંદ્રમાધ—ત્યારે શું સાધુ બ્રાહ્મણોના વચનથી આપણુ કલ્યાણ નથી થતું?

મહાદેવ—હા બેહેન, સ્ત્રીઓનું કલ્યાણ નથી થતું, કારણ કે સ્ત્રીઓમાં પતિ સેવા શીઘ્રામ બીજી કાંઈ પણ સાધના લખેલી નથી. અને તેમ કરવું પણ જોઈએ, કારણ કે તમે વિચારો તો ખરા, કે જેમ સાધુ બાવાની પાસે અમે જમીને હર્ષ સાથે પુણ્ય ગજરા પેહેરાવીને તેમની રસયુક્ત મુખ વાણી ધણી પ્રેમ સહીત સાંભળીએ છીએ! અને તે બાવાજી મહારાજ અમાર અમુલ્ય કરતવ્ય કર્મ બ્રષ્ટ કરી રૂપ ધનાદિ પોતાના કપટી ખમનામાં લઈ લેવાને સારૂ રાધાકૃષ્ણની ચતુરતાથી રસિક ચિત્રો આખાહરણ અને દ્રોપદિ આખ્યાન રક્ષમણી હરણાદિની કથાઓ સંભળાવીને આપણું તન મન ધન હરણ કરવાને માટે અનેક પ્રકારનાં ચરિત્રો રચે છે. અને આપણે અંગાનં અને મુખ્ય રહેવાથી તેમની જાળમાં ફસી આપણો પતિવ્રતાનો શુદ્ધ ધર્મ ગુમાવી દઈએ છીએ. અને ક-

દાખી આપણે બણેલા હોઈએ તો આપણે પોતેજ કયાઓ
વાંચી, પોતેજ તેનો સાર સમજી ન લઈએ? અથવા
આપણા પતિને કુત્ર ગજરા પહેગવી તેમના મુખથી
કયા વારતા સાંભળી તેમની શેવા કરો તેમની મધુર વા-
ણીથી કયા વારતા સાંભળવાને આપણે શક્તિવાન નથી
શું? અને કદાપિ શ્રંગારાદિ વાર્તાઓ આપણી સાંભળ-
વાની ઈચ્છા હોયતો આપણા પતિના મુખાર્પિદથી શયન
ગૃહમાં એકાંત સ્થળે પ્રેમપૂર્વક સાંભળીને પોતે હર્ષિત થઈ
અને પોતાના પતિને પણ હર્ષિત કરીએ તો કેવું સાર
દેખાય તે તું પોતેજ વિચારી લે.

ચતુર્થાશ્રમ—જાઓ જાઓ બેહેન આપણો ધણીતો ક્યાંથી એવો
હોય કે જે આપણી મરજી અનુસાર આપણને સુખ આપી
શકે ત્યારે અમે કુત્ર ગજરા તથા ખીજ સંગારા
દિનુ સુખ કોની પાસે ભોગવીએ, મુવા ભાયડાઓતો અનેક
ખાયડીઓ પાસે જાય ત્યારે અમને ખોટું કેમ ન લાગે?

અક્ષરેષ—અરે છટ મુખનાદાન આવો શુષ્ક વિચાર મનમાં કેમ
આવે છે! આવા વિચારો આપણા અગ્નિ હૃદયમાં સ્ફુરત
વમાન ન થાય માટેજ વિદ્યા બલુવાની પૂરેપૂરી જરૂર છે
કારણ કે જ્યારે અમારો પતિ ખીજ સ્ત્રીની પ્રાપ્તિ માટે
ઈચ્છા કરે, છે ત્યારે આપણે એમ કરવું જોઈએ કે તેમના
સાથે લડવાડ તકરાર ન કરતાં તેમની વિશેષ સેવા આકરી
કરીને આપણા મધુર મીઠા વચનોથી પોતાની બુદ્ધિ
અનુસાર વખતે વખત એવી વાતો કરવી જોઈએ કે જેમાં

તે પોતેજ લજ્જા ધમને તેવું કામ મુકી દે.

અને વહાલી બેહેન તમે સારીરીતે સમજી શકાઓ, કે જે પુરુષ ચતુર સ્ત્રી અથવા બહેલી ગણેલી સાથે રહેલો હોય તો તેને મુખનો સતસત કેમ ગમશે અને તેમજ બહેલી સ્ત્રી જાણી જાણીને પાતાનો પગ ખાડમા કેવી રીતે મુકી સકશે.

અચ્છમાઈ—નાના, ઘણી અમારી બેહેનો બહેલી હોવા છતાં પણ તેઓ પાતાના દુઃખથી કટાક્ષી અથગે રસ્તે ચડીને પોતાની વિધાનો ગેર ઉપયોગ કરે છે. કોઈને છાની છપની ચીડીઓ લખવી હોય તો પણ લખી શકે છે.

મહાર્જી—અરે બેહેન હું આવી વિધાને વિદ્યા કેહેતી નથી જે ચાર છ ચોપડીઓ જાણી અને ચીડી લખવા જેવીજ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરે છે જીજ્ઞાસુ જ્ઞાન સંગ્રહી રીતી માહોતી મેળવી શકતી નથી. જં.મ.કે. કાશ, અલંકાર, ધર્મ શાસ્ત્ર નાન મિમંસા, વૈશેષિક, સાંખ્ય, યોગ, વેદાંતાદિ બહેલી સ્ત્રી હોય તો જેવી રીતે અનારા દેશમાં આગળના વખતમાં ગાર્ગી, કેકે, મંડનમિશ્રની સ્ત્રી (જે પોતાના પાતા સંગ્રહી યવથી બચાવ્યા હતા અને તેમજ લેક્ષ્મીમરાજ વૈદ્યની સ્ત્રી અથવા કાલીદાસ પંડિતની સ્ત્રી વિદ્યાવતી કે જેણે પોતાના પતીને પંડીત બનાવ્યો હતો. એવા કામ થાત.

અચ્છમાઈ—મંડનમિશ્રની સ્ત્રીએ કેવી રીતે પોતાના પતીને સંન્યાસી થતાં અટકાવ્યો હતો. તેનો મને કહી બતાવો

આ વાતનો ધણા અમયજ નેવી?? ગજબનો !

માહાદેઈ - એટલે સાંભળો જ્યારે ભારતવર્ષમાં હીંસા ધર્મ વધવાથી
 જૈનધર્મનો પ્રચાર વધારે થયો અને વેદ વિદ્યાને દબકિત
 કરી તેને માનવાવાળા ડોઢ રહ્યા નહીં ત્યારે શ્રી શંકરાચાર્ય
 નામે એક ઋષિ મહાન વિદ્યાવાન પ્રગટ થઈને તમામ
 દેશ દેશ તરેમાં શાસ્ત્રાર્થ કરી સર્વને જીતીને વેદધર્મનું
 મંડાવું કર્યું ત્યારે અત સમયમાં કાશીમાં દેશમાં મંડન
 મિશ્ર જે કે, મહાન વિદ્યાવાન ગણાતો હતો તેની સાથે
 શાસ્ત્રાર્થ કરવાને માટે તૈયાર થયો અને ત્યાં એવી પ્રતિજ્ઞા
 કરવામાં આવી હતી કે કદાપી હું હાર તો તમારો એસો
 થઈ જઈશિ અને તમે હારો તો સન્યાસી થઈ જવું પડશે.
 તે વખતે મંડન મિશ્રની પતિવ્રતા સ્ત્રીએ મનમાં આ
 વિચાર કર્યો કે મારો સ્વામી વિદ્યાવાનતો છે પણ શંક-
 રાચાર્યજીની વિદ્યા આ સમયમાં ધણીજ પ્રયત્ન જણાવશે.
 માટે મહાજે પત્ની કદાપી હારી જશે તો તેને સન્યાસી
 થવા સીધા છુટકો થશે ના એમ સમજી તે પોતે જ્યા
 વગે ઉભી થઈ અને શંકરાચાર્યને કહેવા લાગી કે પ્રથમ
 તમે મહાન સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરો ત્યાર બાદ મારો સ્વામી
 અપની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરશે. અને જ્યાં સુધી તમે મને
 જીતશો નહીં ત્યાં સુધી મારો પત્ની તમારી પાસે શાસ્ત્રાર્થ
 કરવા આવશે નહીં આ વાત સાંભળી ધણી તકરાર
 સાથે શંકરાચાર્યજી પોતે અશક્ત થઈ તે સ્ત્રી સાથે પોતે
 શાસ્ત્રાર્થ કરતા માટે તૈયાર થઈ અને તે પતિવ્રતા

સ્ત્રી પણ શાસ્ત્રાર્થ કરવા માટે કમર કસી તૈયાર થઈ શ્રીશં-
કરાચાર્યને કામ શાસ્ત્ર માનો એકજ પ્રશ્ન પુછ્યો હતો
શંકરાચાર્ય યોગીરાજ થયાથી અને કામ શાસ્ત્રમાં માહી-
તી નહી મેળવવાથી તે પ્રશ્નનો જવાબ દઇ શક્યા નહોતા
પણ તે વખતે તે સ્ત્રી સાથે એક વર્ષ પછી ઉત્તર આપવા
માટે બધાયા હતા અને ત્યાંથી પાછા આવી પોતાની
આત્માને ળીજી એક રાજકુમારના મૃતક શરીરમાં યોગ
બળે પ્રવેશ કરી રાજ મહાલોમાં કામ શાસ્ત્ર શિખ્યા
હતો કામ શાસ્ત્ર શિખતા બે વર્ષ વીતી ગયા. છંતા પણ
ત્યાંથી નિવૃત્ત થયા નહીં ત્યારે શંકરાચાર્યનો એક શિષ્ય
તે રાજધાનીમાં જઈ કાશીના શાસ્ત્રાર્યની હકીકત
સંભળાવે હતી કે જે સંભળાવે શંકરાચાર્યે તે શરીર મુકિ
પોતાના પુવ શરીરમાં કે જે તેલ ઔષધી આદીમાં રાખી
મુકવામાં આવ્યું હતું, તેમાં પ્રવેશ કરીને પોતે કાશીના
દેશમાં જઈ મંડનમીશ્રની સ્ત્રી સાથે બંધાયેલા ઉત્તર
આપવા માટે તત્પર થયા હતા મંડન મીશ્રની સ્ત્રીના પ્ર-
ભાણુનો ઉત્તર આપી મનનુ સમાધાન તો કરી આપ્યું હતું
પણ એક વર્ષની મુદત કરતાં વધારે સમય વિતી જવાથી
પતિવૃત્તા સ્ત્રીએ વાંધો લીધો કે તમારી પ્રતિજ્ઞા બંગ થઈ
જવાથી અમારો પતિ હવે મારા સાથે શાસ્ત્રાર્યમાં કદાપી
હારી જાય તો સંન્યાસી થશે નહીં. અને તેમજ ક-
રી બતાવ્યું હતું. જે બેઠેન આવી રીતે તે બ-
લેલી વિદ્વાન સ્ત્રીએ પોતાના પતીને સંન્યાસી

યજ્ઞથી બચાવી લીધો હતો. માટે વિદ્યા બહુવી.
અને તેમજ કાલીદાસ પંડિતની સ્ત્રી વિદ્યાવતીએ પોતાના
પતિને વિદ્યા બતાવી હતી. અને વળી લોહીંબરાજ
વૈદ્ય સગંધી પરોપકારાર્થે સંવાદ કરી લોહીંબરાજ
અથ જગતમાં પ્રસિદ્ધ કરી આપ્યો છે. અને ગારગી, કેકૈ,
કે જે રાજા દશરથની રાણી કે જેમની વાર્તા તો તમે
કથાદારાએ સાંભળી હશે. કે જેનું વર્ણન કરવાની જરૂર
નથી. પણ ગુરુમાં એટલું કે વિદ્યા બહુવી એ ઘણી
હિતમ અને અમુલ્ય ચીજ છે. માટે તેને ગૃહણ કરો.

અર્ચકાદિ—એહન આ વાત તો ખરી છે પણ અમારા મા આપ
તો અમને બહાવતાં નથી તો અમારો શું દોષ અને સારે
અમારે શું કરવું ?

મહાદેવ—એહન તમે સત્ય કહો છો આગળના સમયમાં તો માતા
પિતા છોકરા અને છોકરીને સરખાંજ જાણતા હતા. અને
તેમજ જનને બહાવવા માટે સરખોજ પ્રયત્ન કરતા હતાં
પણ હવે તો છોકરીઓને કેવળ કપટરૂપી જાળ, પ્રપંચાદિ
શિખાવી કેવળ પાપી પેટ પાત્રન કરવાને માટેજ તેમને
જન્મ આકારજ કરી દે છે. અને છોકરીઓને (આપણ
અનાયોને) તો કેવળ રૂપિયા લેવાની ગરજથી પાલન કરે
છે, અને અમારા બ્રહ્મચર્યાદી નીયમોને માટે કાંઈ પણ
વિચાર ન કરતાં આપણને જાણ્યાવસ્થામાં કોઈ બરડા પુ
રૂપને આપી રૂપિયા લાભ સંબંધ કરે છે. અને આપણી
અવસ્થા પાંચ સાત અથવા દસ વર્ષની હોય છે તોપણ

મહા ધરણ થા જુવાન મૂર્ખ સાથે રૂપિયાની લાલચમાં
આપણું સાઈં નરતું તપાસ્યા શિવાય લાભ કરી આવે છે,
અને ખેલેન અનાયોની સંખ્યા તો પશુના તુલ્યેજ કરી દીધી
છે. જેમ કોઈ ખેત, ગાય, બેસ, ઘોડા આદિને વેચી
પોતાનું ચુગરાન કરે છે, તેમજ આપણી પણ દુર્દશા થઈ
રહેલી છે રૂપિયાની લાલચમાં કદાપિ આપણને વેચેતો પણ
આપણા સુખને માટે કંઈ પણ દરકાર રહેતી નથી. આહો,
પુરુષને એક સ્ત્રી હોય છતાં પણ આપણને તેની સાથે
જ પૈસાના બોળ માટે વેચી નાંખે છે. દરે માતા પિતાને
તો આ લોભ કપિ સમુદ્રે પોતાની નૌકામાં બેસાડી દીધા
છે. ત્યારે આપણી આવી દુર્ગતિ થાય તેમાં શું નવામ ?
આપણા સહુ સારા આદીનો તો એવા મન કયાંથીજ
હોય કે જે આપણા ઉપર કદાચૃતી રાખી આપણને વિચારથી
વાન આપે. તેમને તો આપણા જેવી એક દારી વાસ થાય છે.
કે જેથી આખા દીવન ધરનું કામકાજ એકવાડ ચુકા
ચોકા અને વાત વાતમાં આપણા માતાપિતાને માગે આ-
પણામાં અને રાત્રીના સમયે પોતાના પુત્રની શેવમાં મુકી
દેના એ તેઓનું કામ છે. આ શિવાય આપણી નજીક બાબી,
કુછ આદીના અનેક પ્રકારના કટુ વચનો તથા મૂરખાઈના
શબ્દો સાંભળી આપણા જીવ બાળ્યા કરે છે. કદાપિ આ
પણે કેઈને ઉત્તર આપવા જઈએ તો આપણા ઉપર તુરત
મારપીટ થાય છે. અને કદાપિ સન્નેજે આપણા
ધરમાં કોઈ ચાંડેલી સ્ત્રી હોય છે તો આપણી ખીજ કટ-

લીક પ્રકારની દુર્મતી થય છે અર્થાત તે રાંડેશીઓ પોતાના જેવી સ્થિતિમાં લાવવાને માટે આપણને પણ પોતાના દુષ્ટ શુરદ્વારાએ અનુચિત બોધ કરાવી આપણા પતીવ્રતાના ધર્મને નષ્ટ બ્રહ્મ કરારી નાંખે છે; અદ્રસોસા!!! અને આપણી ન્યાય શોધા ગવર્નમેન્ટનો આપણાથી કેટલી વેગળી રહેલી છે કે જેને આપણા દુઃખની ખજાર ક્યાંથીજ પડે. ત્યારે મારી વહાલી બેન જરા વિચારોતો ખરાં કે આપણે હવે કોને શણું જઈએ. અને હે પરમાત્મા અમારા જેવું દુઃખ કોઇને આપશે નહીં પણ હવે તો અમારા દુઃખ ઉપર પરમેશ્વરની દયા જણાય છે. કારણ કે હાલના સમયમાં કોઇ કોઇ શ્રીમંત લોકોએ હિતા દુઃખ નિવારણાર્થ (અનાથ કન્યા) ઠેકાણે ઠેકાણે કન્યાશાળાઓ પણ સ્થાપન કરવા લાગ્યા છે જેથી અમને પુરું આશા છે કે આપણું દુઃખ કોઇ દીસ મુક્ત થશે. અને જે જે અમારા માતા પિતાઓ સ્વાર્થ વશ થઈ આપણને બણવા નથી દેતાં તે તે સમજાવવા બુઝાવવાની આપણને બણાવવા માટે પોતેજ પ્રયત્ન કરશે.

કચ્છબાઈ—બહેન ત્યારે શું આપણે આપણા માતા પિતાની અને સાસુ સસરાદિની સિખામણ ન માનવી ?

મહારાજ—બહેન સાંભળો, અમાર કેહેવું એવું નથી કે તમે માતા પિતાની સિખામણ સાંભળો નહીં પણ જે જે સિખામણ દુઃખદાયક અને અનુચિત હોય તે માનવું નહીં. કારણ કે આપણા માતાપિતા પણ કદાપી જીવનમાં રહ્યા હોય તેમાં

આશ્ચર્ય શું ? બેહેન તમે જાણો છો કે મનુષ્ય માત્ર જીવને પાત્ર છે.

અંચલબાઈ—તારા વાહા ધન્યકે બેહેન. જ્યારે આપણા માતા પિતા દોઢ ડાહ્યા હશે ત્યારે આપણે ક્યાંથી સુવરેલાં ઝનૂનીયું

મહાદેઈ—ના બેહેન એમ શું કહો છો? સ્વાભાવિકનિયમેમાં અર્થાત રંગરૂપ, આદિનો માતા પિતાના જેવાજ થાય પણ સંસ્કારિક વાતોમાં નહીં જેમકે કોઈના માતા પિતા જાણેલા ન હોય અને પિતાના આગકને જણાવે તો બહેન છ. હીંદુસ્થાનમાં જન્મેલા ફક્ત એક માસના બાળકને વિજ્ઞાપત મોડલી દેવામાં આવે તો તે શુ દરેક જાણતા નહીં જાણે ? અને જે જાણશે તો તેના મા આપ શું દરેક જાણતાજ હશે ? એમ ગણાશે? મારે બેન આ પ્રશ્ન તારા મુખેનો છે કે જ્યારે માતા પિતા સાચા ન હોય ત્યારે આગકો ક્યાંથી સાચા થાય? અને બીજા પણ દર્શાવે તમે આગલા વખત ના સાંનળકો તો તમને પણ માલુમ પડી આવશે જેમ હણાકુશરાક્ષસો પુત્ર પ્રદલાદ જેવા જન્મ અને વિદ્વાન રાંન પુલસ્તમુની વિદ્વાન ઝાપીના પુત્ર રાવણ જેવા રાક્ષસ કેમ થયા. આ ઉપરથી તે પ્રશ્નો સમાધાન થઈ શકે છે.

અંચલબાઈ—ત્યારે માતા પિતા આપણને કાંઈ દુઃખદાર્થ શીખામણ આપે છે તે બતાવશે?

મહાદેઈ—હા બેહેન જુઓ આપણા માતાપિતા વિદ્વાનતો છે જ નહીં તે તો તમે જાણો છો ત્યારે આ વિદ્યા રૂપી પિખામણ આપણને આપે તેમાં તેના વાંક શું ? ને એ.

વી વાતોમાં પોતે ફસી આપણને પણ ફસાવી દે છે. જે
 મને આ સંસારરૂપી સાગરમાં આપણા કોઈ કુટુંબમાંથી કે
 આપણા કોઈ ઘરમાંથી પરજોડે પધારી જાય છે ત્યારે
 આપણને બળર વચ્ચે સર્વતા દેખતા નિરક્ષજતા ધાગણ
 કરી છાતી કુટી. કળાહોળ કરવી પડે છે. ગતીએ ગ-
 લીએ અને ચક્રે ચક્રે સંકરો મનુષ્ય વચ્ચે પોતાની
 છાતી કુટી અમારી બેનો અમુલ્ય ઇશ્વર ગુમાવી દે છે.
 અને મુખ દ્વાય તો તેમાંજ આનંદ માને છે અને કેટલીક
 એવી સ્ત્રીઓ હોય છે કે ખીજા મનુષ્યને દેખી મનમાં
 કાંઈ પણ ન હોવા છતાં જનને ઘણાજ હાગરનો દારી
 ધા વાગ્યો છે. આમ બતાવી ફક્ત મનુષ્યને બતાવવા મા-
 ટે રડાપીટ કરી મુકે છે. હવે ગયેલો મનુષ્ય પાછો આવ-
 તો નથી. તે છતાં પણ વિશેષ વિચાર આજ કે, એકતો
 આપણા ઘરનો મુરખાઈ અગર માલેક આપણાથી વિયોગ
 કરી ચાલ્યો ગયો એ બાબત એક બાજુ રહી પણ બિલકુલ
 આપણને નિરક્ષજ થવાનો વખત આવે છે. અને ચાતુરમાસ
 હોય તો પણ પાણીમાં પલ્લવો રોગાદિની પીડા શરીરમાં
 લેવી પડે છે. તે ફક્ત આપણી મુખાંછને માટેજ. અને
 કદાપી આમ ન કરીએ તો નાતમાં ઘેર ઘેર ચર્ચા થાય
 છે કે અમકની છોડી અમુ ની વડુ તો મહા દોર અને
 ફાટેલ છે કે જે રોતી કુટતી નથી. ને આ ઉપરાંત એક
 વર્ષ પડત કાળો સાડસા પેરી એક ખુણામાં બેસી રહે-
 વું પડે છે; પસણે પસણે મોટા ધાંટા તાણી જાણે બહુજ

સિમું લાગ્યું હોય તેમ શેણું પડે છે. બાહર નીકળી
 શકાતું નથી. અને એક વખત ખાણું પડે છે. આવી
 ખાની જાતની અનેક પ્રકારની દુઃષ્ટ પાડાઓ વિન પ્રયો
 જને સોસવી પડે છે. અને વળી આપણા ઘરમાં કોઈ
 આપણો વાણી વારસ હોય કીંવા ન હોય, આપણી પાસે
 પછશા હોય કીંવા ન હોય એની કોઈ પણ દરકાર નહી
 રાખતાં આપણાં માતી બાઈઓ મુંડલની પછવાડે ભોગ
 કરવાને માટે તો તક્યાર થઈ રહેલા હોય છે. આપણા
 દુઃખ તરફ નિહાળનાર કોઈ હોય या ન હોય, આપણું
 મુજરાત ચલાવવા માટે કોઈ હોય या ન હોય છતાં પણ
 નીંદેય માતીબાઈઓ બંગા થઈને મોટા આનંદથી આપણી
 અનાથ દુન્યનો ઉપયોગ કરાવી લેછે. અને આપણને દુઃખી
 ને દુઃખી કરી બતાવે છે. હવે વિચારતો કરો એકતો આપ
 ÷ો પતી અથવા પિતા બંધુકે જે કમાવવા વાળા હતા તે
 મયા અને બીજી જે આપણા ઘરમાં આવક હતી તે
 બંધ પડી છતાં પણ આપણો છેડો આગો નહીં. આપણ
 ધર, ખેતર, દાગીના, કપર કરજે લઈ કિંવા અધર્મ કરીને
 પણ માતી બાઈઓને પારાવ્યા વિના છુટકો થતો નથી.
 અને ન કરીએ તો મરનારનું મરણજીત વ્યય ગણાય છે.
 હવે બહાણી ખેલેન બહા વિચારો તો ખરા કે આવા વિ-
 ષમ સમયમાં એક એક રૂપીઆ અથવા એક એક પછશા
 માતીબાઈઓ આપણને એક સહાયતા તરીકે આપે તો
 આપણને આ દુઃખન કેવો સતોય ઉપજે. પણ આ મ

ન કરતાં હિસ્ટાં આપણા ઉપર કોરટના જેવાં હુકમનામા કરી
 ખતાવે છે. આ તે આપણા ભાઈઓ કે આપણા મરનાર
 ના પછવાડે યમરાજના દૂતો ? હવે આગળ જુવો કે
 આપણા કુટુંબમાં કોઈ આપણી બેનને બાળ વીવાહના કારણ
 ને લીધે બાળ રંડાપો ભોગવવો પડે છે. આ કેવી શોક
 જનક વારતા ? હવે જુવો કે તેની અવસ્થા સોલ્લ વર્ષની
 છે. અંહ્યયેવ્રત ધારણ કરવાની શક્તિ ધરાવતી નથી છતાં પણ
 તેને પરાણે પરાણે મુંડ મુંડાવી આપણા મુખ વડીલો સાથે
 સમાગમ કરવાની આજ્ઞા આપે છે તેમાંથી અનેક પ્રકાર
 ના ખીગાડો થાય છે તે આપણા જોનામાં આવે છે. અને
 ખીજો ક્લેશ તે બાળ રંડા ઉપર દેખાઈ આવે છે, કે
 જ્યારે કોઈ પતીવાળી સ્ત્રી પોતાના જે ધરમાં પોતાના
 શૃંગારાદિ વસ્ત્ર અને આભુષણ ધારણ કરી પોતાના પતી
 સાથે અનેક પ્રકારના સુખો ભોગવી પોતાનો જન્મ સાધ-
 લ્ય કરે છે. ત્યારે તેજ ધરમાં આપણી રાંડેલી અનુદય નિ-
 રપરાધ બેનને કેવો ક્લેશ થતો હશે તેતો કોણ જાણે. અને
 તેનો જીવ અથવા ક્લેશને કેવી રીતે પોતાના સ્થળે
 રહેતો હશે તેની કોને ખબર? આવા આવા દુઃખો છતાં
 વિચાર ન થાય તેનું પરીણામ આમ નીકળી આવે છે કે
 તે અમારી બેનો દુષ્ટ સંતોના બોધ તથા પોપાચાર્યના
 ઉપદેશો થકી અનાચારી મારગમાં પ્રવર્ત થઈ જાય છે.
 આવા આવા અનેક પ્રકારના અસહ્ય દુઃખનો વરસાદ આ-
 પણા માતા પીતાના સંસ્કારો વડે અગર પોપાચાર્યના

એવે થકીજ આપણને સહન કરવાં પડે છે. તેનું કારણ અવિદ્યા છે.

અંચલમાઈ—આ વાત તો ખરી પણ આપણો પતિ મરી જાય તેમાં માતા પીતાનો શો વાંક ?

મહાદેવ—સંભળો બેહેન; આમાં અમારા માતાપિતાના દોષ એવી રીતે ગણવામાં આવે છે કે તે લોકો અમારી પૂર્ણ રક્ષા કરવાને માટે કાળજી ધરાવતા નથી. તેમજ અમને વિદ્યા સારી રીતે ન બેળાવતાં આદ્યાવસ્થામાં અમારું લગ્ન કરી આપે છે. હવે વિચારવાનું આમ છે. કે જો અમને વિદ્યા બાણાગ્યા પછી સોળથી વીસ વરસ સુધીનાં અમારું લગ્ન દરતા હોત તો અમારે એવી દુર્દશા અને બાળ રંડપો કેમ ભોગવવો પડત? કારણ કે બ્રહ્મચર્યના પ્રતાપે કરી પતિના અદ્ય સુખમાં અમારું કલ્યાણ શું ન થાત? અરથાત અદ્ય સુખમાં સંતતી આદીની ઉત્પત્તિ તથા વિધાનું માદ્યમ અમારા પાસે તો રહેત

અંચલમાઈ—જ્યારે આપણી મોટી અવસ્થામાં આપણો પતિ મરી જાય તો શું આપણને રંડપો નહીં આવે? અને કદાપી રંડપો આવે તો તેમાં દુખ નહીં થશે?

મહાદેવ—હા. બેહેન એનેજ માટે હું એમ કહું છું કે જ્યારે અમે વિદ્યા બાણી પોતાનો બ્રહ્મચર્ય સાચવીશું ને તેમજ અમારા માતા પીતાના તરફથી સારી રક્ષા કરવામાં આવી હશે તો અમને ઉપર કલ્યા પ્રમાણે થોડા સુખમાં કોઈ ઉત્તમ સંતાનાદિની પ્રાપ્તિ થશે જેથી અમારું દુઃખ પતિ વિનાનું

નિવૃત્ત થઇ શકશે. અને કદાપી આમ ન માનો તો પણ વિધાના બળે કરી અમે અમારું સારી રીતે સાદૃશ્ય કરી શકીશું. અને તેમજ વિધાના ચક્ષુદ્વારા સારું નરતું જોઈ ઉત્તમ માર્ગે વિચરી જ્ઞાન આદીમાં વિચરીને પોતાની બુદ્ધિને બ્રહ્મ થવા દઇશું નહીં.

અંબલખાઈ—ચારે બેહેન આપણો સ્ત્રીનો અવતાર છે અને તમેતો બધી વાતો સુધારાવાળા પુરૂષના જેવી કરો છો આપણે માટે વિધ્યા અને બ્રહ્મચર્ય શું?

મહાદેઈ—મારી વાહાલી બેહેન હું તમને વારંવાર બોધ કરું છું પણ તમે તે ઉપર કાંઈ પણ લક્ષ આપતાં નથી. હવે કંઈક તો વિચારો અને જુઓ. અમારા તમારા અને પુરૂષોના વચ્ચે પરમાત્માનાં ધરથી એકજ નિયમ છે પણ પુરૂષોએ પોતાનો સ્વાર્થ સિદ્ધ કરવા માટે આપણને મુર્ખ રાખ્યા છે અને તેમજ ઘણા સ્વાર્થી નિર્દય બાઈઓ અમારા ઉપર દયા દૃષ્ટિથી ન જોતાં કેવળ અમારા રૂપ ધનાદિ લેવાને માટે અમને બલાવવા માટે કાંઈ પણ પ્રયત્ન લેતા નથી. અને તે તમે જુઓ છો. તે લોકો બેબે ચાર ચાર સ્ત્રીઓ કરી અમારા દુઃખ તરફ ડિંગિત ન જોતાં અમને અનેક પ્રકારના કલેશ ઉપજાવે છે. આ સર્વ જનાવોમાં અમારો માતાપિતાનોજ દોષ છે. કિંતુ ધર્મસ્ત્રી નહીં કામ્ય પક્ષપાતી નથી. અને તેના ધરમી સ્ત્રી પુરૂષ મધુવામાં આવે છે. અને તેમજ મોક્ષાનિ અધિકાર છે.

મંચલખાઈ—હા ખાઈ. ઇશ્વરના ઘરમાં તો આપણે બરાબર છીએ. પણ વ્યવહારીક કામોમાં પુરૂષોનું પુરૂષાર્થ વિશેષ જોવામાં આવે છે કે જેથી અમારા પીતાની દૃષ્ટી એમના ઉપર વધારે હોય છે. કારણ કે પુરૂષો કમાઈને ખવરાવે છે અને સ્ત્રીઓ કમાઈ શકતી નથી.

મહાદેવ—ખારી બેઠેન તો આપણને માતા પિતા સારી કેળવણી આપી પુરૂષના જેવી બનાવવા ધારે તો આપણે પણ કમાઈ કરી શકીએ એમાં કાંઈ પણ નવાઈ નથી. સ્ત્રીથી અધિક ક્રોધ સાધન પુરૂષો જન્મથીજ લાવતા નથી. કારણ કે જોવામાં આવતા નથી. બહેણા પુરૂષ તો કમાઈ કરી શકે છે. પણ મુર્ખ કાંઈ પણ કરી શકતો નથી. તેને સ્ત્રી કરતાં ઓછો ગણવામાં આવે છે. અને બહેલી સ્ત્રીનું એક દ્રષ્ટાંત આપું છું તે જુઓ તે મેં નજરે જોયેલું છે. કાશીપુરીમાં એક કાનડુજ્જ બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેને એક છોકરો બહેણો ગણેણો ચતુર નોકરી ચાકરી કરવાવાલો શરીર હતો. અને તેની સ્ત્રી પણ પતિવ્રતા અને અનેક ગુણ વિદ્યા બાણવાળી હતી. આ બંને સ્ત્રી પુરૂષો વચ્ચે બનાવ બનવાથી રાત્રા કુણની જોડી વખણાતી હતી કાળના સંયોગે કરી સૃષ્ટીને માનુષ્ય લક્ષણપુરી [લખનઉર] ના બજવાના સંઘામમાં છોકરો ખડક દ્વારા આ સંસારથી વિયોગ પામી ગયો. હવે જુઓ બેઠેન આ પુરૂષનો નાશ થવાથી તેના ઘરમાં પરણેલી પતિવ્રતા સ્ત્રી તથા મરનારના વૃદ્ધ માતા પિતા ઠંગાલ અસ્થામાં આવીને પુત્ર શોક સહન ન થવાથી

આત્મધાત કરવાને તત્પર થયાં. પણ મરનારની સ્ત્રીએ પોતાના સુશીલ, ગુણવાન, અને વિદ્વાન, સાસુ સસરાનો એવો બોધ આપ્યો હતો કે હું પિતાજી આપ કેમ દુઃખી થઈ ને આત્મધાત કરવાને તત્પર થાઓ છો? હું એક તમારા પુત્રની દાસી તમારા પુત્ર સમાન છું અને તમારી અવસ્થા સંપૂર્ણ આનંદમાં ગુજરી શું. તમે શા માટે મુઝાય છો? આમ કહી તેમને શાંતી આપી અને તેજ દીવસથી જરી કસગ બરવાના કામમાં તે ક્ષણ હતી તેજ ધંધો લઈ બેઠી. અને ખીજી જ્યોતીષ વૈદ્યક આદી વિદ્યામાં પ્રવિણ હતી તે દ્વારાએ પણ અનેક પ્રકારની દવાઓ સ્ત્રીઓને માટે ઘેર બેસી તૈયાર કરી પોતાની બેઠેલોનો રોગ મુક્ત કરવાને પ્રયત્ન લીધો હતો. અને તેમનો સસરા કાશી રોહરમાં ફરી વર્ષક્રોડો, જન્મ કુંડળીઓ બનાવવાને માટે લાવતો હતો. તે કામ પણ મરનારની સુશીલ સ્ત્રી કરી આપતી હતી. આ પ્રમાણે તેમનું ગુજરાન સારી રીતે ચાલતું હતું. અને ત્રણ ચાર રૂપીયાની કપજ તે ગુણવાન સ્ત્રી ઘર બેઠે કરી લેતી હતી. અને તેમનો પતિ કેવળ ત્રીશ રૂપીયાનો પગાર ઘરમાં લાવતો હતો તે સ્ત્રીએ પોતાની વિદ્યાવડે રૂ ૬૦ ની આવદાની ઘેર બેઠે કરી હતી તેથી તેનાં વૃદ્ધ સાસુ સસરાનું ગુજરાન સારી રીતે ચાલતું હતું. તે પછી એક વર્ષે તે નારીના બે જીવાન ભાઈઓ સંસારના કાળચક્રમાં ફસી મરણ પામ્યા હતા તેથી તેમના માતા પિતાને ધણુંજ દુઃખ લાગ્યું એટલુંજ નહિ પણ

પોતાનું ગુજરાન હવે કેવી રીતે ચાલશે તેનો ખારે
 શોચ થવા માંડ્યો. આથી તેમની પુત્રીએ પોતાના
 સાસુ સસરાનો નિવાહ તે કરતી હતી તેવીજ રીતે
 ચલાવવાનું ધાર્યું. પણ તેનાં માતૃપિતાએ કન્યાદાન
 આપેલું તેથી પોતાની પુત્રીને ત્યાં ખાવું એ અયોગ્ય ધારી
 તેને ત્યાં ખાવાની ના પાડી. આથી પુત્રીએ પોતે વૈદકનું
 કામ કરતી હતી તેની અંદર પોતાના પિતાને કામે લગાડી
 અને પોતાની માતૃશ્રીને પણ એજ કામમાં—સ્ત્રીઓને કાંઈ
 પુણ્ય અથવા દવા દારૂ આપવા વિગેરે કામમાં લગાડી
 તેમના ગુજરાન જોવડું કમાવરાવ્યું એથી તેઓ
 ગુજરાન ચલાવવા લાગ્યાં. આ પ્રમાણે તેઓ ચારે
 જણ આરામથી સારી રીતે સુખ ભોગવવા લાગ્યાં
 અને પેલી સ્ત્રીએ તેનાં સાસુ સસરાને એમ લામ-
 વા ન દીધું કે અમારા પુત્રો ગુજરી ગયા છે અને એજ
 પ્રમાણે તેઓનાં મરણ પર્યંત તેણે તેઓનીશોવા ચાકરી કરી.
 હતી સ્ત્રીઓતો આવી હોયછે ત્યારે જો અમારાં માતૃપિતા
 અમને બચાવે તો અમે પુરુષની માફક આખર ના મેળવી
 શકીયે? અને શું ઘેર બેઠે કમાઈ ના શકીયે? નહિ તો
 મુખ્ય પુત્ર જેવી રીતે માતૃપિતાના કોઈ કામમાં આવતો
 નથી તેવી રીતે અમે પણ મુખ્યતાને લીધે તેઓના કામ-
 માં આવતાં નથી એટલુંજ નહીં પણ ત્રિધા હિન હોવા-
 થી પોતાના પતિને પણ સુખ દઈ શકતાં નથી.

અંતર્યામી—જેના એમ કેમ બોલોઝો? અમે પતિ તરફની અમારી

કંઈ ફરજ નથી બળવતાં? જુઓ અમે પતિને રાંધી
આપીએ છીએ; એટલાડ કાઢીએ છીએ; પાણી ભરીએ
છીએ; દળીએ છીએ અને ખાંડીએ છીએ. આટ આટલું
તો ફરીએ છીએ છતાં વળી સંવા નથી કરતાં એમ કેમ
ખોસો છો?

મહાદેવ—ના બહેન, આતો અમારી મુખતાને લીધે અમારે કરવું
પડે છે. જો અમે ભણેલાં હોઈએ તો કમાઈને આકર રા-
ખી નહીં? કરાવીએ અરે એટલુંજ નહિ પણ વિદ્યાર્થી
તો કેવા કેવા ગુણુ છે તેનો તમે વિચારો. વિદ્યા વિના
અમે સ્વામિ સાથે વાત કરવાને લાયક નથી અને પોતાનો
પતિ પોતાનેજ માટે પ્રાતઃકાળનો કમાવા ગયેલો, દળર
જળનાં મોઢાં ઉધાડેલાં, સત્ય અસત્ય ખોસેલો ધીગધીગતા
તાપની અંદર જો બાકીનો ઘેર આવે તે વખતે મુખ સ્ત્રી
દાથરા જેવું મોઢું ચઢાવી ધમ પછાડા કરતી કહેવા લાગે
છે કે આવ્યા દોઢ પહોર દહાડો ચડે છે. કંઈ જાન જાન?
ધરમાં ધડં ધમ રહ્યા છે રાંધવાની તપેલીઓ કાણી ધમ
છે પણ છે કાંઈ શીકર? હું તો શામાં રાંધું અને શું રાંધું?
આ વખતે અકાળાયલો પુરુષ કાંઈ ખોસે તો તે વળી ભમર
ચઢાવી કહેવા લાગશે કે આટલું બધું શા ઉપર ખોસો છો?
સઠ સેજો તમારા દાગીના જો ધડાવ્યા હોયતો? જો ખવ-
રાવતા હોતો ખવરાવશો નહીં? લૂગડાં લીધાં હોય તો કાઢી
સેજો. અને રૂપીયા આપતા હોતો ના આપશો, આવ્યા છે
ખોસવા? અહીંયાં એટલું ખોસવાનું નથી. આ બધું કહેજો

તે વિધા વિનાજ કની? જો વિધા હોય તો પોતાની મધુર વાણીથી પોતાના પતિને વશ ન કરી લે? તે જો બહારથી થાકીને આવ્યો હોયતોતેની વાણીથી અને મુખ પ્રસન્નતાથી તે તેને એટલી રીઝાવી દે કે તેનો થાક ઉતરી જાય એટલુંજ નહીં પણ તેનું દુઃખ પણ ભૂલી જાય. અને જેહેન તમે યાદ રાખો કે જે પુરુષને બાણેલી સ્ત્રી મળી છે તે પુરુષ કોઈ પણ દિવસ અન્ય સ્ત્રીની જોડે સમાગમમાં આતી પોતાનું પતિવ્રત ભંગ નહીં કરે. અને એતો સ્પષ્ટ છે કે જે પુરુષે પોતાની વિદ્વાન નારીના કોમળ મુખમાંથી સ્વામીનાથ, પ્રાણુનાથ, પ્રાણપ્રિય વીગેરે મધુર શબ્દો સાંભળ્યા છે તે મુરખ નારીના ધિક્કાર કરવાલાયક મ્હોમાંથી ડોકળા, શંખ, રડયા વિગેરે નીકળેલા કહોર શબ્દો કેમ સાંભળી શકશે? જે મખમલની તળામ્મઓ ઉપર સુનો છે તેને કાંટાવાળી જાળીન ઉપર કેમ બંધ આવશે? માટે જેહેન! વિધાને લીધે સ્ત્રીઓ પોતાના પતિને વશ રાખે છે ને પોતે પતિવ્રત ધર્મમાં રહી મુક્ત થાય છે.

અચલબાઈ—જેહેન! તમે પતિવ્રત પતિવ્રત કહ્યાં કરો છો પણ તે શું રણુછોડીના દર્શન, ભાગવતની કથાનું શ્રવણ, ગાયોતું પૂજન, મહારાત્રજોની સેવા ચાકરી, નદીએ ન્હાવું, અગ્યારશ, રામનવમી વિગેરેનાં વ્રત, વિધ વિધ ભજનો, રામ સ્તોત્રી અને સાધુ સંતના સમાગમ, બ્રહ્મ જોજન વિગેરે કરતાં શ્રેષ્ઠ છે?

મહાદેવ—અરરરર જેહેન! તમે તમારી ખરી ફરજ કેમ

નથી જાણતાં ? અરે ! તમે દેવ દર્શનના ખાત્રી ઢોંગ
 કરી મહીરોમાં બટકો છો, તમારી આગર જાય છે.
 તમારાં ઘરેણાં ગાંઠાં જોષ લુચ્ચા ચોર લોકનાં
 ગન્ધ લલચાય છે અને તમારો પૈસો ટકો જે આજે છે ને
 કાલે નથી તેને પેટી પટારામાં મૂકી તાળાં વાંશી ચારે
 બાજુએથી સજ્જડ કરી કોઈની દૃષ્ટીએ ન પડે એવી
 ગુહ્ય જગોએ મૂકો છો ત્યારે તમારી આગર જે ગયેલી
 ફરીથી આવવાની નથી તેને માટે કાંઈ પણ શ્રીકર રાખ્યા
 વગર હાથે કરી લુંટાવો છો અને સ્વાર્થી લોકોના હાથ-
 માંથી બચાવતા નથી તે શું તમારી મૂર્ખતા અને નર્ક
 લોકમાં જવાની નિશાની નથી ?! અગ્યારસ વિગેરે વ્રગે
 છે તેનો શરીરનો મળ કાઢવા માટે છે તેથી કંઈ નર્ક લો-
 કમાં જતા બચાવું નથી અને આ વ્રતનો પતિવ્રતના વ્રત
 જેવું તો ક્યાંથી હોય પણ સત્યવ્રત જંતુ એ નથી અને
 જો એ સત્ય વ્રત ગણવામાં આવતું હોય તો તે સત્યવ્રત
 કેમ કોઈ નથી કરતું ? કારણ કે જ્યાં સુધી આપણે સ-
 ત્યવ્રત ધારણ કર્યું નથી ત્યાં સુધી બેહેન આપની કહેલી
 ઉપરની બધી ઉપાસના બર્થ છે. અને પતિવ્રતનું એક
 દૃષ્ટાંત હું આપું છું તે તમે ચિત રાખી સાંભળો. અન્ને-
 ધ્વાપુરીમાં સારસ્વત માતિનો એક પવિત્ર અને સુપાત્ર
 અખચક વૃત્તિવાળો બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તેને દેવકલી અને
 અલોપી નામની બે કન્યાઓ હતી તેમાં અલોપી નાની
 અને દેવકલી મોટી હતી. અલોપીની ઉંમર ૭ વર્ષની અને

દેવકીની ૧૦ વર્ષની હતી તે કન્યાઓ પાઠશાળામાં વિ-
 ધાભ્યાસ કરતી હતી તેજ વખતે તેમનાં માતાપિતા દેવ-
 સોક પામ્યાં તેથી તે કન્યાઓનું પાલણુ કરનાર કોઇ રહ્યું નહીં
 ઠારણ કે તેમનાં સગાં બહાલાં તે નગરમાં નહોતાં તે ગ-
 રીયાઈને લીધે કાંઈ દ્રવ્ય પણ તેમના ઘરમાં હતું નહીં
 પણ કાંઈક વિદ્યાના સંસ્કારને લીધે મોટી બેઠેન દેવકીએ
 મનમાં વિચાર કર્યો કે જો હવે હું મારો વિવાહ કરી
 લઉં તો તે શાસ્ત્ર મરજનથી વિરુદ્ધ થશે અને નાની
 બહેન તરફ જેતાં ઘણુંજ અનુચિત થઈ પડશે માટે પ્ર-
 થમ નાની બહેનનો વિવાહ કરવો જોઈએ, આવો વિચાર
 કરી પ્રયાગ રાજના અલ્લપ્રકાશ નામના પવિત્ર જ્ઞાતિના
 બ્રાહ્મણની સાથે વિવાહ કર્યો અને કોઈની પણ અનુમતિ
 લીધા વગર પોતાના બાપની મીલકતમાંથી કાંઈક ભાગ
 વેચી તેમાંથી ઉપજેલો પૈસો લગ્ન કરવામાં ખર્ચ્યો તે
 તેનું કન્યાદાન શાસ્ત્રાનુસાર આપ્યું. જો કે શાસ્ત્રાનુસાર
 બાળલગ્ન ન કરવું એ દેવકીના મનમાં હતું તોપણ
 આપત કાળને આધિન થઈ તેણે લગ્ન કર્યું. તે પોતાની
 નાની બહેનને તેના પતિની જોડે વળાવી પોતે વિદ્યાભ્યાસ
 કરવા લાગી તે એટલે મુખી કે ખડશાસ્ત્ર તેણે પુરાં કર્યો
 અને ત્યાર પછી તે વેદનો અભ્યાસ કરવા લાગી ત્યારે
 અમાચારી અને દુષ્ટ પાંચણીકો તેના વિદ્યાભ્યાસથી લ-
 જ્જત થઈ તેને કુદ્રોગીએ હેરાન કરવા લાગ્યા તે વખતે
 દેવકી પોતાના ઉપર થતો અનર્થ અટકાવી બ્રહ્મચર્ય પાળ-

વાંને અને યોગશાસ્ત્રનો અનુભવ કરવાને ગુરુ આજ્ઞા લખને સરજૂ ગંગા નદીના કિનારા ઉપર આવેલા એક એકાંત જંગલમાં ચાલી નીકળી. હે પ્યારી બહેન ! તે દેવકલી બાર વર્ષ સૂધી જંગલમાં રહી, કૃળકૃલ ખાઈ, મૈન્ય ધારણ કરી, અષ્ટ સિદ્ધિઓનો લાભ લઈ, રાજ્યયોગમાં પ્રવ્રત થઈ હતી. અને જ્યારે તેણે પોતાનામાં એવી શક્તિ જોઈ કે હવે હું ધારું તે કરી શકું ત્યારે પોતાનું પરાક્રમ પ્રગટ કરવા માટે અને પોતાની નાની બેહેનનું દુઃખ નિવારણ કરવા માટે તેના (અસોપીના) ઘર તરફ ચાલી. ચાલતાં ચાલતાં બપોર થયા તે વખતે જલ્લચર્યને લાંધે તાપ સહન નહીં થવાથી તે એક ઝાડની શિતળ છાયા નીચે બેઠી હતી તે વખતે એક કાગડાએ ઉપરથી કા કા કા કરવા માંડ્યું અને મળમુત્ત કયું તેથી દેવકલીએ તેને બે ચાર વાર ઉરાડ્યો પણ તે ત્યાંને ત્યાંજ આવીને બેઠો તે ઉપરથી દેવકલીએ ક્રોધિત થઈ પોતાની માનસિક શક્તિ (મેરમેરિઝમ) વડે તે કાગડાને ઝાડની સાથે ખાખ કરી નાંખ્યો ને ત્યાંથી ઉઠીને ચાલતી થઈ ને બીજે દિવસે બપોરે અસોપી બેહેનને ત્યાં પ્રયાગનગરમાં પહોંચી અને પોતાની બહેનના ઘરથી કેટલેક દુર બેસી એક છોડી જોડે પોતાની બહેનને કહાવ્યું કે તારી બહેન દેવકલી આવી છે અને અહીં બેઠી છે. તે કન્વાંએ આવી અસોપીને કહ્યું કે હે અસોપી બહેન તમારાં દેવકલી બેહેન આવ્યાં છે તે અસોપીએ સાંભળ્યું તો ખરું પણ તેને પતિવ્રતનો નેમ એટલો ગંધો લાગ્યો

હતા કે દેવકલીને મળવાનો પ્રયત્ન કરવાનું તેનું મન થયું નહીં; તેનું કારણ એ હતું કે તેના પતિ અલ્પપ્રકાશે ભોજન કરી રાચનશાલામાં જઈ અલોપીને પાણી લેવા મોકલી હતી અને અલોપી પાણી લેવા ગઈ એટલામાં અલ્પપ્રકાશ કંધી ગયો હતો તેથી તેની આજ્ઞા વિના પાણીના લોટાને તે ભોંયપર મૂકી શરી નહીં અને તેની આજ્ઞા લેવા માટે તેને જગાડે તો પતિવ્રતનો ભંગ થાય તેથી તેને જગાડી શકી પણ નહીં. * આ પ્રમાણે એ કલાક સુધી અલોપી લોટો લઈને ઉભી રહી ત્યાં સુધી તેનો પતિ ઉઠ્યો નહીં અને તે દરમિયાનમાં તેની બહેને બહારથી છોડીઓ બેડે બેચાર વાર સદેસા મોકલ્યા તેના ઉત્તરમાં તેણે કહાવ્યું કે આજ્ઞા લઈને આવું છું. ત્યાર પછી બ્યારે અલ્પપ્રકાશ ઉઠ્યો ત્યારે તેને પાણી આપી, હાથપગ ધોવરાવી, ઉતાવળ ન કરતાં મોટી આધિનતાથી. મધુર વાણીએ, વિનયપૂર્ક તેણે આજ્ઞા માગી કે હું સ્વામિનાથ ! મારી બેન દેવકલી મને મળવા માટે એ કલાકથી આવી છે તેણે એ ચાર વાર સદેસા મોકલ્યા છે માટે જો આપની આજ્ઞા હોય તો મળી આવું. અલ્પપ્રકાશે કહ્યું કે હું પ્રિયા ! ત મારી બહેન એ કલાકથી ખોટી થાય છે ને તમે મળવા કેમ નથી ગયાં ? તે વખતે અલોપીએ સત્તિનય કહ્યું કે હું

માથા વિનાની રત્ની નહીં હતી કે પોતાની બહેનને મળવા લોટો મૂકી આવી જાય.

મહારાજ ! મારી બહેન મને પાર ઉતારશે નહિ પણ આ પની શેવા જે મારો ધર્મ છે તેજ મને મોક્ષદાયક થશે. બ્રહ્મ પ્રકાશે આવો પ્રેમ ભરેલો શબ્દ સાંભળી તેનો વિશેષ આદરસત્કાર કરી ઘણા આનંદ સાથે તેને આશિરવાદ આપ્યો કે હું પ્રિય સતિ ! તમારી મનોકામના પૂર્ણ થાઓ ને આ વખતે હું તમારો પતિવ્રત નેમ જોઈ ઘણો આનંદ પામ્યો છું માટે માગવું હોય તે માગો અક્ષોબી નમ્રતા પૂર્વક મારો છે કે હું પ્રાણનંદ ! આપની સેવામાં અધિક પ્રેમ મને ઉપજતો રહે. (ધન્ય છો આવી રત્નીઓને અને ધન્ય છો તે પુરુષોને કે જેમની સેવામાં આવી કામનીઓ રહેતી હોય.) મહાદેવ કહે છે કે બેહેન અંચળખાઈ ! જો આજકાલના સમયમાં એવા વ્રત રાખનારી કુલિન નારીઓ જવલ્લેજ હશે. અને જે પતિવ્રતાનો મોટો રોજ ધરાવતી હશે તે તેના કોઈ પણ સગાવહાત્રાં આવશે તે વખતે પૂછ્યા વિના ચાલી નીકળશે અને કદાપી તેનો પતી પૂછશે કે ક્યાં જાય છે તો તેને ઉત્તર નહીં આપે અને જો બીજી વાર પૂછશે તો ક્રોધથી ઉત્તર આપી ચાલી જશે. હાય અમારી દુર્દશા અને અમારી ભૂલ ! બેહેન સાંમજો. જ્યારે બ્રહ્મ પ્રકાશે અક્ષોબીને આજ્ઞા આપી ત્યારે તે પોતાની બેનને મળવાને ગમ્મ ને તેનું સન્માન કરી મોટા હર્ષથી તેને દંડવત કરી મળવા ચાલ્યું પણ દેવકી ધણીવાર થઈ જવાથી ક્રોધિત થઈ બેસી રહી હતી અને પોતાના મનમાં વિચાર કરતી હતી કે હું આટલે બધે દુરથી આવી અને

એ મને મળવા પણ તરત ન આવી. આમ વિચાર કરી ઉપર લખેલી માનસિક શક્તિ વડે કરોધ દ્રષ્ટિથી તેને પણ જોવા લાગી પણ અસોપીના પતિવ્રત ધર્મનો પ્રાગલ્ભ્ય એટલો ચઢી ગયો હતો કે તે કરોધ દ્રષ્ટિની અસર તેના પર થઈ શકી નહીં એટલુંજ નહીં પણ અસોપી તેના મનની વાત જાણી હસીને સચિનય કહેવા લાગી કે બેહેન ! હું તે કાગડો અને તે ઝાડ નથી કે જે બળીને બરમ થઈ જઈશ.

દેવકલી આ વાત સાંભળી ધણું આશ્ચર્ય પામી અને પોતાની નાની બેહેનને કહેવા લાગી કે બેહેન એવો તે તે શો વિદ્યભ્યાસ કર્યો છે કે શી ઉપાસના કરી છે કે હું યોગશાસ્ત્ર જાણી પણ તારા મરમાં શું થતું હતું તે જાણી શકી નહીં અને તે સાત આઠ ગાઉ ઉપર બેઠી વાત જાણી ? તારામાં એવી શક્તિ જે વ્રત અથવા ઉપાસનાને લીધે આવી હોય તે તું મને કહે. અસોપી હસીને બોલી કે હું બેહેન. કાંઈ વ્રત કે ઉપાસનાને કે વિદ્યાભ્યાસને લીધે મારામાં એ શક્તિ આવી નથી અને મેં કાંઈ યોગશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો નથી પણ પતિવ્રત ધર્મ જેને હું સર્વ વ્રતો કરતાં ઉત્તમ ગણું છું તેનેજ લીધે એ શક્તિ હું પ્રાપ્ત કરી શકી છું. તે સર્વ મારા પતિના પ્રતાપે કરી મારામાં છે. આ સાંભળી દેવકલી બોલી કે હું નાની બેહેન વિદ્યાભ્યાસ, જપ, તપ, મૌનવ્રત, ચાર ધામની યાત્રા, સતસંગ સર્વેના પ્રતાપે કરી હું તારું દુઃખ દાખવા આવી

હતી પણ આ તારા પતિવ્રત જોઈને એ સર્વે તારા પતિ-
 વ્રતની યોગ્યતામાં ભેટ તરીકે મુકધું માટે હું બહેન ! તું
 મારી ગુરૂ બની તે પતિવ્રત વિશે મને ઉપદેશ દે. આ ઉ-
 પરથી અસોપી વિનય સહિત બોલી કે બેહેન તમે મારાથી
 મોટાંછો તેથી મારાં માનુશ્રી તુલ્ય ! તેથી હું તમારી ગુરૂ
 થઈ શકવાને યોગ્ય નથી પણ મારા અનુભવમાં જે કાંઈ
 આવ્યું છે તે આપની શેવામાં નિવેદન કરું છું તે સાંભળશો.
 હું બેહેન ! સ્ત્રીએ પોતાના પતિ શિષ્યા અન્ય પુરૂષની
 શેવા ન કરવી જોઈએ તેમજ દર્શન ન કરવું જોઈએ,
 તેણે પોતાના પતિ શિષ્યા બીજા કોઈની ઉપાસના કરવી
 ન જોઈએ, પોતાનો જીવ જાય તો ખેર પણ પોતાના પ-
 તિની આજ્ઞાનું ઉલંગન કરવું ન જોઈએ, તેણે પોતાનો
 જીવ જાય તો પણ પોતાના પતિનું મન લગાર પણ દુઃખા-
 વવું ન જોઈએ, પોતાનાથી બની શકે એવા કાર્યમાં પ-
 તિને મદદ કરવા વિસંખ લગાડવો ન જોઈએ, તેણે પોતાના
 પતિનું દર્શન પ્રાતઃકાળમાં કરવું જોઈએ, ને પોતાના પતિના
 ડાળા અથવા જમણા પગના અંગુઠાને ઘોઈને ખીવો તેનું
 નામજ ખરું ચર્ણોદક છે,, તેણે પોતાના પતિને કોઈ દિવસ
 કડવાં વેણુ કહેવાં ના જોઈએ; એવા એવા ધણાક નિયમો
 ધર્મશાસ્ત્રાનુસાર છે તે પ્રીતિપૂર્વક વર્તવા જોઈએ ને આજરોજ
 તમારા મનની અને આઠ દસ ગાઉ ઉપર બનેલી વાત
 હું કહી આપું છું તે તેજ પ્રત પાળવાથી. દેવકલી બોલી
 મન્ય છે બહેન તારી જુદી અને તારા પતિવ્રત ધર્મને.

બેહેન હું શું કરું ! મારે પતિ નથી. મને પરણાવે દોષી !
 અંત્રાપિએ કહ્યું કે બેહેન ! શાસ્ત્રમાં આક પ્રકારના વિ-
 વાદ લખેલા છે. જેમાંના એક વિવાદ સ્વયંવર અથવા
 પાતાની રૂચી અનુસાર તેના કંઈ જેઈને તેમજ તેના
 આરાપણની પરીક્ષા કરીને પતિ કરવનો છે. તેમજ આ
 પતિ કાળની વખતે પણ સ્વયંવર કરવાની સ્ત્રીને રજા છે.
 માટે હું બેહેન ! તમે પાતાની જન્મ ભૂમિમાં જઈ સ્વયં-
 વર કરો અર્થાત પાતાની ઇચ્છાનુસાર પતિ મેળવો અને
 પતિવ્રત ધર્મ પાળો તો તમારો જન્મારો સફળ થશે. આ
 સાંખ્યી દેવકલી ઘણી ખુશી થઈ અને પાતાના યોગ તથા
 વિદ્યાનો અલંકાર બુદ્ધી જઈ તેમને આશિર્વાદ આપી તે-
 મની રજા લઈ પાતાની જન્મભૂમિ તરફ આગતી થઈ.
 તેઓ ઘણે દિવસે મળ્યાં હતાં તેથી રહેવાનું મન હતું પણ
 મનમાં ઘણી લાગણી થઈ આવ્યાથી તે ત્યાં રહી શકી નહીં.

અચ્ચક્ષમાઈ—હાયા હાયા ! બેહેન ! તે એવી કેવી કઠોર -હૃદયની
 હતી કે એક સત્ર પણ પાતાની બેહેનને ત્યાં રહી નહીં !

મહાદેઈ—અરે બેબી બેહેન ! જે જ્ઞાનવંત હોય છે તેમને ખોટો
 વ્યવહાર ગમતો નથી અને મૂર્ખ ગલીએ ગલીએ રોતી
 ચાલી જાય છે. તે ખોટો હોળ લોકોમાં બતાવવાને માટેજ
 થાય છે દરે સાંભળો. દેવકલી ત્યાંથી ચાલી
 અજોધ્યાપુરીમાં પહોંચીને ત્યાં અગ્યારશને દિવસે એવો
 નિયમ કર્યો કે આજ પ્રાતઃકાળમાં સરખૂ ગંગાના
 લક્ષમણ ધાટ ઉપરથી નદાઈને હું ચાલું ને એવો જે ખુ-

૩૫ મળે કે જેને સ્ત્રી ન હોય તેને પતિ કરી હું દાસી
 બની તેની સેવામાં રહીશ. આ પછી તે સવારમાં ચાર
 વાગતાં ઉઠી સરજી ગંગાના લક્ષ્મણુ ઘાટ ઉપર સ્નાન કરી
 ઇશ્વર પ્રાર્થના કરતી કરતી પોતાનો નિયમ પૂરો કરવા
 આવી. થોડેક આધે જતાં એક બ્રાહ્મણના ઘરનું જન્મેલું
 કુદ્રુપ મહારોગી અને અપંગ બાળક જેને કોઈ કન્યા તો
 કેમજ આપત તે ગંગાની પાસે બજન કરતો પડેલો હતો.
 હરિ ઇચ્છા બળવાન સમજીને પોતાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કર-
 વાને માટે તેનું વિધિ પૂર્વક પૂજન અર્થાત્ આદર સત્કાર
 કરીને પોતાની ઇચ્છા જણાવીને પોતાના મનમાં હતો તેને
 પતિ માની લીધો; પણ તે વખતે તે અપંગ બોલ્યો કે હું
 તમારે યોગ્ય નથી, તમે બધાં ગુણવાન તથા વિદ્વાન જ-
 ણ્યાઓછો, તમે મારી જોડે લગ્ન કરી તમારો જન્મારો
 સું કરવા બગાડો છો? છતાં પણ તે વચનોની દરકાર ન
 રાખતાં તેણે પોતાનો નિયમજ પાળ્યો અને સત્ય છે કે જે
 જ્ઞાનવાન હોય છે તે પોતાના નિયમ અને ધર્મ તરફજ
 દ્રષ્ટિ રાખે છે અને તેમને કાંઈ ૩૫૨ંગ ઉપર ઇચ્છા થતી
 નથી. જે સમયે તે અપંગ પોતાને પતિ તરીકે સ્વીકારવાની
 દેવકલીને ના પાડતો હતો તે વખતે દેવકલીએ કહ્યું કે હે સ્ના-
 મિનાથા! મેં તો તમને મારા મનથી પતિ તરીકે ધાર્યો, હવે
 ન ધારું તો! મારું પતિવ્રત નષ્ટ થઈ જાય. અને હું તો મારા
 મનથી તમારી દાસી બની ચૂકા છું માટે મારી પ્રતિજ્ઞા
 પૂર્ણ કરો મારે કાંઈ ૩૫, કે ધન જોઈતું નથી પણ ફક્ત

આપની સેવાથી પતિવ્રત ધર્મ પાળું એજ મારી વિનતી છે અને મારા તમારા આ લગ્નમાં આ સરળ ગંગા આ પ્રાતઃકાળનો ચંદ્ર અને પરીશ્રદ્ધ સમિચ્છાદાનદ પરમાત્મા સાક્ષી છે. એવાં વચન સાંભળીને તે અપંગ દેવકલીની સાથે ઘેર આવ્યો ને તેના મકાન ઉપર પહોંચ્યો તે વખતે દેવકલીએ ધર્મનિષ્ઠાથી તેને પતિ માની તેની સાથે વ્યવહારાદિ સંબંધ શરૂ કર્યો ને શાસ્ત્રાનુસાર પત્નિ ધર્મ તેની સાથે પ્રીતિ પૂર્વક વર્તવા લાગી. એ ચાર વરસ વીત્યા પછી ચતુરમાસનો શ્રાવણ બાદરવો મહીનો આવતો હતો તેવામાં રાત્રીના સમયે વર્ષા રતુનો દેખાવ એવો તો આવી રહ્યો હતો કે જેમાં પવનની ઝકઝોર, મોર, પપૈયા, દાદુર આદિનો ધનધોર, અને આકાશમાં વીજળીની છટા અંધારી રાતમાં એવી તો સુશોભન હતી કે જેમાં અન્નેધ્યા નગરીના રાજસભામાં અપ્સરાઓનો નાચ અને તેમના મુખથી મલ્હાર રાગની અલાપો અને મધુર મધુર સારંગી સીતાર આદીના સુર સાથે મૃદંગ આદીની મંદ મંદ થાપ અને તેમજ મધ્યમ મધ્યમ ધ્રુધરાઓનો ઝણઝણાટ લલિત લાલત રાગ સાથે થઈ રહેલા હતા. એવો આનંદનો સમય જોઈને તે દેવકલીનો પતિ અપંગ મનમાં મુઝાવા અને કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભુ! તું મને હાથ પગ કેમ નથી આપ્યાં કે મારાથી આ જોઈ શકાત? એવું વચન સાંભળીને દેવકળી કહેવા લાગી કે હે સ્વામિનાથ! તમે શા માટે મુઝાઓં છો? તમા-

રા હાથ પગ તો હુંજ છું મારું શરીર તે તમારી શે-
વાનેજ માટેજ છે ને? ચાલે હું તમને તે આનંદના દેખા-
વનો લાભ આપું. આમ કહીને દેવકલી એક ટોપલી લ-
ધ તેની અંદર લાકડીયો ઉભી કરી તેના ઉપર પાણી
ચુવે નહીં એવું લૂગડું ઢાંકી તેની અંદર તેના પતિને
એસાડી તે ટોપલી માથા ઉપર મૂકી સભાની પાસે ગઈ
અને ત્યાં એક બાજુ ઉપર ઉભી રહીને સભાનો દેખાવ તે-
ના પતિને બતાવવા લાગી. રાત્રીના એ વાગ્યા ત્યાં સુધી
દેવકલી તેના પતિને માથા ઉપર લઇને ઉભી રહી પણ
તેના પતિનું મન સભાની અંદર ચાલતી ધામ ધુમમાં
એટલું બધું લાગ્યું હતું કે તેની સ્ત્રી આટલી બધી વા-
રથી તેના માથા ઉપર લઇને ઉભી રહી છે તેથી તેને થા-
ક લાગ્યો હશે તેનું તેને કાંઈ જાન રહ્યું નહીં તેમજ દે-
વકલીને પણ પતિવ્રતમાં એટલો બધો હર્ષ થયો હતો કે
તેનું જોર તે જગોએ વધ્યુંને વધ્યુંજ નતું હતું અને
કાંઈ એણું થતું નહોતું એટલુંજ નહીં પણ દેવકલી પો-
તાના મનમાં આનંદ પામતી હતી કે ધન્ય છે આ મારા
મસ્તકને કે તેના ઉપર આ પરમાત્મા બિરાજમાન થયા
છે અને તેઓ મુકટ તરીકે શોભી રહ્યા છે! આજે મારો
ભાગ્યોદય થયો છે એવોતો સત્ય રૂપા પાર્વતિ આદિને સીતા
મહાન સતિયોનો ભાગ્યેજ થયો હશે. તે વખતે ઈંદ્રે એવો
વિચાર કર્યો કે અમારી સ્ત્રી રચિ સચિ કે બ્રહ્માની ગાયત્રી
સાવત્રી આદિ સ્ત્રીઓએ કેઈ દિવસ આવો પતિવ્રત ધર્મ

કયો નહો હશે માટે એમ ન થાય કે આ સ્ત્રી અમારા રાજ્ય ઉપર દટ્ટી કરેતો પરમાત્મા ઇચ્છાળુ દરબારથી ખો-
તાના તપના અદલામાં અમારું રાજ્ય લે તો રખડવું પડે. માટે તેણે મેઘમડળોને એવી આજ્ઞા કરી કે આ વખતે તમે મુશળ ધારા વરસાદ વરસાવો કે જેથી આ સ્ત્રીનું પતિવ્રત ભંગ થઈ જઈ તેમાં ખામી આવે મેઘમાળાઓ ઇન્દ્રરા-
જની આજ્ઞા પાળીને પવનના સપાટાની સાથે મુશળધાર વરસાદ તે પતિવ્રતા સ્ત્રી ઉપર વરસાવવા લાગ્યા પણ જેમ અગ્નિના સરોવરમાં બિંદુ પડે છે અને તે જણાતું નથી તેમ તે પતિવ્રતા સ્ત્રી ઉપર પડેલો વરસાદ તેના પતિવ્રત ધર્મના પ્રબળથી માલુમ પડી આવ્યો નહોતો અને હસ્તિના સ્ત્રીરમાં કોઈ આકાશના ડુલનો પ્રહાર કરે અને તે લાગે નહો તેમ ઇન્દ્ર રાજના તે મુશળધાર વરસાદનો પ્રહાર તેના પતિવ્રતના ધર્મ ઉપર કાંઈ પણ ખોટી અસર કરી શક્યો નહો અને સતી દેવકીનો પતિવ્રતાનો ધર્મ, આ કરવાથી વિરોધ વધતો ગયો. આમ જોઈ ઇન્દ્ર રાજ બ્રહ્માજીની પાસે જઈ એવી સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે હે મહારાજ ! અજોધ્યા પુરીમાં દેવકી નામની સ્ત્રીએ મોટો પતિવ્રત ધર્મ આચરવા માંડ્યો છે તેને વરદાન આપી તેના મનની ઇચ્છા પૂર્ણ કરો. અને મારા અપરાધને લીધે તે સતિ પતિવ્રતા જો કદાચિ ક્રોધ કરશે તો સૃષ્ટિમાં મોટી હાલચાલ થશે તેમાં કાંઈ નવાઈ જણાતી નથી. ઇન્દ્ર રાજની આ વાત સાંભળી બ્રહ્માજી (વચારમાં પડ્યા અને એક દતને દેવકી માસે મો-

કહી હુકમ કર્યો કે તે પતિવ્રતા સ્ત્રીને મારા સ્થાન સ્વ-
ર્ગ અર્થાત જ્ઞાન લોકમાં લઈ આવો. જ્ઞાની આજ્ઞાનુસાર
તે દૂતે દેવકલી. પાસે આવી સવિનય ઠહું કે હે શ્રી
મતિસતિજી! આપને જ્ઞાની આજ્ઞાનુસાર જ્ઞાન લોકમાં
પધારવાનું કહેવાની મને આજ્ઞા મળી છે માટે આપ પધારો
અને જ્ઞાન આપના પતિવ્રત ધર્મથી ધણા ખુશી થ-
યા છે માટે આપ જે માગશો તે મળશે માટે જલદીથી
પધારો. આ વાત સાંભળી દેવકલી ખેલી કે હું તે વાત-
ની કંઈ દરકાર રાખતી નથી; મારાપતિ જ્ઞાને તુલ્ય છે
માટે મારે ત્યાંનું કશું સુખ જોઈતું નથી; મારે અહીંયાં
અધુ સુખ છે માટે હું ત્યાંની આજ્ઞા પણ રાખતી નથી;
મારે (સ્ત્રીઓને) માટે પતિવ્રત ધર્મ આગળ જૂલોક, સ્વ-
ર્ગલોક, જ્ઞાનલોક આદિનું સુખ શી વીશાતમાં છે તે હું જાણી
શકતી નથી. ને કદાપિ કોઈ મૂર્ખ કહે કે સ્વર્ગ લોકમાં વ-
ધારે સુખ છે તો હું મારા પતિની આજ્ઞા વગર તે ઉપર
ધ્યાન પણ આપી શકતી નથી. તમે મહેરબાની કરીને પ-
ધારો; મારા આ પતિવ્રત ને લીધે મળતા સુખમાં તમે
ભંગ કરવા કેમ ધારોછો? આ સાંભળી દૂત ઉભે પગસે
પાછો ફર્યો અને જ્ઞાન પાસે આવી દેવકલીએ કહેલી
તમામ વાત કહી સંભળાવી તે સાંભળી તે ધણા આશ્ચ-
ર્ય પામ્યા અને દૂતને પાછો દેવકલીના પતિ પાસે મોકલ્યો.
અને કહ્યું કે જો કે તે તો ધણા દુરુદ છે નેથી આ સ્થા-
નમાં આવવાને યોગ્ય નથી તો પણ તેની સ્ત્રીના પતિવ્રતને

લીધે તે યોગ્ય થયો છે તેથી તેને અહીં જલદી બોલાવી
 લાવો. એટલે દેવકલી તેના પતિની શેવા કરવા તેની જોડે
 અહીં આવશે. આ વાત સાંભલી દૂત દેવકલીના પતિ પાસે
 જઈને કહેવા લાગ્યો કે આપનાં કરતવ્ય ઉપરથી જોતાં તો
 આપ સ્વર્ગ લોકને યોગ્ય નહોતા પણ આ માધજીના પ્ર-
 તાપે કરી આપને બંનેને ત્યાં બોલાવે છે માટે ચાલો જ-
 લદી પધારો. આ ઉપરથી તે પતિવ્રતા સ્ત્રીના પતિએ
 (અપંગે) ઉત્તર આપ્યો કે અહીંની રાજ્ય સભાનું સુખ
 મૂકી વૈકુંઠનું સુખ મારે જોઈતું નથી અને તેમ કરવું
 ઉચિત નથી. આવો ઉત્તરસાંભળતાંની સાથે દૂત પાછો ફર્યો
 અને બ્રહ્માજી પાસે આવી કહેવા લાગ્યો કે હે મહારાજ!
 તે લોકો તમારા વૈકુંઠ કે દર્શનની દરકારજ રાખતા નથી
 ત્યારે તમે શા માટે વ્યર્થ પ્રયત્ન કરો છો? દૂત તરફથી આ-
 વી હકીકત મળતાં બ્રહ્મા તથા હ્રી વીશ્ણુની પાસે જઈ તે
 સતિની હકીકત સંભળાવી કહેવા લાગ્યા કે હે મહારાજ!
 હવે અમે શું કરીએ? આવાં માણસ તો જવલ્લેજ આવે
 છે માટે આપ જેમ ઉચિત ધારો તેમ કરો. વિશ્ણુએ
 આ વાત સાંભળી આ બાબતમાં મહાદેવજીની સલાહ લેવા
 ઉચિત ધાર્યું. અને સર્વ રૂપિએ એકઠા થઈ, તે પતિવ્રત
 સ્ત્રીનાં દર્શન કરવા માટે, તેનો આદર સત્કાર કરી પોત
 પોતાના ધામનું સુખ આપવા સાર તે સતી સ્ત્રી પાસે
 ગયા. અને તેમની તે અવસ્થા જોઈ નમસ્કાર કરી તે સ્ત્રી
 પુરૂષને વિશ્ણુએ વિશ્ણુ ધામ અર્થાત્ પોતાને ઘેર, મહાદેવ

શીવ ધામ અર્થાત પોતાને ઘેર, બ્રહ્માએ બ્રમ ધામ અર્થાત પોતાને ઘેર લઇ જવા માટે માગણી કરી; પણ દેવકલીએ તેનો ઉત્તર આપ્યો નહીં તેથી એક રૂશી બોલ્યો કે આ દેવતાઓ તમને દર્શન દેવા આવ્યા છે તેમનાં દર્શન કરી તમે કૃતાર્થ થાઓ. આ સાંભળી દેવકલી ક્રોધિત થઇ બોલિ કે મારું કૃતાર્થ કરનારા લોકો કોણ છે તેમને હું જાણખી શકતી નથી; તેઓ મારું શું બહુ કરનારા છે? મારું કૃતાર્થ કરનાર તો મારા મસ્તક ઉપર આ ખીરાજમાન છે, ને એમનાજ દર્શનથી હું નિત્ય કૃતાર્થ થાઉં છું ને ચર્ષક; ને તમે લોકો શું મને દુષ્ટ દ્રષ્ટિથી બ્રહ્મ કરવા માગોંડા કે મારી પરીક્ષા લેવા આવ્યાછો ! આ સાંભળી શાષ્ઠ મહારાજ છાનાજ થઇ ગયા અને દેવકલીનો અપંગ પતિ બોલવા લાગ્યો કે તમે શું કહો છો? મારી જોડે વાતચિત કરો. તમારા ધામમાં આવવાને અમે રાજ છીએ પણ આ રાજની રાજસભાને લીધે અમને તમારા દર્શનનો લાભ મળ્યા છે તે છોડી ત્યાં આવવું શું ઉચિત છે? એ વાત સાંભળી બ્રહ્મા, વિશ્નુ આદિ એ રાજસભામાં પધારી રાજને આજ્ઞા કરવા લાગ્યા કે તમારા રાજમાં એક વિદ્વાન, ગુણવાન અને સત્યવાન સ્ત્રી છે તે અમારા ધામમાં આવવાને યોગ્ય થઇ છે પણ તે તેના પતિને મૂકી આવવાની ના પાડે છે અને પતિ આપના વગર આવવાની ના પાડે છે માટે આપને મને લઇ અમારા ધામમાં પધારો. આ ઉપરથી રાજ આદર સત્કાર કરી બોલવા લાગ્યો કે

મહારાજ, રાજા પ્રજાને મૂકી સુખ ભોગવે એવું ધર્મ સા-
સ્ત્રમાં છેજ નહીં અને તે સ્ત્રીના પતિવ્રતનું એટલું બધું
પ્રાકૃમ જો છે તો મને, તેમને અને ગારી પ્રજાને તેમના
ધામમાં શોભિત કરો એવી મારી ઈચ્છા છે બ્રહ્માજી આ
રાજાની આવી ઉત્તમ રાજાનીતિ જોઈ પ્રસન્ન થઈ તે પ-
તિવ્રતા સ્ત્રીના પ્રતાપે કરી, યોગ્ય સ્ત્રી પુરુષોને વૈમાનમાં
બેસાડી આખી અન્નેધ્યા નગરીને પોતાને ધામ લઈ ગયા
હતા. સર્વ લોકો જાણે છે કે અન્નેધ્યા નગરી બેવાર સ્વ-
ર્ગમાં ગઈ છે તેમાંની એક શ્રી રામચંદ્રજીનો અ-
વતાર થયો ત્યારે તેમની સાથે ગઈ હતી અને બીજીવાર
આ પતિવ્રતા સ્ત્રી દેવકલીની સાથે ગઈ હતી અને જોશી
લોકો કહે છે કે હજુ પણ એકવાર અન્નેધ્યા નગરી સ્વ-
ર્ગમાં જશે. આ સતી સ્ત્રીનું સ્થાન હજુ પણ અન્નેધ્યા
પુરીમાં છે અને તે માતાને નામે પૂજાયછે, તેમજ તેની
પતિવ્રતા નાની બેન અલોપીનુ સ્થાન પ્રયાગ રાજ્યમાં દારા-
ગંજની પાસે છે અને તે પણ દેવી તરીકે પૂજાયછે. જો બહેન
પતિવ્રતાનું મહાત્મ એવું છે.

અંચલખાઈ—વાહા તે બંને સ્ત્રીઓએ પતિવ્રત ધારી આવું પ્રાકૃમ
દૃયું તેમને ધન્યછે! અમારી ગતિ એવી ક્યાંથી હોય? એવી
બુદ્ધિ હોય ત્યારે કની? અમે તો શ્રીમદ્ભાગવતાદિ પુસ્તકો
સાંભળીએ છીએ અને તેમાંથી એવો સાર ગ્રહણ કરીએ
છીએ કે રણછોડજી, દારકાંનાથજી વિએરેનાં દર્શન કરવાં ઉ-
ત્તમ છે ને જો ધણુંજ ઉત્તમ કરવા ધારીએ તો અન્નેધ્યાપુરી

કાશીપુરીવિગેરેની યાત્રા કરી તો બસ છે. અમને કોણ આવે. સારો ઉપદેશ કરે? અમારાં ધન્ય ભાગ્ય કે આજ તમારો ઉપદેશ સાંભળી અમે કંઈ થયાં. અને શ્રીમદ્ભાગવતના દશમસ્કંધમાં અમે એમ સાંભળ્યું છે, કે એક દીવંસે શ્રી કૃષ્ણજી જંગલની અંદર ગાયો ચરાવ । હતાને વખતે ભૂખ લાગવાથી તેમના મિત્રોને કહ્યું કે મથુરાં નગરીની અંદર ચોખાઓ યજ કરે છે તેમની પાસે જઈ ત્યાંથી મારું માટે ભોજન લઈ આવે. આ ઉપરથી તે મિત્રો યજ થતો હતો ત્યાં જઈ કહેવા લાગ્યા કે સાદાત ઇશ્વરરૂપ પરમાત્મા શ્રી કૃષ્ણજી ભૂખ્યા થયા છે ને ભોજન માગે છે માટે તે આવો તે સાંભળી યજ કરતા બ્રાહ્મણો બોલી ઉઠ્યા કે હમણાં યજ ચાલે છે તે વખતે ના અપાય માટે જઈને કહો કે ના પાડે છે, તે સાંભળી પેલા મિત્રોએ શ્રી કૃષ્ણ પાસે જઈ તે પ્રમાણે કહ્યું તે ઉપરથી શ્રી કૃષ્ણજીએ કહ્યું કે એ બ્રાહ્મણો વેદ ભણી જાણે; બીજા શું જાણે? પણ ચોખા લોકોની સ્ત્રીઓ મને સારી રીતે ઝાળે છે તેમની પાસે જઈ મારે માટે ભોજન માગશો તો તે લગાર પણ આનાકાની ન કરતાં ખુલીથી આપશે. આ ઉપરથી મિત્રોએ ચોખા લોકોની સ્ત્રીઓ પાસે જઈ કહ્યું શ્રીકૃષ્ણજી ભૂખ્યા થયા છે ને ભોજન માગે છે તે સાંભળતાં જ સ્ત્રીઓ મોટી મોટી યાજો બરી વંદાવનની કુંજગલીઓને પોતાની વાંસળીના સુંદર નાકથી ગળવી મુકતા કામી શ્રીકૃષ્ણજીએ દાઢે કરી ભોજન માગ્યું તેથી પોતાનો ભાગ્યેદય સમજતી, શ્રી કૃષ્ણજી પાસે ગઈ

તે વખતે તેમાંની એક સ્ત્રીને તેના પતિએ પૂછ્યું કે તું
 ક્યાં જાય છે? તો તેણે કહ્યું કે શ્રી કૃષ્ણજી ભૂખ્યા થયા
 છે તેમને માટે ભોજન લાઇનેજાઉં છું તે ઉપરથી તેના પતિ-
 એ ના નથી જતું કહી તેને એક ઓરડીમાં પુરી પણ તે
 સ્ત્રીનું મન શ્રી કૃષ્ણના ઉપર એટલું બધું લાગેલું હતું
 કે તે તેના વિયોગથી મરણ પામી. આ વખતે તે ચતુર્ભુ-
 જ રૂપે શ્રી કૃષ્ણની આગળ સર્વ સ્ત્રીઓ અગાઉ આવી ઉભી
 હતી. જે વખતે શ્રી કૃષ્ણને ભોજન આપી બધી સ્ત્રીઓ ધર-
 તરફ આવતી હતી તે વખતે પેલી સ્ત્રીનો પતિ પોકે પોક
 મુકી રડતો હતો તેને સ્ત્રીઓએ પૂછ્યું કે તું કેમ રડે છે?
 ત્યારે તેણે કહ્યું કે મારી સ્ત્રી ગુજરી જવાથી રડુ છું ત્યારે
 તે સ્ત્રીઓ બોલીકે મુખમાં તારી સ્ત્રી મરી નથી ગઇ તે તો
 શ્રીકૃષ્ણજીના પ્રેમમાં લિન થઇ હતી અને તે રોકી તેથી
 તે તો ત્યાં ચાલી ગઇ એ સાંભળી તે એઓ શ્રીકૃષ્ણની
 પાસે જઇ કહેવા લાગ્યો કે મહારાજ આપના રૂપથી હું
 અમળ્યો હતો માટે કૃપા કરીને મારી સ્ત્રી મને આપો.*
 આ સાંભળી શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યોકે જાઓ તે ઉપરથી અમે તમને
 શ્રાપ આપીએ છીએ કે તમે મુખ રહેશો અને તમારી
 સ્ત્રીઓ ચતુર રહેશે. અને તેમજ હજુ સુધી મથુરાનગરી-
 માં ચાલે છે કે સ્ત્રીઓ રાજ્ય કરેછે અને ચોખ્ખા લોકો

---

* કેરી દીગરીરીની વાત છે કે પરમાત્મા પારકી સ્ત્રી
 છીનવી લે ને તેનો ધણી આધીનતાથી માગવા જાય !

બીજા માગી માગીને મરી જાય છે. આવો કોષિત શ્રાપ સાંભળી તે ચોખો બહુજ કરગરવા લાગ્યો ત્યારે શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યુંકે મરેલી સ્ત્રીતો જીવતી થાય નહીં પણ તું સ્વર્ગ લોકમાં જા એમ કહી તે બંને સ્ત્રી પુરુષને સ્વર્ગ લોકમાં મોકલી દીધાં. આવી કથા શ્રીમદ્ભાગવતના દશમસ્કંધમાં લખેલી છે તે શું ખોટી છે? અને શું શ્રીકૃષ્ણની મહીમા તે પ્રમાણે નથી?

મહાદેવ—જહાલી જહેના આવી આવી તો ઘણી કથાઓ ધૂર્ત લોકોએ તમારા જેવી ભોળી બહેનોને ઠગવા માટે તેમજ પતિવ્રતાઓનું પતિવ્રત નષ્ટ કરવા સારું પુગણોમાં લખી દીધી છે. એટલુંજ નહીં પણ શ્રીકૃષ્ણ જેવા મહાત્માઓએ પારકી સ્ત્રીઓને પોતાની શેવામાં લેવા આવાં આવાં પ્રયત્નો રચેલાં છે. ગરૂડ પુરાણાદિ કથાઓમાં બ્રાહ્મણોએ પોતાનું પેટ પાળવા માટે કેવા કેવા પ્રયત્નો રચેલાં છે તેનાથી શું તમે અજાણ્યાં છો? અને તમારા કહ્યા પ્રમાણે જો ઉપરની વાતો સત્ય હોયતો કેવો વિરોધ આવે છે? કારણકે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણમાં આવી શક્તિ હતી તો જલધરની સ્ત્રી વિંધ્યાએ પણ પતિવ્રત ધર્મ અજાણ તાથી મુકી તેણીએ શ્રીકૃષ્ણજીનો પગ ઘોષ પીધો હતો તો ચતુર્ભુજ રૂપથી વૈકુંઠમાં કેમ ન મોકલી? તેનો વ્રતાંત આ પ્રમાણે લખેલો છે તે હું તમને સંક્ષેપથી કહી સાંભળાવું છું. એક સમયે મહાદેવની સાથે જલધરે મોટો સંગ્રામ મચાવ્યો હતો તે સંગ્રામમાં બ્રહ્મા, વિશ્નુ ઈંદ્ર

આદિ સર્વ દેવતાઓ મહાદેવના મદદગાર હતા તે છતાં પણ જલધંધરના બાણ પ્રહારથી તેઓ અતિશય વ્યાકુળ થયા અને તેને જીતી શક્યા નહીં; ત્યારે છેવટે વિચાર કરતાં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો કે જલધંધરની સ્ત્રી પતિવ્રતા છે અને પતિવ્રતા સ્ત્રી કોઈ દિવસ રંડાય નહીં એવો પરમાત્માનો નિયમ છે માટે જ્યાં સુધી તેનું પતિવ્રત ભંગ નહીં થાય ત્યાં સુધી આપણે તેને જીતી શકીશું નહીં માટે એવો પ્રયત્ન લેવો જોઈએ કે તેનું પતિવ્રત ભંગ થાય. તે પ્રયત્ન કરવા માટે શ્રીકૃષ્ણાને નીમવામાં આવ્યો કે તે જમ્બ જલધંધરની સ્ત્રીનું પતિવ્રત ભંગ કરે તેથી તે જલધંધરનું રૂપ ધારણ કરી વીંધ્યાને ઘેર જઈ જલધંધરની સેજ ઉપર સૂઈ ગયા. ને વીંધ્યાએ આઠ દિવસથી પોતાના પતિનું દર્શન ન કરવા થકી ભોજન કર્યું નહોતું તે પોતાના કપટ રૂપી પતિને જોઈ, તેના પશ્ચ પગ ઘોઈ ચણીદંડ લઈ અન્નજળ કરવા માટે પ્રયત્ન કરવા માંડ્યો. તેનો એવો નિયમ હતો કે પોતાના પતિનો પગ ઘોઈ ચણીદંડ લેતી નહોતી ત્યાં સુધી જમતી નહોતી તે ભંગ થવાથી તેના પતિવ્રતમાં ભંગ પડ્યો ને તેજ વખતે તેનો પતિ જલધંધર સંગ્રામ બૂમમાં મરણ પામ્યો. હવે બહેના વિચાર કરવાનો તો એજ છે કે તે એળાની સ્ત્રીને લઈને તે સ્ત્રી પુરૂષને સ્વર્ગમાં મોકલ્યાં તેજ શ્રી કૃષ્ણ એજ હતા તો જલધંધરની સ્ત્રીએ કપટરૂપી જલધંધરના પગ ઘોવાથી મરણ પામ્યો અને તેના વિયોગથી તે સ્ત્રીને

દુઃખ થયું એમ કેમ? આવી આવી બાબતો ઉપરથી એમ
 માલમ પડી આવેછે કે ધુર્ત લોકોએ ચતુરાઈથી આવી આવી
 વાતો મૂર્ખ સ્ત્રીઓને પોતાની બળમાં ફસાવવાને માટે લખી
 શ્રીકૃષ્ણ જેવાને કલકિત કરી અમારી તમામ બહેનોનો ધમ,
 બ્રષ્ટ કરી નાંખ્યો એટલુંજ નહીં પણ અમને મહાન
 મૂર્ખ બનાવી મર્કટ (વાંદરા)ની પેઠે પોતે મદારી બની ન-
 આવે છે. જે અમારા પગમાં કેવા વાળંત્રવાળા દાગીના
 કલ્લાં ધુવરાઓ નાંખી અમારી તારીફ કરી અમને ફોસ-
 લાવે છો તે પુરુષોનું પ્રયોજન એ છે કે જે કોઈ રૂપ-
 વાન, અથવા કુરૂપવાન સ્ત્રી માર્ગમાં ચાલે તો તેની ખબર
 અમને શી રીતે પડે માટે આવાં વાળંત્રદાર ધરેણું તે-
 ઓના પગમાં હશે તે વાગશે એટલે અમને ખબર પડશે
 તેથી અમે તેમને જોઈને તેમની આબરૂના ગ્રાહક થઈ
 પડીશું અને અમારા મસ્તક ઉપર ચાંદલાં સિંધુર આદિ
 કરવાનું પ્રયોજન પણ એજ છે કે જેથી દુષ્ટ પુરુષોની દ્રષ્ટિ
 ચાંદલા ઉપર ઠેરી શકે અને ચાંદલાની સગીપ નેત્રનું સ્થા-
 ન પણ એવું છે કે નેત્ર મળ્યા શીવાય રહે નહીં; એવા
 રોવા અનેક પ્રકારના ચરિત્રો અમારા ઉપર રચીને આ-
 પણને વિઘાથી દૂર રાખી મૂર્ખનાં સ્વરૂપજ બનાવી દીધાં
 છો! અને તમામ કલકિત વાતો સ્ત્રીઓ ઉપર મુકી પુરુષો
 પોતે નિર્દોષ થઈ બેસા છે; જેમકે, સ્ત્રી ચરિત્રના નામથી
 આપણને કેવું બદનામ આપ્યું છે કે જ્યાં પુરુષોની વાતો ચાલે
 છે ત્યાં આપણી નિન્દા સિવાય બીજી કંઈ પણ વાત પડતી નથી.

સાધુ વિગેરે લોકોને ઉપદેશ કરે છે, ત્યારે પણ આપણીજ નિંદા કરવામાં આવે છે અને લોકોને એમજ કહી બતાવે છે કે, સ્ત્રી જાતિ મહાપરાજ છે, સ્ત્રી સંગ કરવો નહીં. સ્ત્રી નર્કની ખાણ છે આટલુંજ નહીં પણ આવાં આવાં દૃષ્ટાંત કહી બતાવે છે કે જો સ્ત્રી સ્વપ્નામાં પ્રાપ્ત થાય છે તો પણ લાજજત અને દુઃખી કર્યા વિના રહેતી નથી અને “સ્ત્રી ચરિત્ર જાણે નહીં કોય, ખસમ મારકે સતી હોય ” એવી એવી કલાંકિત કહેવતો પુરૂષો એ આપણે માટે ઘડી રાખી છે. તે વિચાર કરવા લાયક છે ને ઉપર બહેન દ્રષ્ટિતો કરો. અને બીજી ખુબી આ જુઓ કે જ્યારે તેજ સાધુ લોકો ભીખ માગવા આવે છે. ત્યારે “માધ” કહીને આપણને પ્રસન્ન કરી લે છે. અને તે-ગજ અનાચારી પુરૂષો પણ આપણને “પ્રાણપ્રિયા, પ્યારી” એવા એવા શબ્દો કહીને ફ્રાસલાવી દે છે. મારી બહાલી બહેન ! હું તમારી પાસે આપણી સ્ત્રી જાતિનું દુઃખ કે જેનો પારજ નથી. તેનું કયાં સુખી વર્ણન કરી શકું?

પ્રશ્ન—હા બહેન ખરી વાત છે. આપણા ઉપર આવું દુઃખ ? ને આપણને ખબરજ નથી ? આજ મારો ઘણો ઉત્તમ દિવસ હતો કે આપના જેવાં સુશીલ બહેન પાસે-થી આવો ઉપદેશ મળ્યાથી મારી આંખ ઉઘડી. પણ હે મારી ધ્યાણ બહેન ! જેવી રીતે તમે પતિવ્રતા સ્ત્રીનું દ્રષ્ટાંત આપી અમને સંતોષ આપ્યો છે. તેવી રીતે પતિ વ્રત હિન અને ભોમિષ્ટ સ્ત્રીનાં દ્રષ્ટાંત આપી અમને સંતો

૫ પમાડો. કારણ કે જ્યારે પતિવ્રતા સ્ત્રીઓની આવી પદ્ધિ થાય છે ત્યારે પતિવ્રત હિન અને લોભિષ્ટ સ્ત્રીઓની શી સ્થિતિ થતી હશે તે જાણવાની અમારી ઘણી ઇચ્છા છે.

મહાદેવ—ઠાણી બહેન ! હું ઘણી ખુશીની સાથે એ વાતો તમને સાંભળાવું છું તે સાંભળો. જે સ્ત્રીઓ લોભિષ્ટ હોય છે. તેમની મહા દુર્ગતિ થાય છે. કારણ કે જ્યારે કોઈ દુષ્ટ પુ. ૩૫ તેમને દ્રવ્ય, દાગીના અને સારાં વસ્ત્રાદિનો લોભ આપે છે ત્યારે તે સ્ત્રીઓ પોતાની અમુલ્ય આત્માને ખોઈ બેસે છે અને દુષ્ટ પુરુષોની સાથે પોતાનું નામ બદનામ કરી, પોતાના તથા બીજાના ધર્મ કર્મ બ્રષ્ટ કરી, અંત સમયે માતપિતાને પણ કલંકિત કરી પોતે ધન આદિથી વીમુખ રહી, નિર્લજ્જ થઈ પોતાની જીંદગી વ્યર્થ ગુમાવે છે. જો બહેન ! આ પ્રસંગે મને નજરે જાયેલી એક પતિવ્રત હિન સ્ત્રીની વાત યાદ આવી છે તે કહું છું તે સાંભળો. આપણા આજ ગુજરાત દેશમાં એક મોટો આબરૂવાર શેઠ રહેતો હતો અને તેમના ઘરમાં દ્રવ્ય સંતાનાદીનું સુખ પણ હતું અને તે સંતાનમાં એક સુપાત્ર સુર્ય પ્રકાશ જેવી કન્યા હતી તેને પણ દ્વંત એકજ સંતાન અર્થાત્ પાર્વતિ નામની એક છોડી જન્મી હતી.

છોડીનો જન્મ થતાંજ કાંઈક કાળ વીત્યા બાદ તેની માતા મર્ચુ પામી તેથી તે પાર્વતીને અત્યંત દુઃખ બાધ્યાવસ્થામાં પડ્યું પણ તેના દાદાએ તે કન્યા ઉપર દયા લાવી તેનું પાલણુ પોપણુ કર્યું અને જ્યારે તે વિવાહ કરવા

લાયક થઈ ત્યારે તેનું લગ્ન એક ઉત્તમ, કુલિન સુપાત્ર
 બાળક સાથે કર્યું પણ તે પાર્વતીનો સ્વભાવ કુટીલ અને
 મુર્ખ હોવાથી પહેલેજ દિવસે પોતાના પતિ સાથે દ્રવ્યને
 માટે તકરાર કરી અને તેનું અપમાન કરી પોતાનું પતિ
 વ્રત ધર્મ સાચવ્યું નહીં ને તેના સાથે કટુક વચન પણ
 બોલી હતી, તેથી તેણે તેને કાઢી મુકી તેથી તે પોતાના
 ઘરમાં આવી અને પોતાનાં મોસાળાયાંની આગળ ર-
 ડી મુર્ખતા બતાવી કે તે સધળાં તેની તરફેણ જેઁચી તે-
 ના પતિને વઢવા ગયાં. તેથી તે પતીએ તેને અધીક મુર્ખ
 અને દુષ્ટ સમજી છાંડી દીધી. આ વાત સધળા ગામમાં
 ફેલાવાથી પાર્વતીના આવા સ્વભાવને લીધે તેને કોઈ પ-
 તી મળતો નહોતો અને આવાં પાપ કરવાને લીધે તેના
 દાદાના ઘરમાં એક સંતાન હતું તેનો પણ નાશ થઈ મ-
 ચે ને પછીથી પાર્વતી શી ય બીજું કોઈ તેના ઘરમાં
 રહ્યું નહીં તેથી તેનો દાદો તેના ઉપર ખડું પ્રેમ રાખતો
 અને પાર્વતી પણ લોભના ક્ષંદમાં કસાઈ ને સમજતા કે
 આ ઘરમાં મારા શીવાય હવે બીજું કોઈ નથી તેથી માસ
 દાદાનું દ્રવ્યાદી હવે મારે હાથ આવશે. આ ઉપરાંત પા-
 ર્વતીમાં બીજું કુલક્ષણ એ હતું કે તેનો પીતા બીચારો
 એકલો હતો તેની શેવા ચાકરી પારવતી કોઈ દીવસ કરતી
 નહોતી એટલુંજ નહી પણ તેને રોટલો સરખોએ કોઈ દી-
 વસ તે માંદો પડતો હતો તો તેને જોવા પણ જતી ન હતી.

હલદી ગાળો ભાંડતી હતી. * આવાં આવાં પાપોને લીધે તેને કુષ્ટાદીના રોગ થયા તો પણ તેની દરકાર ન રાખતાં તે તેના પતિ કે પિતાની શેવામાં હાજર થતી નહોતી અને પોતાના દાદાને ઘેર દ્રવ્ય હતું ત્યાં પડી રહેતી હતી. આ પ્રમાણે ચાલતાં તે યુવાવસ્થાએ પહોંચી અને તેને કોઈ સ્વીકારતો નહોતો. ત્યારે તે પોતાના દાદાદીથી છાના-માના એક કોઈ અન્ય જાતીના પુરૂષ સાથે પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક બંધાયે તેને પોતાનો પતિ ઠરાવી લીધો અને તેની સાથે સ્ત્રી પુરૂષની માફક વર્તવા લાગી. હવે જ્યારે એને ગર્ભ રહ્યો ત્યારે તેણે તેના નવીન પતીને કહ્યું કે મેં આ ગર્ભ પાત કરે કારણ કે મારે તમારી સાથે રહેવું નથી. અંત જે તમે તેમ નહીં કરો તો હું અશ્રીલુ ખાઈને મરી જઈશ. તે સાંભળી તેને પતી લજ્જીત અને શોચીત થઈ આંખમાં આસુ લાવી વીચારવા લાગ્યો કે આવું દુષ્ટ કર્મ મારાથી કેમ થશે? અને આવા દુષ્ટની સાંખત મને ક્યાંથી મળી? આમ વીચાર કરી પારવતીને સમજણ પાડી કે જો તારે આમ કરવું હતું તો મારાં અને તારાં ધર્મ કેમ કેમ બ્રહ્મ કર્યાં? હવે તને સુપાત્ર બાળક ઉત્પન્ન થશે અને તારો જન્મારો સફળ થશે તો તું આવી હલ્લા કરા. કેમ તારે છે? ત્યારે પારવતિ એમ બોલી કે મારા જન્મારાની મહેનત વ્યર્થ થઈ જશે; કારણ કે મારા દાદાદીની માનના ઉપર

---

* આવું સંતાન થાય તોએ શું અને ન થાય તોએ શું

અરથી થશે તેથી તેનું ધન મને મળશે નહીં. આ સાં-
ભળી તેના ધણીએ તેને ફરીથી સુમળવી કે અરે મુખી
ધન કોમળો સાથી થયું નથી ને થશેજ નહીં અને
પુત્ર તથા પતિવ્રત ધર્મ તને આ ભવસાગર પાર ઉતારશે.
પણ તે લોભના ક્ષંદમાં ફસાએલી હોવાથી આ વાતને ન
ગણતાં તેણે તે ઉપર કાંઈ લક્ષ આપ્યું નહીં, અને તેનો
પતિ પણ ગર્ભપાત કરવો અધમ જાણી ક્યો ન
હીં; તે ન કરવાથી પાર્વતિ તેના ઉપર ગુસ્સે થઈ કોઈ
ત્રીજા પતિની શોધ કરવા લાગી. તેની ચાલ ચક્રગત ખ-
રાબ હોવાથી તેને પતિ મળતો નહોતો. તેથી એક મુખ
અને ધરડા પુરપને કન્યા મળતી નહોતી તેને એવા વિચા-
રથી પતિ કરી લીધો કે આવા મૂર્ખ અને ધરડાને સ્ત્રી
ખાંધી મળવાની છે પણ હું તો લાગ ફાવે ખીજાને
પતિ કરી લઉંશ. આ વખતે તેના મધ્ય પતિએ તેને
દુષ્ટ, મૂર્ખ અને લોભિષ્ટ જાણી તેનો ત્યાગ કરી દીધો
હતો પણ પાર્વતિ એવા વિચારથી તેનો ખ્યાલ છોડતી ન-
હોતી કે મને જ્યારે હિતમ અને ભાગ્યશાળી પુત્ર થશે
ત્યારે હું તેને મૂકી તેના તરફ જોઈશ નહીં. અને તેનો
ખીજો પતિ તેનો આ ભાગ્ય જાણતો હતો પણ તેની
સ્થિતિ ખરાબ ન થાય એમ સમજી તેને એવી
શીખામણ આપી કે જે દિવસે તું તારા ત્રીજા પતિ પા-
સે જાય તેજ દિવસે તું તેને એમ કહેજે કે મને રજસ્વાળા

પ્રાપ્ત થઈ છે એટલે હાલ તને દોઢ બે માસ થયા છે તેથી એમ કરતાં કરતાં દસ માસ થશે એટલે તને પુત્રી નહીં થતાં પુત્ર થશે તેથી તારા ઉપર આક્ષેપ કરી શકશે નહીં; અને એક બે માસ વત્તા એાછી થશે તેમાં શું થઈ જશે? કારણકે, કોઈ કોઈ ઠેકાણે પુત્ર આઠ માસે પણ જન્મે છે. આ વાત સાંભળી તેના મનમાં સંતોષ થયો અને તે પ્રમાણે તેને પુત્રની ઉત્પત્તિ થવા પછી પાર્વતિએ તેના બીજા પતિનો પણ ત્યાગ કર્યો અને તે પતિએ તો તેનો પહેલેથીજ ત્યાગ કર્યો હતો. માસ બે માસ વીલા પછી તેનાં અધર્મ (પતીવ્રતહીન) આચરણને લીધે તેનાં મોક્ષાળાદિ સગાંઓનો જડ મુળથી નાશજ થઈ ગયો અને તેના બારણા ઉપર દીવા બાળનાર સરખુંએ કોઈ રહ્યું નહીં અને જે દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરવાના લોભે કરી પાર્વતિએ આવાં ખરાબ આચરણ કરી પોતાના અમુલ્ય પતિવ્રતમાં ભંગ પાડ્યો હતો તેસઘળું દ્રવ્ય તેની એક મ્હોટી બેન જે ઘણી ચતુર હતી તેણે ઘણા પ્રયત્નથી લઈ તેના કબજામાં કરી લીધું. હવે પાર્વતિ એકલી પડવાથી તેના ત્રીજા મુખ અને ઘરડા પતિને શરણે રોકલા ખાવાને માટે પડી ત્યાં પણ તેનું દુષ્ટ કર્મ તેને એવું નડતું કે તેના બાળકનો પણ નાશ થઈ ગયો. *હવે તે એકલી સુકાયેલા ફળાકુલ વિનાનાં ઝાડની માફક રખડતી રહી. જે બહેના લોભી અને પતિવ્રત હિન સ્ત્રીઓની આવી દર્દશા થાય છે અને લોભીષ્ટ સ્ત્રીઓ પોતાના માતા પિતાની પણ ચતી નથી તેમજ

---

* હા! લોભ અને દુષ્ટ કર્મ કેવું દુઃખ આપે છે!

પતિવ્રત આદિની કાંઈ દરકારપણુ રાખતી નથી. જેમકે આ પાર્વતિ તેના પિતાની તેમજ તેના પહેલા કે બીજા પતિની પણ થઇ નહીં તેમજ તેના મોસાળવાળાઓને સંતાનાદિ ન હોવાથી એવી આશા હતી કે હશે અમારે સંતાન નથી તો કાંઈ શ્રીકરનહીં પણ તે બારણા ઉપર દીવાતો બાળશે તેવખત પણ આવ્યો નહીં એટલુંજ નહીં પણ તેણે સાં તાણુ વાશી રાગિ મૂર્ખ, અને ઘરડા પતિની પાસે રહી, તેના રોટલા ખાઇ, અનાચારીઓના કુસંગમાં પડી, વાંઝ-છીતું કલંક મશતક ઉપર મારણુ કરી ગામમાં રખડી રખડીને પોતાનો જન્મારો પુરો કર્યો.* પાર્વતિના મનમાં અગાઉ એમ હતું કે હું દ્રવ્યાદિએ કરી મોટી શેઠાણી બની મારા પતિની જોડે તેલ, અત્તર કુસેલ લગાડી સુંદર વસ્ત્ર અને દાગીના આદિ પહેરી બોગ વિલાસ કરીશ તે-માંનું કશું, પતિવ્રત બંગ થવાથી ન બન્યું આ તે આ-વી માઠી દશાએ પહોચી. તે મુર્ખ સ્ત્રીનું દુઃખ જોઇ તે-નો બીજો પતિ દુઃખી તો થતો હતો પણ તેનાં ક-ર્મનાં ફળ તેને નડે છે એમ સમજી તે તેના ઉપાય લેતો મહેતો. બહેના પતિવ્રતહિન અને લોભાદિ સ્ત્રી કેવી સ્થિ-તિએ પહોચે છે તે આ દ્રષ્ટાંત સાંભળ્યાથી તમારા સમ-જવામાં આવ્યું હશે.

મુખ્ય સ્ત્રીઓનાં લક્ષણ.

તે કંઠાર ચિત્તવાળી હોય છે આખમાં શરમ રાખતી નથી, ધાં-ટા પાડતી રહે છે, વાંચન ધરણું પહેરવાની ઇચ્છા રાખેછે, પુરુષોને જાણીને શરીર લગ્ય તે પતિનાં ગતી સંતોષ

* આવાં મન ધરાવતી સ્ત્રી તેના પતિનાં જીવનમાં એક મુખ્ય

નહીં પામતાં અન્ય પુરુષનું દર્શન કરે છે, પતિ પૂજન કરતી નથી પણ મંદીરમાં બેઠકે છે, પતિ સેવા કરતી નથી અને સંત સેવા કરે છે, પતિના સામું બોલી કઠોર વચન કહેછે, ભૂત શ્રેતાદિના ખોટા ઢોંગ કરી ખીજની શ્રદ્ધા પોતાના ઉપર બેસાડવાનો પ્રયત્ન કરેછે, મધ માંસ ખાય છે, રસ્તામાં ચાલતાં માથા ઉપરથી સાલ્મો ખસેડી નાંખી વાળ ઉઘાડા મુકે છે ને વળી ઢાંકે છે ને વળી ઉઘાડા મુકે છે. પગમાં કદલાં, સાંકળાં વિભેરે ધરેણું પહેરી પગ પછાડે છે, પોતાના સ્વામિની જોડે હઠ કરે છે, પોતાની પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ કરે છે, લોભને વશ થઈ જીવું બેબે છે, ચોરી કરે છે, રસ્તામાં ચાલતાં આંખો ફેરવે છે, ગલીમાં સાપને આકારે ચાલે છે, સંગારાદિ કયા વાર્તાઓ સાંભળે છે, નાટક ચેટક જીએ છે, બજન મંડળીઓમાં આનંદ પામે છે, પતિવ્રત પાળતી નથી અને અન્ય વૃત્તો કરી જીએ મરે છે, મંત્ર જંત્ર, દોરા આદિ બનાવરાવાને બહાને રખડે છે, નદી તળાવ આદિએ નહાય છે, ફુલના મજરા હાર આદિ પોતાના પ્રિય પતિના ગળામાં નાંખવાને બદલે સાધુ સન્તાના ગળામાં નાંખે છે એવાં એવાં અનેક તેમનાં લક્ષણ હોય છે.

શ્રીચાણુપાદ—ત્યારે શું દર્શન ન કરતાં જોઈએ!

મહારાજ—નહીં. દર્શન કરવાથી સ્ત્રીઓની આખર જન્મ છે અને આત્માચર વધે છે. તેઓએ પોતાના પતિનાં દર્શન કરવાં જોઈએ.

ચંચલબાઈ—દેવ ઉપર કુલ ન ચઢાવવાં જોઈએ?

મહાદેવ—નહીં. પોતાના પાતિ ઉપર ચઢાવવાં જોઈએ. દેવ કંઈ તમારા પૂલના બૂખ્યા નથી.

ચંચલબાઈ—અને ધરેણાં પણ ન પહેરવાં જોઈએ?

મહાદેવ—નહીં. ધરેણાં પહેરવાની કાંઈ જરૂર નથી. અને જરૂર હોય તો શયન શાલામાં પતિની શેવાની વખતે પહેરવાં જોઈએ, કારણ કે ધરેણાં પહેરવાથી દુષ્ટ પુરુષોનાં મન લલચાય છે. અને આપણું મન બ્રહ્મ થઈ બીજાના ફાંદામાં ફસાય છે.

ચંચલબાઈ—અને શું નદી ગંગાદિમાં સ્નાન પણ કરવું ન જોઈએ?

મહાદેવ—નહીં. જો કરવું હોય તો પોતાના સ્વામિની સાથે એકલાં નહીં.

ચંચલબાઈ—અને શું કથા વાર્તાઓ સાંભળવી ન જોઈએ?

મહાદેવ—નહીં. પોતેજ વાંચી લેવી જોઈએ અથવા પોતાના સ્વામિને મ્હોડેથીજ સાંભળી લેવી જોઈએ.

ચંચલબાઈ—ભજન કરવાં જોઈએ કે નહીં?

મહાદેવ—પોતાના ધરમાં કરવાં જોઈએ.

ચંચલબાઈ—બહેન? તમે કહો છો કે મંત્ર જંત્ર બધું ખોટું છે તે શું ખરું છે?

મહાદેવ—હા બહેન. એ બધું મુખ્ય ભોલોત્તે આપણને ફાંદામાં ફસાવવાને માટે ક્યું છે. જો તે ખરાં હોય તો કસાઈ ભોલો ગાયને મારે છે તેમને કેમ કોઈ મુઠા ચોટ કરી બતાવવું નથી?

ચંચળબાઈ—આ વાત તો ખરી. પણ બહેન તમે એમ પણ કહો છો કે ભુત પ્રેતની વાત પણ ખોટી છે? તે મારા માનવામાં આવતી નથી. કારણ કે તે લોકો ધુણે છે, ખોસે છે, ગુપ્ત વાતો બતાવી દે છે તે કેમ?

મહાદેવ—બહેન! ભૂત પ્રેત કોને આવે છે તે તો તમે વિચારો. જે મહા મૂર્ખ અને અનાયરણિ હોય છે તેનેજ આવે છે. અને કોઈ દિવસ તમે એમ સાંભળ્યું નહીં હશે કે કોઈ વિદ્વાન સ્ત્રીને કે વિદ્વાન પુરૂષને ભૂત આવ્યું. ને આ ભૂત પિશાચાદિ વાતોમાં મેં અનુભવ લીધો છે કારણ કે મારા પતિ, ભૂત, પિશાચના મંત્ર જંત્ર, દોરા, વશિકરણ વિગેરે કરતા હતા તે શી રીતે કરતા હતા તે હું જાણું છું; તે કહું છું તે સાંભળો. જે વખતે કોઈ ભૂત પિશાચવાળી સ્ત્રી મારા સ્વામિ પાસે આવતી હતી તે વખતે મારા સ્વામિ બધાના દેખતાં એમ કહેતા હતા કે જો આ સ્ત્રીને ભૂત પિશાચ કાંઈ આવતું હશે તો તે મારા મંત્રથી ધુણશે અને જો ઢોંગ હશે તો કંઈ થશે નહીં. આ વાત સાંભળી ભૂતવાળી સ્ત્રી મનમાં વિચારતી કે જો હું એમની આગળ ધુણીશ નહીં તો બધાં મને ઢોંગી ઠરાવશે, ને મારા સ્વામિ ધુપ દિવા આદિ કરતા હતા કે તરતજ તે સ્ત્રી ધુણીને પાતચિત કરવા લાગતી હતી અને મારા સ્વામિ જે જે વાતો પૂછતા હતા તેનો ઉત્તર આપતી હતી. પછી મારા સ્વામિ તે સ્ત્રીનાં સગાંવહાણાં પાસે અમુક રકમ ઠરાવી તે સ્ત્રીને કાનમાં કહેતા કે તું ઢોંગ કરે છે તે મેં જાણ્યું છે માટે જો તું

હવેથી આવો. ઢોંગ કરીશ તો હું તારાં સગાંવહાલાંને કહી દેછશ. આવી ધાસ્તીને લીધે તે સ્ત્રી ફરીથી ભૂત લાવતી નહોતી બહેન ! આવાં આવાં પ્રપંચ અમે અમારા સ્વામિને લીધે જોયેલા છે અને જાણીએ છીએ કે ભૂતની વાતતો તદ્દન ખોટી છે; અને જો સત્ય હોય તો આપણનેજ આવે છે, અને હવેજ સ્ત્રી આદિને કેમ નથી આવતું ? શું પરમાત્માએ નિરદય થઈ આ હિંદુસ્તાનની સ્ત્રીઓ માટેજ ભૂત બનાવ્યાં છે ? અને અમેરિકા, આફ્રિકા, જર્મની વિગેરેમાં કેમ નથી ? માટે બહેન ! તમે આમ વિચાર કરો કે વિદ્યા વિના અનાચારમાં પડી આવાં આવાં કર્તવ્યો કરી, દુરગતિ બોગવવી પડે છે; અને આપણા પૈસાની ખરાબી પણ થાય છે; આપણી આખરમાં ડાઘ પણ લાગે છે અને દુષ્ટ પુરુષો આપણા શરીરનો સ્પર્શ કરી આપણને હેરાન કરે છે તોપણ ખરાબ કર્તવ્યને લીધે આપણે તે વખતે બોલી શકતાં નથી માટે આવાં કરતવ્ય શા માટે કરવાં જોઈએ ?

અચળખાઈ—બહેન ! તમારો સ્વામિ વશીકરણ કરતો હોય તો મારા સ્વામિ ધણા કડોર છે તેને વશીકરણ કરાવી આપો અને મારી સાસુ ડાકણ જેવા છે તેને માર્ણમ ત્રથી મારી નાંખાવો.

મહાદેઈ—હાય બહેન ! આ શું ? મેં તમને આટલી બધી વાર ઉપદેશ કર્યો તો પણ તમને કંઈ સમજણ પડી નહીં ને તમે આવી આવી વહેમ બરેલી વાતો કરતાં જાઓ. વહાલી બહેન ! જો તમે વિદ્યા બણ્યાં હોત તો તમને સમજણ કેમ ન પડત ? હું તમને પૂછું કે તમે પતિને

વશ કરાવી શું કરશો ? તમારા પતિને વશીકરણ કરાવવાની શી જરૂર છે ? શું તમને તે કાંઈ કામ કરવામાં અડચણ કરે છે કે તમે તેનાથી કાંઈ છાનું કરવા ધારો છો ? તમારી સાસુ પણ તમને હરકત કરતી હશે કે તમે તેને મારી નાંખવાનો ઉપાય સોધો છો.

અંચળખાઈ—(આશ્ચર્ય પામી) શું બહેન તમે જ્યોતિષ જાણો છો કે અમારી મનની વાત જાણી ગયાં ? વાર ત્યારે આવું કામ તો હવે તમારા બોધથી નહીં કરાવું પણ જો તમે જ્યોતિષ જાણતાં હો તો મારા નશીબની કંઈ વાત તો કહી આપો.

મહાદેઈ—અરે બહેન હું જ્યોતિષ નથી જાણતી. ફક્ત તમારા બોલવા ઉપરથી મને તમારી ગુપ્ત જાતોની ખબર પડી ગઈ તેમજ બુદ્ધિવાન, વિદ્વાન અને ચતુર લોકો વાતો ઉપરથી જ જાણી શે છે. જો બહેન! આવી આવી વાતો કરવાથી પોતાની ગુપ્ત વાતો ઉઘાડી પડે છે અને તેમની આખર જવામાં શી બાકી રહે છે ? તમે જ્યોતિષ વિશે પૂછો છો તે એવી જ જાતનો એક પ્રપંચ છે. જો જ્યોતિષ વિદ્યા સાચી હોયતો જોષીઓની છોડીયો કેમ રંડાય ? અને તેઓએ જમીન, દ્રવ્ય આદિ જોયું હોય તે છતાં કંગાળ કેમ થઈ જાય છે માટે એ વિદ્યામાં પણ ભોળા લોકોને ઠગવાને માટે પ્રપંચ રચવામાં આવ્યો છે. જ્યોતિષ તો એક ગણિત વિદ્યાનું નામ છે તેથી આકાશ, સુમંડળ અને ગ્રહણાદિનો હિસાબ માલુમ પડે છે. ખીનું કાંઈ

માલગ પડતું નથી અને દુલાદેશ વિગેરેના તેમાં પ્રપંચ કરવામાં આવ્યા છે તે જોશીઓનાં પેટ ભરવા માટેજ છે. જે મારા સ્વામિ જ્યોતિષ અને વશીકરણ બન્નેમાં જેજે પ્રપંચ કરતા હતા હતા તેનું દ્રષ્ટાંત આપું છું તે સાંભળો. સંવત ૧૯૩૯માં હું અને મારા સ્વામિ નમદાની પ્રદક્ષણા કરતાં હતાં તે સંવત ૧૯૪૦ માં ભરૂચ શહેર આવી દીસાસુમેર ઘાટના ઉપર ઉતર્યા હતાં તે વખતે મારા પતિ પાખંડ જાળમાં ફસી જવાને લીધે એવા એવા પાખંડો કરી ગુજરાન ચલાવતા હતા અને ભરૂચ શહેરમાં તેઓ અનુષ્ઠાનિ મંત્ર શાસ્ત્રીઓ, અને રમણ જાણવા બાળોઓમાં ગણાઈ ચુક્યા હતા તે ખ્યાતિ સાંભળીને એક મંછાયાઈ નામની સ્ત્રી નમદા નામની તેની એક છોડીને સાથે લઈ મારા સ્વામિની પાસે આવી અને એમ કહેવા લાગીકે મહારાજા આ છોડીને તેનો પાત તેડતો નથી માટે એમ કરોકે તે તેને વશ થઈ તેને તેડે; અમે જ્યારે તેડશે ત્યાર પછી તમને સો રૂપૈયા આપીશું, ને તેની ખાત્રી તમને ત્રીજે ઠેકાણે કરાવી પણ આપીશું, આ વાત સાંભળી મારા સ્વામિએ કહ્યું કે હીક, પણ અનુષ્ઠાનના પાત રૂપૈયા તો પહેલાં આપવા પડશે અને સો રૂપૈયાની ખાત્રી તમે બાળાનંદ બ્રહ્મચારી કે જેઓ દીસાસુમેર ઘાટ ઉપર રહે છે તેમની કરાવી આપો. મંછાયાઈએ આ વાતની હા પાડી તે પ્રમાણે કર્યું ને મારા સ્વામિ પણ તેજ તિથિથી અનુષ્ઠાન કરવા લાગ્યા ને લેની મુદત

ખત્રીસ દીવસની આપવામાં આવી. ને કરાર એવો હતો કે જે દિવસે અનુષ્ઠાન પુરું થશે તે દિવસે નર્મદાનો પતિ તમારે ઘેર આવશે. દશ દિવસ પછી હું અને મારા સ્વામિ વિચાર કરતાં હતાં કે મંત્ર જંત્રનું કાંઈ પ્રાક્રમ નથી અને આ સો કેપીયા શી રીતે મેળવાશે? આમ કરતાં કરતાં વીસ દીવસ થયા એટલે મારા સ્વામિએ નર્મદાને ખોલાવી તેના સાસરાની જાહેર તથા ગુપ્ત સઘળી હકીકત પુછી લીધી અને તેને કહ્યું કે તું મને તારું સાસરું બતાવ કે હું ત્યાં કાંઈ મંત્ર જંત્ર કે ચીઠી દાટી આવું તેથી તારા પતિનું મન તારા તરફ વળી જાય. આ સાંભળી નર્મદાએ તેના સાસરાની તમામ હકીકત કહી મારા સ્વામિની સાથે એક છોકરાને મોકલી તેનું સાસરું બતાવરાવ્યું. ત્યાર પછી બીજે કે ત્રીજે દીવસે ખરા ખપોરને વખતે મારા સ્વામિ નર્મદાના સાસરા તરફ ફરતા ફરતા જઈને તેના એટલા ઉપર આરામ લેવા બેઠા તે વખતે નર્મદાના વર હરજીવનને જોઈને કહ્યું કે મને તરસ લાગી છે માટે આટલામાંથી કોઈ બ્રાહ્મણને ઘેરથી પાણી લાવી આપો તો તમારું કલ્યાણ થશે. આ ઉપરથી તેણે એક બ્રાહ્મણને ત્યાંથી પાણી લાવી આપ્યું તેથી મારા સ્વામિ તે પીને પ્રસન્નતાનો ડોળ બતાવી તેના તરફ જોઈ તેની ગુપ્ત વાતો તેની સ્ત્રીને જ પુછી જોઈ હતી તે કહેવા લાગ્યા આ સાંભળી નર્મદાનો પતિ ધણી શ્રદ્ધા સાથે તેના નસીબની વાતો પુછવા લાગ્યો.

આ ઉપરથી મારા પતિએ નરમદા પાસેથી સાંભળ્યું હતું તે કહ્યું કે તમે એક વર્ષના હતા ત્યારે તમારા પિતા ગુ-જરી ગયા હતા અને તમારા બાપ રેલવેમાં કાંઈ બીજે ઠેકાણે વેપાર કરતા હતા ત્યાં ટોટો નવાથી પરદેશ જતા રહ્યા છે; એવી એવી ધણી વાતો કહી તેને જ્યોતિષ જાણના કુદાગાં કસાવી દીધો. આ પ્રમાણે જેમ જેમ તેની શ્રદ્ધા મારા સ્વામિ ઉપર વધતી ગઈ તેમ તેમ તે તેની આગળની સ્થિતિ વિશે પૂછવા લાગ્યો તે વખતે મારા સ્વા-મિએ કહ્યું કે આવતા વરસના માગશર માસમાં તારી સ્ત્રીને ગર્ભ રહેશે અને તેને આઠ દસ માસ પછી પ્રસવ થશે એટલે તારા ઘરમાં આશરે પચાસ હજાર રૂપિયાની પુંજ થઈ જશે. આ ખુશી બરેલાં શબ્દ સાંભળીને તેની સ્ત્રીને તેડવાની તેની મરજી થઈ ગઈ અને એમ કહેવા લાગ્યો કે મહારાજ! મારી સ્ત્રી તો મારે ઘેર આવતીજ નથી તેને હું શી રીતે નેડી લાવું? ત્યારે મારા સ્વામિએ કહ્યું કે ફીકર નહીં. તું દીસાસુમેરના ધાટ ઉપર મારે મુકામે આવજે એટલે હું તને એવો વખત બોળી આપીશ કે તુ તે વ-ખતે તારી સ્ત્રીને ત્યાં જઈશ કે તરતજ તે ધણી આદર સત્કાર સાથે તારું પૂજન કરશે અને તારી જોડે આવશે પણ આ કામને માટે હું તારી પાસેથી દસ રૂપિયા લઈશ. આ સાંભળી હરજીવન ગરીબ સ્થિતિમાં હતો તેણે એવો ઠરાવ કર્યો કે મારી સ્ત્રી મારે ઘેર આવે ત્યાર પ-છી હું પાંચ રૂપિયા આપું અને તેવાત મારા સ્વામિએ ક-

ખુલ રાખી તેને દીસાસુઝેર ઘાટ ઉપર આવવાનું કહી ઘેર આવ્યા. કમ્બલત પ્રમાણે ખીજે દીવસે હરજીવન તેની માને જોડે લઈ ઘણી શ્રદ્ધા સાથે અમારા મુકામ ઉપર આવ્યો, ત્યારે મારા સ્વામિએ તેને માન પૂરવક બેસાડી જ્યોતિષનું ડાળ બતાવી, ચોપડીઓ ફેંદી, જે દિવસે નરમદાનું અનુષ્ઠાન પુરૂં થવાનું હતું તે દિવસ એક ચીઠીમાં લખી તે ચીઠી હરજીવનને આપી કહ્યું કે આ ચીઠીમાં લખેલા વખતે તમે તમારે સાસરે જજો તે વખતે તમારાં સાસરીયાં તમને આદર સતકારથી બોલાવી તમારું પૂજન તમારી સ્ત્રી કરશે અને તમારી આરતી કરી તમને ધુલ ગજરા પહેરાવશે અને નરમદા તમારી જોડે ઘેર આવશે. ચીઠી લઈ હરજીવન ઘેર ગયો. અને અનુષ્ઠાન પુરૂં થવાને બે દિવસ રહ્યા એટલે મારા સ્વામિએ નરમદાને બોલાવી કહ્યું કે ભગવતિ પ્રસન્ન થયાં છે અને તેમણે મને વરદાન આપ્યું છે કે સાંભવારને દીવસે સવારના દસ વાગે નરમદાના પતિ હરજીવનને મારો દૂત નરમદાને ત્યાં લઈ જશે; તેથી તમે તે વખતે ધુલ ગજરા, હાર અને આરતી લઈ તૈયાર રહજો અને તમારો પતિ આવે તે વખતે તેના ગળામા હાર આરોપી તેની આરતી ઉતારજો કે તેથી તે ખુશ થઈ, જન્મારા સુધી તમારે વશ રહે; તે વખતે તમે “મારા બહાજા સ્વામિનાથ! મારા ઉપર કેમ ગુરસે થયા છો? મન કેમ છોડા દાંધી છે? મને તમારી જોડે લઈ ચાલો” એવી અવી મધુરવાણી બોલજો તેથી તમારા પતિવૃત્ત ધર્મ આરંભ થઈ તમારો

જન્મારો સફળ થાય. પછી નર્મદા તથા હરજીવને મારા સ્વામિના કહ્યા પ્રમાણે કર્યું તેથી તે બન્નેની ઇચ્છા પાર પડી. જો બહેન! જગતમાં આ પ્રમાણે પ્રપંચ થાય છે, તે મૂર્ખ લોકો સમજી શકતા નથી. તે તો ચતુર, બુદ્ધિમાન લોકો જાણે છે, અને કરે છે. હવે કોઈ હરજીવને એમ કહેકે જ્યોતિષ જોટું છે તો તે કેમ માનશે? અને નર્મદાને કહે કે મંત્ર જોટો છે, તો તે તે કેમ માનશે? બહેન! દુનિયામાં આવાં આવાં પ્રપંચો ચાલે છે તેની સામે કોઈ સત્યવાદી થાય છે તો તે પ્રપંચી જોશીઓ અને મંત્ર જંત્ર તથા વશીકરણ કરનારાઓ જેમ દ્રવ્ય ગીરાસ આદિ ઉપર પોતાનું ગુજરાન ચાતવું હોય તેને કોઈ જીવ જતાંસુધી પણ તુટવા ન દે તેમ જોતિશ અને મંત્ર જંત્ર તેમનું ગુજરાન ચલાવનાર થઈ પડ્યાં છે તે ખરાં છે, ખરાં છે, એમ કહી નકામી તકરાર કરી તેને માટે જીવ પણ કાઢવા તૈયાર થાય છે. માટે મારી વહાલી બહેન! તમે આવી બાબતોનો કદી વિશ્વાસ કરશો નહીં અને મુઠ ચોટમાં પણ આવીજ તરેહનો પ્રપંચ ચાલે છે; કારણ કે જગતમાં એવી પણ વસ્તુઓ છે કે તે લુગડામાં લગાવ્યાથી કે સુંઘ્યાથી માણસનું મૃત્યુ થાય છે.

ચંચલમાઈ—બહેન! તમે સત્ય કહો છો પણ હવે શું કરીએ? અમારો જન્મારો તો નશામેજ ગયો. અમારા કર્મમાં જે હતું તે થયું.

મહારાજ—બહેન! એ વાતનો સત્ય છે. પણ હજી સમજશો તો

ધણું છે. કર્મ ઉપર આધાર રાખી બેશી રહે શો દહાડો વળવાનો? જીએને આપણા કર્મમાં ખાવાનું લખ્યું તો છે, પણ શું હાથ પગ જોડી બેશી રહે ખવારો? માટે જે પોતાનું કર્તવ્ય છે તેનું નામજ કર્મ છે અને તે કરવાથી થાય છે. જંમ ઇન્દ્ર, જીવ, અને પ્રકૃતિ એ ત્રણ સીમે અનાદિ છે, તેમ કર્મ, ગુણ અને સ્વભાવ એ સર્વ અનાદિ છે.

અંચલબાઈ—આજ આપના બોધ થકી મને બહુ આનંદ મળ્યો. મને ઘણીવાર થઇ તેથી હવે ઘેર જઈ છું. વધી વખત મળે આપની પાસે આવી આપના સંતસરનો લાભ લા-
શ. 'તરદી માફ કરશો.

इति पूर्वार्ध ग्रंथ समाप्तिः

અંચલબાઈ.

મહાદેવ.

હવે મંથના ઉત્તરાર્ધનો આરંભ કરીએ છીએ.

પ્રયોજન આજે કે, અમારા દેશની અધોગતિઓ જોયો સુ-
ષ્ટિમાં મુખ્ય કરી એક ભાગ છે તેઓ હાલના સમયમાં શિક્ષા વિના
માત્ર કઢીને અનુસરી ચાલે છે, ને પોતાના બાળકોનું રક્ષણ શી
રીતે કરવું તે અથવા પોતે શી રીતે વર્તવું તે અથવા પોતાના
ઘરનું કામકાજ શી રીતે ચલાવવું તે સંબંધી કાંઈ પણ સમજતાં
નથી માટે આ ભાગમાં હવે તેની સમગ્રતી આપવામાં આવે છે.
પ્રથમ બાળકોની રક્ષા શી રીતે કરવી તે આ પ્રમાણે:—

૧. બાળકોને કોઈ કેશી પદાર્થ અર્થાત્ અશીશ્વાદીની ગોળીઓ
ખવરાવવી ન જોઈએ.

૨. બાળકોને ખીજે ત્રીજે દીવસે ‘મંચ’ તથા ‘શુક્લાખજજળ’
અથવા ‘હમડ’ અથવા ‘સંચળ’ આપવું જ જોઈએ.

૩. બાળકના પેટમાં ભાર જણાય અથવા ઝાડો ઉતરવામાં
કાંઈવાર થાય તો ‘ગર માળાનો ગર્ભ’ રતી એ ત્રણ સુધી, ‘શુક્લા-
ખજજળ’ બેતોલા સાથે મેળવી ઉતો કરો બાળકને પીવડાવવો જોઈએ.

૪. બાળકને વધારે વરાધ થઈ ગઈ હોય તો ‘ગરમાળાના
ગર્ભ’નો ગડ લેપ પેટ ઉપર કરવો જોઈએ અને તેનો વાથી સારી
રીતે બચાવ કરવો જોઈએ,

૫. બાળક વધારે રડતું હોય તો તેના માથા ઉપર ‘સુખડ’
તથા ‘જાંસા’ નો લેપ કરવો જોઈએ, અને તેને રડવા દેવું નહીં
કારણ

૬. હાની થાય છે.

૬. બાળકને ઊંધ આવતી ન હોય તો તેના લમણા ઉપર 'અસખસનું તેલ' ચોપડવું જોઈએ.

૭. બાળકના ઘાંત ઉગતા હોય ત્યારે તેના માથામાં નિત્ય તેલ નાંખવું જોઈએ તેમજ 'ધાવડીના ડુલ્લની ભૂકી' તેના મ્હોંમાં વખતે વખતે ચંપટી ચપટી નાંખવી જોઈએ.

૮. બાળકન ઉલટી થતી હોય તો 'કુદીનો' ઉકાળીને પાવો જોઈએ.

૯. બાળકનાં વૃક્ષ ઘણાં સ્વચ્છ રાખવાં જોઈએ.

૧૦. બાળકને શૂચીર જનાવડું હોય તો તેને જન્મથી દસ વર્ષ સુધી ખીલકુલ મારવાં કે ખીચાવવાં ન જોઈએ.

૧૧. બાળકને વિદ્વાન જનાવડા હોય તો તેના જન્મ વખતે મધ તથા ધીમાં મોર પીછાની કલમ વડે તેની જીભ ઉપર આંકાર નો શબ્દ લખવો જોઈએ; તે પછી નાડ કાપી નવરાવવાનું ઉચિત છે. આથી બાળક કોઈ દિવસ અભણ રહેશે નહીં.

૧૨. બાળક સત્ત્વગુણી થાય તે માટે તેની માતાએ પાંચ વ-રસ સુધી સત્ત્વગુણી પદાર્થ ખાતા જોઈએ.

૧૩. બાળકને શિક્ષા આપવાને માટે પ્રથમથી ઉપાય લેવા જોઈએ. પહેલેથી મા, બાપ, બાઈ, કાકા, મામા વગેરે શબ્દો શીખવાડવામાં આવે છે તેને બદલે ક, ખ, ગ, ધ, એવા અક્ષરો શીખવાડવામાં આવે તો કેવું સારું ?

૧૪. બાળકના નખ વધવા દેવા ન જોઈએ.

૧૫. બાળકને ધુળ કે માટીની અદર રમવા દેવું ન જોઈએ અને તે તેને ખાવા દેવું પણ ન જોઈએ.

૧૬. બાળકની આંખોમાં નિત્ય મેશ ધાત્રવી જોઈએ.

૧૭. બાળકને કાકા બળીયા થાય તો સાચાં વીંધ્યા વિનાનાં ચાર મોતી અંકક દિવસે બવડાવવાળી તે (બળીયાકાકા) નું જોર આછું થાય છે.

૧૮. બાળકનું માથું દુઃખનું હોય તો તેના કાનમાં સરશીયાનું તેલ નાંખવું જોઈએ.

૧૯. બાળકને તાવ આવતો હોય તો તેને કરીયાતનું પાણી આપવું અને કરીનામ્લન લીંઝુ સાથે આપવામાં હરકત નથી.

૨૦. બાળકને ઘરેણાં પહેરાવવાં ચોખ્ખ નથી; કારણ કે એ માથી જીવતી હાતી છે અને મોટા ભારવાળા ઘરેણાં પહેરાવવાથી નસો નળણી પડી જાય છે.

૨૧. બાળકને ઝાંઝા થતો હોય તો તેને દીકામાળી પાણી સાથે ધમીને આપવી જોઈએ,

૨૨. બાળકનું શરીર ઘણું મુકામ્લ ગયું હોય અર્થાત્ જોને મુકા અને ગળી જવાનું દન્દ કહેવામાં આવે છે તે થયું હોય તો તેને ગાય અથવા બકરીનું કાચું દુધ નીત્ય પ્રાતઃકાળમાં આપવું જોઈએ.

૨૩. બાળકને ગરમીથી પેશાબ બંધ થયો હોય તો સુગેખાર રૂમાં લપેટી તેની કુંટી ઉપર તેના પાણીનાં ટીપાં નાંખવાં જોઈએ.

૨૪. બાળકને કોસેરા યએસો લાગે તો કુદીનો, એલચી, વરી-આળી, મલગારી ખસ જોની ટટ્ટીઓ બાધવામાં આવે છે તેને ન-વટાંક અથવા વધારે ગુલાબજળમાં ઉકાળી બાળકને કલાકે કલાકે પીવાવું જોઈએ.

૨૫. બાળકની આંખો ખરાબ હોય તો ત્રીફળાં અર્ધાંતલ્હરડાં મેડાં ને અખળાના પાણીયા નિત્ય ધોવી જોઈએ.

૨૬. છોકરાંની આંખોમાં મેશ ધાસવામાં આવે છે તે બનાવવાની રીત—સરશીખાનું અચ્છર તેલ એક મોટા કોડીયામાં મુકી તેમાં નવા રૂની મોટી દીવેટનો દીવો કરવો અને ઢોરી ખડીથી ધસેલું ખીતું ઢેરું કોડીકુ તેના ઉપર મુકવું કે જ્યાં તેમાં મેશ પડે. બધું તેજ બળી ગયા પછી જે મેશ થાય તેમાં ગાયનું ઘી, જે તોલા મેસમાં અડધો તોલો અને બગસ અડધી રતી નાખી તેને આંગળીથી ખુમ ધોવાની. પછી વધારાનું ઘી બળી જન્ય માટે એક દીવેટ કરી બાળી મુકવું થોડી ચીકણ રહે ત્યાર પછી છોકરાંઓને નિત્ય આજવાથી તેમની આખમા ખાંગાડ થતો નથી.

૨૭. બાળકને ઉઠાટીકું થયું હોય તો ઝીણી પીપર અને ગી-લોનું સળ, વાસકપુર, એલચી, રખ્ખરમુસ વીઢાયત્રી (જ્યેષ્ઠી મધનો શીરો) એ સર્વ ચાંજેને એકઠી કરી તેમાં આદુનો રસ નાંખી મધ સાથે મેળવી છોકરાંઓને ચટાડવાથી તેમની સર્વ જાતની ઉધરસ તથા છરણ તાવ પણ જાય. પણ ઉનાળામાં આ દવાનો ઘણો ઉપયોગ કરવો ન જોઈએ.

૨૮. ઘણો તાવ પડતો હોય તો છોકરાંઓને તનદુરસ્ત શરીરમાં કોહરમોરા ખતાર જે એક જાતના લીલા રંગનો પદાર્થ છે અને વહો-રાઓને લા મળે કે તે દૂધ સાથે ધસી તેમાં ગુલાબજળ કે દૂધ અને સાકર નાંખી છોકરાંઓને આપવાથી તેમના શરીરનું તાવથી રક્ષણ થાય છે. ફાલસા અને દાડમો શરયત ઉનાળામાં છોકરાંઓને ખાટે ઘણો ઉપયોગી છે. પલાયતી દાડમ, લાલ દાડમ અને ફાલસાં આદિ છોકરાં

એને અવગતવાથી તેમની કાંતિ અને લોહી સ્વચ્છ થાય છે. છોકરાંઓને શરીરે અળાઈ કે ખસ થઈ હોય તો તેમને કારમોનના સાબુથી નવડાવવાં જોઈએ. ઉનાળામાં ઉનાં પાણીનું સ્નાન અને સ્નાનો ઉપયોગ છોકરાંઓને માટે હાનિકરતા છે. તેજ, ખરચા, આદિનો ઉપયોગ પરસેવાનાં દુરગંધી અને શરીરમાં આગસ કરી વીર્યને પાતળું કરનાર છે તે ધ્યાનમાં રાખવું.

૨૯ છોકરાંઓના મ્હોમાં ગાદીઓ પડી હોય તો નાના પથરા ઉપર હીમજ ધરી તેમના મ્હોમાં ચોપડવી અને તવ ખીર મ્હોમાં નાંખવી જોઈએ.

૩૦. છોકરાંઓને હેડકી આવતી હોય તો નાકમાં લીંબડાની સળી ધીમે ધીમે હજાવવાથી છીંક આવશે એટલે હેડકી બેસી જશે.

સ્ત્રીઓએ પોતાના શરીરનું રક્ષણ શી રીતે કરવું તે વિશે,

૧. સ્ત્રીઓને પ્રદરનું દરદ હોય તો તેને માટે 'ધસીફગોત્ર' ની ભૂસી જે બહેરાઓને ત્યાં ઘણી મળે છે તેમાં સાકર મેળાવી તે ટાઢા પાણી અથવા દૂધ સાથે પીવાથી માસ એકમાં જૂનામાં જૂના પ્રદરનો નાશ થાય છે.

૨. ગર્ભવંતી સ્ત્રીએ સદા 'સુદાગીજ' (ખારમાશી) નાં પાંદડાં લસોડીને પીવાથી ગર્ભનું રક્ષણ થાય છે તથા ગર્ભ સંબંધી બીજા અધિઓ હોય છે તે દૂર થાય છે.

ખલવંતી સ્ત્રીએ સાત માસ પછી કોઈ કામમાં વળગવું ન જોઈએ તેમજ કોઈ બારે ચીજ ખાવી કે ઉચકવી ન જોઈએ. કાંઈ ઉંડર ચઢવું ઉતરવું એ પણ હાનીકારક છે.

૪. સ્ત્રીઓના મુત્રાશયમાં બળતરા થતી હોય કે ખસ થઈ હોય કે સોજો થયો હોય તો 'રતાંજળી, લીંચુ સાથે ઘસી તે સ્થળે વાપરવાથી તે રોગોનો નાશ થાય છે.

૫. ગર્ભવૃત્તી સ્ત્રીને પ્રસવનો સમય આવ્યો હોય તો તે વખતે 'બુઝામનું' ગીઠું' તોડા બે, આંગડીના પાણી સાથે પીવાથી તેને દુઃખ વિના પ્રસવ થશે.

૬. સ્ત્રીઓનું ધાવણુ બગડ્યું હોય તો જીરૂ ફાકવાથી તે સુધરી જાય છે.

૭. સ્ત્રીને ગર્ભાવસ્થામાં ઉધરસ થઈ હોય તો પીપરનો કડકો મ્હોમાં રાખવાથી તે બેસી જશે.

૮. ગર્ભવૃત્તી સ્ત્રીને ઉઘટી થતી હોય તો દાડમ, નારંગી અને અંજીર ખાવાથી તે બધ થઈ જશે.

૯. પ્રસવ થયા પછી ખાર દીવસ સુધી સ્ત્રીઓએ નીચેની દવાઓના ઉપયોગ કરવો જોઈએ તેથી શરીર સ્વચ્છ થાય છે અને બાધિઓ થતી અટકે છે. તે દવાઓનાં નામ:—મુંડ પાશેર, પીપર ત્રણ તોલા, મરી ત્રણ તોલા, જીરૂ (શાહ અને સફેદ) એકેક તોલા વાવડીંગ ત્રણ તોલા, મજીઠું બે તોલા, નાગરમોથ એક તોલા, મોટી હરડે પાંચ તોલા, ક્રીણી તળેલી હીમજ ૩ તોલા, ગઠોડા પાંચ તોલા, અજમે બે તોલા, ઈલાયચી બે તોલા, સર્વોંગ એક તોલા; સીંધવખાર, મીઠું, સંચળખાર, સાંભરખાર, સાજીખાર એ પાંચ પાંચ તોલા આ સર્વનું ચુરણ કરી નિલ સવારે ગરમ પાણી સાથે ફાકું.

૧૦. સ્ત્રીઓની છાતીમાં ગુમડાં થયાં હોય તો એક તોલા સફેદો (જે જસતનો થાય છે અને પહોરાઓની દુકાને મળે છે), અ-

૩૫. તોલો ૨૩૨, એક તોલો મીણ એટલાંને એક તોલો નેલમાં દેવતા ઉપર ચઢાવી એક લાકડાથી લલાચતા રહેવું અને મલમ જેવું તે થાય ત્યારે તે મલમની પટીઓ ગુમડાં ઉપર લગાવવી.

૧૧. સ્ત્રીઓની જાતીમાં સોનને ચળો હોય તો આંગ્યાહળદરની જૂકી કરી તેમાં સિંધવખાર નાંખી તે ૧૧ એક કપડામાં પોટલી બાંધી તે વડે શેક કરવો. તેમજ આંગ્યાહળદરને પાણી સાથે રગડ ધસી તેનો લેપ કરવો જોઈએ.

૧૨. સ્ત્રીઓને ચાદી થઈ હોય તો તે સાગુથી ઘોઈ તે જ-ઓએ બરફનો ઠડકો થોડીકવાર રાખવો જોઈએ અને કદાપિ મોટી ચાંદી હોય અને પટ્ટી ચોટી શકતી હોય તો ઉપર લખેલા જાતીના મલમનો ઉપયોગ તે સ્વજો કરવો જોઈએ.

૧૩. સ્ત્રીઓને પ્રદરની સાથે પડે આવળું હોય કિંવા પીશાય કરતી વખતે બળતરા થતી હોય કિંવા પાશાન અટકી પડ્યો હોય તો કતીરા (ગીનીયો ગુંદર) ને ઝણો વાટી આવડે પાણીમાં પલાળી સવારમાં તે ચીકણો ચીકણો પો નવો જોઈએ. જે કદાપિ ન ફાવે તો તેમાં સાકર નાખવી.

૧૪. સ્ત્રીઓને અટકાવ ન આવતો હોય તો કાળા તલ નવટાંક સવારમાં પ.ણી સાથે લસોટીને પીવાથી ચાર દિવસમાં અટકાવ આવશે. * જે સ્ત્રીઓને ઘણા દીવસથી અટકાવ ન આવ્યો હોય તેમજ વધારે દીવસ સૂકી આતો ઉપયોગ કરવો.

---

* જે આમ નહીં કરે તે વૈદ દાકતરો પાસે જઈ પોતાની આબરુ ગુમાવ્યા વિના કેમ રહેશે ?

૧૫. સ્ત્રીઓના પેટમાં દોડ (થોડા દિવસનો ગર્ભ જે પેટમાં સુકાઈ ગયો હોય તે) રહી ગયો હોય અને સંતાન ન થતું હોય તો સરગવાના ઝાડની છાત્ર લેઈ તેના વ્રક્ષળો કરો તેમાં ગોળ નાંખી સાત દીવસ સુધી પીવાથી તે નીકળી જશે.

સૂચના—એ ત્રણ પુરોના સમાગમથી સ્ત્રીઓ વાંઝણી થાય છે.

દ્રષ્ટાંત—જેમ કે ઘણે ભાગે વેશ્યાઓને સંતતી થતી નથી

૧૬. ઉપર લખેલાં કારણો સીવાય વંઝારોગ જવાના ઉપાય—દાખો દાતનો વડેર દુધમાં ક્રિડાળો, સુકડી તેની ફાકી કરી તેમાં સાકર મેળવી અટકાવ આપાળી વખતમાં સાત દિવસ સૂધી ખાવી જોઈએ. પાકેલા કેળાની ફળાઓ ખાવી એ પણ ઘણું ઉપયોગી છે. માત્ર કાકડીનું ઘો ખાવું જોઈએ. વીઝાયતી મીઠાનો રેશ લેવો અને કેડ તથા પેટના ભાગ ઉપર લોટો મુકવો એ પણ ઘણું ઉપયોગી છે. વધારે દાવમ પુરવ પામે ન જવાથી વઝાના રોગનો નાશ થાય છે સ્ત્રી એ વર્ષ એ વર્ષ પર્યંત અદ્યતન પાળવું અને દહીં, ઘી, મધ, મીઠા ચોખ્ખા આદિનો ખાવામાં પીરોષ ઉપયોગ કરવો જોઈએ કે જેથી વાંઝણીપણું મટી જાય છે.

૧૭ સ્ત્રીઓને રાતો પ્રદર જે લોહીઓ કહવાય છે તેનો ઉપાય—ખોરસક્ષીની છાત્ર, માનુફળ, દાડમનું પુલ એ સર્વને સરખે ભાગે લેઈ તેની કપડામાં પોટલી કરવી અને તે પોટલી ઇંદ્રિમાં રાખવાથી રાતો પ્રદર દૂર થાય છે.

૧૮ સ્ત્રીઓને મુઝેલું બાળક જન્મે તો સરીરે 'મદીરાનો ઉપયોગ કરવો, તેમાં તેને બેસાડવી અથવા કોઈ વખત પાઈ પણ દેવો,

૧૯ સ્ત્રીઓને સંતાન થતું ન હોય તો તેના પોતાના દોષને લીધે નથી થતું કે પુરૂષના દોષને લીધે નથી થતું તે જાણવાનો ઉપાય એ છે કે એક જગોએ માટી બીની કરી તેમાં જવ વાવવા અને તેના ઉપર સાત દીવસ પીશાગ કરતાં રહેવું આથી જો જવ ઉગેતો જાણવું કે પુરૂષનો દોષ છે અને ના ઉગેતો તેનો પોતાનો દોષ જાણવો. આ જાણવાની બીજી રીત એ છે કે સ્ત્રીએ પોતાની ધાતુ પાણીમાં નાંખવી એટલે જો તે ધાતુ પાણીમાં એશી જાય તો જાણવું કે તેમાં તેનો દોષ નથી અને જો તે ધાતુ પાણી ઉપર તરતી રહેતો જાણવું કે તેને કદી સંતાનની પ્રાપ્તિ થશે નહીં.

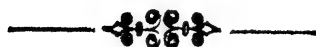
૨૦ સ્ત્રીઓને ગુલાબી રંગની રજસ્વળા આવે, તેને ચાર દિવસ થઈ જાય ત્યાર પછી ઈંદ્રીમાં લગાર લગાર ખણજ આવે, આંખોમાં રતાશ માલુમ પડી આવે, માથું ભારે લાગે અને છાતીમાં ખુશી પ્રાપ્ત કરે એવી જાતની ધડક થાય, તેમજ શૃંગારાદિની તરફ વિશેષ રૂચિ થાય, અને સુગંધી પદાર્થની સ્વાભાવિક ઇચ્છા થાય ત્યારે પુરૂષનો સમાગમ કરવાથી ગર્ભ રહે છે.

સૂચના-આ પુસ્તક લખવાનો મારો હેતુ સ્ત્રીઓને વૈદ્ય ડાક્ટર પાસે જવું ન પડે, તેમની પાસે જઈ નિર્લજ્જ વાનો કરવી ન પડે અને તેઓ પોતાની મેળેજ પોતાના રોગના ઉપાય જાણી દવા-ઔષધી કરી લે એ છે. હવે તેનો ઉપયોગ કરવો યા ન કરવો તે તેમના હાથમાં છે.

શરીર પુષ્ટ થાય તેને માટે સોહાગ પાકની વિધી.

સુંદ, મરી, પીપર, હરડાં, જાહેડાં, આમળાં, અજમો, અ-
જમોદ, જીરું, તજ, તમાકુ પત્ર, ગંદોડા, જયફળ, લવિંગ, ઈલાયતી,
કેસર, અગર, તગર, નાગર મોય, કપુરકાયલી, જીડીયા, અને જટા-
માસી એ સર્વે દવાઓને સરખે ભાગ લઈ કુટી કપડામાં ચાળી કઢાઈ-
ના વાસણમાં રાખી મુકવી. પછી દસ શેર દધમાં શેર ખારેક નાં-
ખી તેને ઉકાળવું, અને તેનો માવો થાય ત્યારે ઉપર લખેલી દવા-
ઓ તેમાં નાંખી તેને શેર ધી ધી સાથે તાવડીમાં તળી તેની અંદર
પાંચ શેર સાકરની ચાસણી કરી મેળવી દેવી અને જલમનો સ્વચ્છ
કરેલો મગજ નવટાંક, ઘોઝેલી ચારોળી નવટાંક, પીસતાં નવટાંક,
ચીકગોળ નવટાંક, અખરોટ નવટાંક, દુધીનો મગજ તોલા બે,
ટેડીનો મગજ તોલા બે, તડખુચનો મગજ તોલા બે, કાકડીનો મ-
ગજ તોલા બે, (કસ્તુરી હોય તો વધારે સારું નહીં તો જરૂર નથી)
એ સર્વે તેમાં નાંખી તેને પાક તરીકે શાગમાં દારવો. આ બે તોલા
થી નવટાંક સૂધી નિત્ય વાપરવાથી પ્રસવ પછી સ્ત્રીઓને ઘણોજ
ફાયદાકારક છે. કોઈ સ્ત્રીને ધાતુક્ષય, પ્રસવ થવાથી અથવા
બીજા કોઈ પ્રકારે થયો હોયતો, ખાવળનો ગુંદર શેર એક અને
પુલમખાના શેર બે એ બન્નેને ગાયના ધીમાં તળી તેને પતાસાના
જેવી સાકરની ચાસણીમાં મેળવીને રાખી મુકી તેનો ઉપયોગ
કર્વાથી ધાતુક્ષય રોગનો નાશ થાય છે.

સ્ત્રીઓ ખીજને પુછ્યા શિવાય પોતાના ઘરમાં જુદી જુદી
જાતનાં બોજન કરી શકે તે વિશે.

આ જનાવવાની રીત.

૧. એક તોસો ચા, છ માળા ચીલીદ્યાદા, દશ એકચી,
બાદીયાંન ૦૧ તોસો, એ સર્વેને જેર ખખખતા પાણીમાં નાંખવાં અને
પાંચ તોસા પાણી જળી જાય ત્યાં સુધી તેને ચુકાઉપર રાખવું. પછી
ઊતારી લેવું. તે તેમાં દુધની ગલણ તોચા પાંચ નાંખી તેને દલાવી
તે પીવા લાયક થાય ત્યાંસુધી તેને ઢંદી ગળવું તે પછી તે ચાપીવી.

૨. એક જેર પાણીમા એ મસા ઈંચાયચી નવ માસા બાદીયાંન,
અને નવ માસા તજ નાંખી જુગ ઉકાળવું અને તે સારી રીતે
ઉકળે ત્યારે તેમા એક તોસો ચા નાંખી તેને ડતારી લેવું. ચાર
મીનીટમાં તેને ખીજ વાસણમાં લે ફેર ફરી તેમાં પોતાની મરજી
પ્રમાણે દુધ અને સાકર નાંખી પીવી.

૩. એક તોસો ચા પોસો સેર પાણીમાં નાંખીને ઉકાળવી
અને તેમાં લોટાસણ એક માસા અને ઘાટું મીઠું નાંખી પકાવવી
જ્યારે તેનો રંગ સારો થઇ જાય ત્યારે તેને ખીજ વાસણમાં નાંખી
તેમાં દોઢ સેર દુધ અને પાંચ તોસા માખણ મેળવી પીવી. અને
એ ચામાં પ્રથમનું પાકેલું અર્ચાન અડધો ભાગ દુધ દેવતા ઉપર
જળી ગયું હોય તે મેળવવું જોઈએ.

દશી ચા જનાવવાની રીત—પાંચપદ્મવ (તુલશીનાં પાંદડાં,
કેરીનાં પાંદડાં, કોમળ પાંદડાં, આવચીઆવચીનાં પાંદડાં, અને
કુકુર ભીંગરીનાં પાંદડાં)ને બધ પાણી સાથે ઉકાળી તેમાં મરી તમ,

ધૈયાયથી આદિ નાંખી પોતાની મરજી પ્રમાણે દુધ સાકર મેળવી પીવી. પાંચ પદ્મવમાંથી ગમે તે એક પદ્મવ મળે તોપણ આ થઈ શકે છે.

સારા મુઠીયા લાડુ બનાવવાની નીત હીમાબ સાથે—લોટ શેર જે, ધી અઠી શેર, ખાંડ અશેર, પાંચતોલા એકથી, ખડીસા-કર દસ તોલા, ઘોષેલા અને ધીમાં તળેલા તલ ૧૦ તોલા, પાંચતોલા પીસતાં એટલું લેવું અને અશેર લોટમાં દસ તોલા ધીનું મોદલુ દઈ તેને મચળી, ચાકળીમાં ચાળી લેવો. પછી તેને પાણી સાથે ઠંડુ બાંધી લેવો અને તે લોટનાં મુઠીઆં કરી તેને બેચેલાં ધીને તાવડીમાં ઉંનું કરી તેમાં તળનાં અને પાકીને રાતાં થાય ત્યારે કાઠી લેઈ તે ટાઢાં થાય ત્યારે ખાંચણીમાં ખાંડી ચાકળી વતી ચાળી લેઈ રહેલું ધી અને ખુર ખાંડ તેનાં મેળવી પીસતાં, ઘૃતાયથી અને તલ નાંખી લાડુ બનાવવા. આ લાડુ બહુ ઉત્તમ થાય છે.

સોજના લાડુ બનાવવાની રીત—સોજ [ચકનો રવો] એક શેર, ધી દોઢ શેર, ચણાને લોટ એક અધોળ, ખુર ખાંડ ૨૫ તોલા, મોરસ અથવા કંદ ૨૫ તોલા, પીસતાં ચારોળી એકેક અધોળ (તલ પણ નાંખ્યા હોય તો વધારે સાફ) એટલું લેવું. હવે સોજ અને ચણાના લોટમાં પાંચ રૂપાયામાર ધીનું મોદલુ નાંખવું અને તેને પાણીમાં બાંધવું પછી રોટલી બનાવવાને એક ગેર લોટ લઈ તેમાં ઉપલા લોટને મેળવી તેના ગરગોળા બનાવી તેના રોટલા કરી તેને સારી રીતે દેવતાથી રોકાયેલાં દાંદલાંમાં તળેલાં ધુમાડી નીકળતી ન હોય તે રોટી તે ટાઢાં થાય ત્યારે ભાગી તેની અંદર ધી નાંખી મ-

સળીને તેમાં ખુરં ખાંડ, પીસતાં વગેરે નાંખી કપરોટમાં રાખી તેના લાડુ બનાવવા અથવા તેનાં ચોસલાં કાપી નાંખવાં

૨. અડદની ઘોએલી દાળનો લોટ એક શેર, સોજી અચ્છેર, મગની દાળનો લોટ અચ્છેર, ચોખાનો લોટ પાશેર, બશેર ખુરં, બશેર ધી, બે માસા કેસર, ટેટીના બીનો ધીમાં તળેલો મગજ પાશેર, એ બધું લેધને સર્વે જાતના લોટને અલગ અલગ ધીમાં શેડી, કેસરને વાટી તેમાં સર્વને એકઠાં કરવાં અને જ્યારે તે ઠાડું થાય ત્યારે બચેલું ધી અને ખુરં નાંખી, ચારોળી પીરતાં મેળવી-લાડુ બનાવવા.

કણસાઈ લાડુ—ઘોએલી અડદની દાળનો લોટ દસ શેર, ચોખાનો લોટ અઠી પાશેર, ખાંડ ત્રીસ શેર, ધી પચીસ શેર, એ-લચી, ગુલાબનાં ફુલ, પીરતાં અને ચારોળી પા પા શેર એમ લેવું. પહેલાં તાવડીમાં ધી નાંખી તેની તળે પુરકળ તાપ કરી તેને ચુક્કા ઉપર મૂકવી. પછી અડદના અને ચોખાના લોટને એકઠા કરી તેમાંથી નવચાંક લોટ લઈ તેમાં ધી અને પાણી નાંખી રાગ જેવો કરી આંગળીવતી હલાવવો. અને તાવડીની અદર ઝાગે રાખી તેમાં લોટ નાંખી શેવો અને ગાંઠીયાના પેડે કળી પાડવી. અને ખુરાની ચાસણી પ્રથમથી કરી રાખી તેની અદર આ કળી તૈયાર થયે નાંખવી. પછી ઉપર લખેલો મશાંતો મેળવી ઠાડું થાય ત્યારે તેમાં ગુલાબના અત્તરનાં બે ટીપાં નાંખી લાડુ વાગવા.

મોતી ચુરના લાડુ—ચણાનો લોટ નવ શેર, અડદની ઘોએલી દાળનો લોટ એક શેર, ખાંડ વીસશેર, ધી પંદર શેર, એ-લચી, પીરતાં, દ્રાક્ષ એ પંદર પંદર તોલા, ગુલાબના અત્તરનાં પાં-

ચ ટીપાં એટલાં વાનાં લેવાં. પછી ચણાના અને અડદના લોટને એકઠા કરી તેમાં પાણી નાંખી તેને રાખ જોવો કરી એક કલાક સુધી મુકી છાંડવો અને ઉપરની રીન પ્રમાણે ધીની તાવડીમાં કળીયો પાડી તે ચાસણીમાં નાખી ઉપર લખેલો મશાલો બેળવી ટાંકું થાય ત્યારે તેમાં ગુલાબના અત્તરનાં ટીપાં નાંખી લાડુ વાળવા.

ચુરમાના લાડુ—ધઉંને લોટ એક શેર, પોણો શેર ખાંડ, શેકેલા ધોળા તલ, પંદર તોલા, ખડા સાકર પાશેર, ધી એક શેર, પીરતાં, ચારોળી, ઇલાયચી, દ્રાક્ષ, ટોપર એ નવટાંક નવટાંક એટલાં વાનાં લેવાં. પછી લોટને મોઢણુ દઈ પાણીવતી કઠણુ ખાંધી તેના રોટલા કરી તેને રોકીને ખાંડી, ચાણણીવતી ચાળી નાંખી તેમાં ધી, ખાંડ અને ઉપર લખેલો મશાલો નાંખી લાડુ વાળવા.

મોહન ભોગ (શારંગ)—સોણ એક શેર, ચણાનો લોટ ખાંચ તોલા, ધી એક શેર, ખાંડ દોઢ શેર, ખડીસાકર નવટાંક, ટોપર, પીરતાં, ઇલાયચી અને દ્રાક્ષ નવટાંક. પાણી ચાર શેર એટલું લઈ સોણ અને ચણાના લોટને અલગ અલગ ધીમાં સેક્યા પછી ખાંડ અને પાણીભેગાં કરી તાવડીમાં નાંખી ચુલા ઉપર મુક્યાં અને થોડું પાણી બળી જાય એટલે શેકેલો લોટ તેમાં નાંખી કડછીવતી હલાવતા રહેવું અને કડછીને ચોટે નહીં ત્યારે જળણુ કે મોહન ભોગ થયો. પછી તેને કિતારી એક તપેલામાં નાંખી ઉપર ગ્રે દેવતા મુકી તે તપેલુ લગારેક વાર રાખી મુક્યા પછી તેને હવાડી તેમાં ઉપર લખેલો મશાલો નાંખી દેવો.

તુલસા મલમલ—સોણ એક શેર, ચણાનો લોટ પાશેર, ધી બેશેર, ખાંડ બેશેર, પીરતાં પાશેર, બદામનો મગજ પાશેર,

પાશેર ટોપરે, એલચી નવટાંક, ખડીસાકર અચ્છેર, બે માસા કે-
સર, ગુલામ જળ એક શેર, દુધ ત્રણ શેર, પાણી એક શેર એટલું
લઘુ પ્રથમ ચણાના લોટને થોડા ધીમાં સેત્રી લેવો. પછી સોજીને
બાકી રહેલા ધીમાં સેકતાં રોકતાં જ્યારે તે ગુલામી રંગની થાય
ત્યારે પેલો ચણાના લોટ નાંખી, તેને બે ચારવાર હલાવી પાણી
રેડવું અને પાણી સુત્રાઇ જાય ત્યારે બે ત્રણવાર મળી બધું
દુધ તેમાં નાંખી દેવું. તે પછી કેસરને ગુલામ જળ સાથે વાટી
તથા ઘોળીને નાંખી નવ જેતારી એક તપેલામાં અર્ધા કલાક સુધી
તેમાં મસાલા મેળવેલા એટલે તુલસા મલમલ થશે.

તરુમૈ—(દુધપાક) દુધ એકમણ, ખાંડ દસશેર, સારા ચોખા
૦૧ શેર, દાક્ષ નવટાંક, ટેપર નવટાંક, ચારોળી નવટાંક, એલચી
નવટાંક, ટેડીનો મગજ નવટાંક એટલાં વાનાં લઘુ પ્રથમ તાવડીને
ધીવાળી કરી (ધી ચોખડીને) તેમાં દુધ નાંખી તળે પુરકળ તાપ ક-
રી ઉકાળવું અને તે ખદખદે ત્યારે ચોખાનો ધી સાથે મસળી એ
દુધમાં નાંખી હલાવતા રહેવું. જ્યારે મણ દૂધમાંથી ૩૦ શેર રહે
ત્યારે તાપ ઓછા કરી, ટેડીનો મગજ દુધ સાથે વાટી તેમાં મેળવી-
દેઈ, ખાંડ નાંખી તળે જરી વધારે તાપ કરવો. જ્યારે અડધો-
અડધ બળી જાય ત્યારે તેને ખીખ વાસણમાં કાઢી તેમાં ઉ-
પર લખેલો મસાલો નાંખી દેવો.

ખજાલા—પાંચ શેર મેદો, દોઢ શેર ધી, પાશેર તેલ, પોણો
શેર પાણી સવને લોટની માફક બાધી એક આડણી ઉપર વેલણવતી
તેની જાડી જાડી પૂરીઓ કાઢી અને તેની અંદર પાંચ છ કાણા
પાડી તેને ચોખાના આદર નાળી પહોળી કડાઈમાં ધીમા તાપથી

તળવી અને ઉચ્ચતાવતા રહેવું. પછી જ્યારે તે ગુલાબી રંગની થાય ત્યારે કાઢી લેવી. એ ખાટલીએને મોળી રહેવા દેવી હોયતો એમને એમ રહેવા દેવી અને ગળી કરવી હોયતો સાકરની આસણીમાં નાંખવી. •

ધી કસાર—કાદા ઘડના લોટમાંથી આળીને કાઢેલો રવો એક શેર લઈ તેમાં નવટાંક ધી નાંખી તેને અલગ મુકી રાખવો અને ત્રણ શેર પાણીમાં શેર ખુર નાંખી તેને ખદખદાવી તેમાં ઉપલો ધ્રામાં ભેળવેલો રવો નાંખી દેવો ને તેને હલાવતાં હલાવતાં તે પાકો થાય ત્યારે તેને લગાટ ટાકો કરી તેમાં પોતાની મરજી અનુસાર ધી, તથા ખાંડ નાંખી ખાવો.

કચોરી—નંદા શેર એક, એ લીંબુ, અઢી શેર ધી, અડધની ધોએલી દાળ અચ્ચર. કાળાં મરી અડધો તોડો, લાલ મરચાં અડધો તોડો, છૂર તથા નુંદ અડધો અડધો તોડો, ઝાડઝીલા, ધાણા, આગચોર એ અડધો અડધો તોડો, શેકેલી દાંગ પા તોડો, એ તોડો માફું એ સર્વેને લેવાં. અને મીઠાને તથા લીંબુને લોટમાં ભેળવી થોડા ગરમ પાણી સાથે તેનો કણ્ણ લોટ બાંધી તે નરમ થાય ત્યાં સુધી તેમાં થોડું થોડું ધી નાંખી તેને ગુદતાં રહેવું. પછી અડધેની દાળને વાટી તેનાં વડાં ધીમાં તળી તે ટાઢાં થાય ત્યાર પછી તેના ઉપર ધીનાં છાંટા નાંખી તેમને પીસવાં અને પછી ઉપલો મજાલો પીસી તેમાં નાંખી દીધા પછી તે નરમ થાય માટે તેમાં ધી નાંખી તેને થોડીકવાર મસજતા રહી પ્રથમથી બનાવેલા લોટના લુવા કરી તેમાં દાળનો બનાવેલો લોટ ભેળવી આછા તાપથી સારી રીતે ઉના કરેલા ધીમાં તળી નાંખવા એટલે કચોરી થશે.

પુરીઓ બનાવવાની રીત—એક શેર મેદો, ચણાનો લોટ દોઢ પાસેર, અજમે એક તોલો, મીઠું અટકા પ્રમાણે, ઘી દોઢ પાસેર, ત્રણ નાટાંક એ સર્વેને મેળવી પાણી સાથે લોટ આંધી તેના લુઆ કરી તેને વડી પુરીઓ કરી બીજા ઘાંતે કઢાઈમાં નાંખી તેની અંદર તળી કાઢી એટલે પુરીઓ થશે.

કઢી અચ્છેર પાણી, અચ્છેર જાગ, પાસેર ચણાનો લોટ એ અધા તે એકઠાં કરી કઢાઈવાળી તોલોમા ચુકા ઉપર મૂકી ઉકાળવાં અને હલાવવાં રહેવું. જ્યારે તે પાકે ત્યારે સૂઠ ધાણા અને મરચાં વગેરે મશાલા તથા ખટાશને માટે આંગળાં કે કેરીનું પાણી પોતાની મરજી અનુસાર નાંખી તેમાં તોડા એ તોડા ખાંડ અથવા જોળ નાંખી મેથી, હીંગ લવિંગ આદિના વધાર કરવાથી કઢી થાય છે. કોથમી કે કુદીના કે અજમાનાં પાંદડાં ઈત્યાદિ નાંખવાથી તેનું રૂપ બદલાઈ પણ જાય છે.

શીખડ બનાવવાની રીત—એક શેર દહીં, અચ્છેર ખાંડ, અડધો તોલો ઈલાયચી, એક માસો કેસર એ સર્વેને લેવાં. પહોંલેથી એક લૂગડું આંધી દહીંનું પાણી નીતારી નાંખવું અને બધું પાણી નીતરી જાય ત્યાર પછી તેમાં યુરું નાંખી હાયચી મસળી નાંખી તેને તે કપડામાં ગળી લેવું અને ના ગળી શકાય તો તેમાં નવટાંકેક દુધ નાંખી લેવું. પછી તેમાં કેસર આંદ વરતુઓ નાંખવી એટલે શીખડ થશે.

કેરાના રસ - રસ શેર કેરીયોનો રસ કાઢી તેને કપડામાં ગળી લેવું, શેર કેરાના રસમાં અચ્છેરના હીસાએ ખાંડ નાંખી તેમ ધો પાસેર હિતું કરી નાંખી તે ઉપર એકઠી વાટેલી તથા

ટાપર, ચારોળી, પીરતાં બારીક વાડીને તાખવાં. એટલે તે સેટલી
કે પૂરીઓ જોડે ખાત્રા જોગ રસ થશે.

શકરીયાના પાપડ—શકરીયાંને પાણીમાં બાફી તેનાં
છોડીયાં કાઢી નાંખી તેને ચાલણી ઉપર મસજવાં તેથી કાણાને
લીધે તમામ માવો તીકળે જશે આ પછી તેમાં જીરું, કાલાં
મરી, સોંધવખાર અને હાંચ મરચાં આદિ મશાલો પોતાની મરજી
અનુસાર મેળવી તેની અધોત્ર અધોત્રની બોલીઓ વાળી તેને એક
કપડા ઉપરમાપડ જેવી કરી લેઈ તેજ લૂગડા ઉપર તેને તડકામાં સુ-
કવી તેને ધીમાં તળી લેવી એટલે શકરીયાનાં પાપડ થશે એવીજ
રીતે બદાટા, અત્રી આદિના પાપડો બની શકેછે.

અડકના પાપડ—ધોએલી અડકની જાતા ગીલાબસેર કોટમાં
પાપડીઓખાર દોઢ તોલો અને મીઠું દોઢ તોલો, કાલાં મરી
એક તોલો, મરચાં એક તોલો, હાંચ એક માસો, જીરું એક તોલો
પીસી, મેલ રી ને કેલાંના અથવા ધેળા કાળાના પાણીથી બાંધી તેજ
લમાત્રા લગાવીને તેને મધ્યસ્થી પાણીમાં કુટવો બ્યારે તે તાણી
શકમ એવો કાપ કાઢે લેતે બાંધે મધ્યસ્થી ફેટલીકવાર તાણી
ચામડા કે દોડાવતી લુઆ કરવા જેવા તેજ કાઢા કાઢી તેના લુઆ
કરી તેના પાપડ કરમ.

બજાયાં કરવાની રીત—અણના કોટમાં પાણી તથા ગજ-
મ, મસાલો મંમરો તથા એક કાઢમાં તેજ નાંખી તેને ઘુલાવિય
ર મરી લૂગડામાં કાઢે લેવો બજાયાં કરવા જેવ તિના કડકા
રી તેજ કાઢામાં બેળથી કાઢમાં નીચાં કાઢે બજાયાં થશે.
આપણા ગુજરાતમાં જે જાતનાં બેળન થાય છે તેમાંનાં ધણાં ખરાં તે.

પહીની બહેનો બાણે છે અને જે જુજ બાણવા લાયક હતાં તે હું ઉપર લખી ગયો છું' પણ કાશી, અયોધ્યા અને એ બાણુ તરફ કેટલાંક જે બાણવા જેવાં છે તેની કાંઈક હકીકત નીચે આપું છું.

અચાર (અથાણાં)—હળીયા કાઠી નાંખેલી ખારેક શેર એક, કાશી શેર એક, આંગોળિયાં અઘ્છેર, સુઠ પાશેર, છણેડું લસણુ એક સેર, એ સર્વેને છ' શેર સીરકા ભેગી મેલવીને તેમાં ત્રણશેર મોરસખાંડ નાંખી પંદર દીવસ સુધી કાચના ચીનાઈ વાસણમાં રાખી. તડકામાં સૂકવી એટલે ઉત્તમ સ્વાદિષ્ટ અથાણું થશે.

સીરકો બનાવવાની રીત—શેરડીના ઉત્તમ રસને ગળી એક માસ સુધી તાપમાં રાખી મુકવાથી બહોળ ઉત્તમ સીરકો બને છે. પણ પંદર પંદર દીવસે એને ગળીને સાફ કરતા રહેવું જોઈએ અને જે શેરડીનો રસ ના મળે તો જોગને ઉકાળી તે શરબતને ઉપર પ્રમાણે કૃત્રીયી પણ તેનો સીરકો બને છે.

હળીનાં વડાં બનાવવાની રીત—હળીને એક કપડામાં બાંધાને તેમાંથી પાણી કાઢી નાંખી તેમાંના એક શેર હળીમાં નિશારતો (ઘડને પલાળી લેને વાટયાં પછી ગાળી તેમાંથી મગજ લેવો તે) તોલો એક નાંખવો. પછી એક વાસણ ઉપર લૂગડું આંધી તેની ઉપર વડાં બનાવી મૂકવાં થોડીકવારે તે કપડા ઉપર રાખી તાવડીની આંદર ધીમાં ધીમે તાપેશોકવાં. બ્યારે તે પાકીને લાલ થાય ત્યારે તેને કાઢી, બશેર ખાંડની આસણી. પ્રથમથી બનાવવી જોઈએ તેમાં મુકવાં જવું. બ્યારે તે આસણીની આંદર બશેરબર બાળી નવ લપ્પરે ખીસતાં આરોળી આદિતો મૂકી તેમાં ઉપર ભામ-રાવી દેવો. આ પ્રમાણે હળી વડાં થશે. જે આ વડાંઓને ખારેક

કર્યાં હોય તો છાશમાં મીઠું નાંખી ચાસણીને ઠેકાણે છાશ વાપર્યાથી ખારાં વડાં થશે.

દુધનાં વડાં બનાવવાની રીત—બશેર ખાંડની ચાસણી પ્રથમથી કરી મુકવી. પછી ભેંસના બશેર દૂધને તાવડીમાં મુકવું અને રમડ ચઢ જાય ભારે તેમાં બે તોલા નીચાસ્તો નાંખી માવો કરી દેવો. પછી ઉપર લખ્યા પ્રમાણે કપડા ઉપર તેનાં વડાં બનાવી તેને ધીમાં રોકી, કરેલી ચાસણીમાં નાંખવાં અને ચારોળી પીસ્તાં આદિને બૂકો તેમાં ભેળવી દેવો એટલે દૂધ વડાં થશે.

સારી દાળ બનાવવાની રીત—હળદર અડધો તોલો, મરી પા તોલો, પુરવીદાણા પા તોલો, લાલ મરચાં એક તોલો, છી-નેલું લસણ દોઢ તોલો, ડુંગળી ત્રણ તોલા, ધાણા બે તોલા, આ બધી ચીજોને પાણી જોડે વાડી લેધ તે મસાલો દાળના ઉકળતા આં-ધણમાં મુકી ઉપર લખેલા મસાલાના પ્રમાણમાં એક શેર દાળ નાંખી પોતાની મરજી અનુસાર મીઠું નાંખી દાળ બનાવવી. પછી જ્યારે દાળ તૈયાર થાય ત્યારે અડધા શેકેલા અને અડધા કાચા ધાણા બંને તોલા અને મરી, તજ, જીરું, ઇલાયચી, લવીંગ એ બધું અડધો અડધો તોલો એ સરવે ચીજોને મુકી પીસી તેનાર થયેલી દાળમાં ફરીથી નાંખી, ધીમાં લસણ, ડુંગળી, ઇલાયચી, લવીંગ આદિને વ-ધારે આપવો. આ પ્રમાણે કરવાથી અડદ, ચણા, તુવેર, મસૂર આ-દિની ઉત્તમ દાળો તૈયાર થાય છે.

ખમીરી રોટલી બનાવવાની રીત—ધઉંના બહુ નરમ ભેદને પલાળીને આદાર ક્લાક સુધી રાખી મુકી તેમાં બે ભાગનો ખીજો નવો લોટ બાંધી તેની રોટલી કરવી. આ ખમીરી રોટલી થશે. ધ્યા-

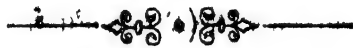
નમાં રાખવું કે આ રોટલી કરવાનો લોટ નરમ રાખવો જોઈએ.

તાહરી ખનાવવાની રીત—અડદ તથા મગની અચ્છેર વડીયોને ધીમાં શેડી જ્યારે તે સારી પાકીને લાલ થાય ત્યારે તેને એક ખીજ વાસણમાં મુકી ધાણા જે તોલા, હળદર અડધો તોલો, અડધો તોલો મરી, અડધો તોલો લવંગ, અડધો તોલો એલચી, નવટાંક ડુંગળી, જે તોલા લસણ એ સર્વેને પાણી સાથે વાટી તેનું પાણી કરી તેમાં જીરું, લવંગ અને મરીના ત્રણ વધાર કરવા. પછી તપેલીમાં પાશેર ધી, મરી, લવંગ અને એલચી નાંખી જ્યારે તે તૈયાર થાય ત્યારે શેર સારા જુના યોગા તેમાં નાંખી હલાવી પ્રથમથી સેકેલી વડી પણ તેમાં નાંખી હલાવી. પાંચ મીનીટ પછી મસાલાનું વધારેલું પાણી તેમાં નાંખી ખારો અથવા મીઠું પેતાની મરજી પ્રમાણે નાંખી તેને ઢાંકી દેવું અને તપેલાને મ્હો આગગથી લોટ વતી સાંધી દેવું તેથી જરીક પગળ તીકળે નહીં. ત્યાર પછી કોયલાની ધોમી આંચ ઉપર રાખવાથી તાહરી બને છે.

શાક ખનાવવાની ઉત્તમ રીત—સારા શેર બટાટા લેઈ તેને છોલી અકેકના બમે, જે મોટા હોયતો અચ્ચાર કડક કરવા, પછી અધોળ ડુંગળી, અધોળ લસણ, જે તોલા ધાણા, એક તોલો હલદર, એક તોલો મરચાં, હલાયચી, મરી, લવંગ એ અડધો અડધો તોલો એટલાંને પાણી સાથે વાટી મુકી પેતાની મરજી મુજબ તેમાં નાહુ નાંખી એક તપેલીમાં પાશેર ધી નાંખી, ખીજ એક તોલો ડુંગળી કાપીને મુકવી. જ્યારે તે લાલ થાય ત્યારે બટાટા અને વાટેલો મસાલો એ સર્વે તેમાં નાંખી દેઈ તેને મૂકા ઉપર રાખી દસ મીનીટ સુધી રાખવું. પછીથી એક તોલો છીણેલું લસણ વાટી તેમાં નાંખી

હલાવી, એક તોલો આફુ તાલી તેમાં છાંટતા અને હલાવતા જવું.
પછીથી તેમાં એકડુંક આફુ ફાંટી નાંખી તેમાં અચ્છેર ગરમ પાણી
નાંખી શેકેલા માણા, એક તોલો, એલચી, લવીંગ, મરી એ અડધો
અડધો તોલો, ૭૩, એ પા તોલો એટલી ચીજોને મુકી ખીસી શા-
કમાં નાખવી. આ પ્રમાણે અજાડી, વંત્યાક, સુરણ, પુલેવર, કાળીજ
જુના, ફુલી, અલકાં, પરવાળ, શકરીઆં, શીંગોડાં, ટેલી, કાકડી આ-
દિના સર્વે શાક ઉત્તમ બનેછે અને શરીરમાં થયુ આપનારાં થાયછે. ૧

નૂદી નૂદી ચટણીયો.

તેલની ચટણી બનાવવાની રોત—કાચી કરીયો છીની
તેને સાફ કરી તેના ઝીણા ઝીણા કઠ્ઠા કરી તેમાં મીઠું, મરચું,
મરી, લવીંગ, ધણસચી, શેકેલી કલોંશ*, ૭૩ અને અજમે એ સર્વે
ચીજોને સુરખે ભાગે શેરમાં પારોર લઈ વાટીને નાંખવી. પછી તે
ચટણીને કોઈ કલકવાળા કે ચીનાઈ વાસણમાં મુકી તેમાં એટલું
સરશયું નાંખવું કે ચટણીની ઉપર એ આંખળ રહે. આ ચટણીને
અઘ્ઠ દીવસ સુધી પ્રાણમાં મુક્યા પછી તેને વાપરવી.

કાચી કરીની સાથે ચટણી બનાવવાની રોત—કોઈ અથવા
અંબલી કે પલાંચી આમેલીયાં કે કોઈ કે પીજ કોઈ જાતની
ખેતી વસ્તુની ચટણી બનાવવી હોયતો પુદીને, મરચાં અને મીઠાને
વાટી હાલવી ચટણી કરવી હોયતોને મીઠા મરચાં સાથે વાટવાની

૧ અરે માંસાહારીઓ ઉપરનાં શાક સારાં કે માંસાં.

* કાળા તથા જેવી યાવં જે અમી વહેવતિ ત્યાં મળે છે.

‘તયમીની ચટણી બનશે. થોડેલા જીરાની સાથે સેકેલી કલોજી મેળવ્યાથી સુગંધીદાર ખંચક ચટણી બનશે. સફેદ ડુંગળીને કાપી તેના ઉપર મરી અને મીઠું બબરાવવાથી તથા લીંબુનો રસ નાખવાથી સારી ચટણી થાય છે અને તે કાગળીયાના વખતમાં સારી અસર કરે છે. ટોપરા, બદામ, દ્રાક્ષ, આરોળી આદિની ચટણી પણ ઉપલા મથાભાની સાથે મેળવ્યાથી બની શકે છે. ઉપર સીરકાની ખટાઈ કરવાની રીત બતાવી છે તેની અંદર આંખાની સાખો બોંય ઉપર ના પડી હોય તે, અને આખાં મરચાં અને આખું લસણ નાખવાથી એ સાખો લાંબી મુદત સુધી એવીને એવી રહે છે અને ખાવામાં ઉત્તમ સ્વાદિષ્ટ હોય છે.

અંગ્રેજી ચટણીઓ.

આમલીની ચટણી—આમલી બશેર, મરચાં પાશેર, છીણેલું આદુ પાશેર, છીણેલું લસણ પાશેર, તજ નવટાંક, જરીસ્ક પાશેર, દ્રાક્ષ અચ્છેર, સાકર બશેર, મીઠું એક અધોજ, અંગુરનો સીરકો* એક બાટલી એટલું લેવું. જરીસ્ક પાણીમાં ઘોઈ સાફ કરી આમલીને બે કલાક પલાળી તેને મસગી લેવી. પછી લાલ મરચાં, આદુ, લસણ અને તજ એ આરે ચીજોને નીસા. ઉપર સીરકા સાથે બાટી લઈ સર્વે ચીજોને એકઠી કરી કોઈ કલમવળા વાસણમાં ચુલા ઉપર મુકી ધીમી આંચે પકાવવી. બ્યારે ખુબ સુગંધી આવે ત્યારે

૧ એક બતના ખાટા દાણા છે તે કાપુલ કંઠારમાં ઉમેરે અને તે બોરાઓને ત્યાંથી મળશે.

* અંગ્રેજી દુકાનોમાંથી ખાશે.

ઉતારી લેવી. કોઇ કાચ અથવા ચીનાઈ બરણીમાં તેને ઢાંકી રાખી મુકવી. આ ચટણી વિલાયતમાં ધાતુ દોકો વાપરે છે અને તે ધાતુ મુદત સુધી સારી રહે છે.

હિંદુસ્તાની કાચીકેરીની ચટણી—કાચી સાફ કરેલી કાપેલી કેરી સાત શેર, મેરસ ખાંડ સાડા ત્રણ શેર, અંચુરનો સીરકો બે પાટલીઓ, લાલ મરચાં પાશેર, બદામનો સાફ કરેલો મગજ અઝછેર, ધાણા અઝછેર, દ્રાક્ષ પોણો સેર, આદુ દોઢ પાસેર મીઠું દોઢ પાસેર, લસણ અઘોળ એટલું લઘ કેરીયોનો છુંદો કરી આદુ, લસણ, ધાણા, અને મરચાં એ ચારેને સીરકા સાથે વાટી સર્વે વસ્તુઓને કલક વાળા વાસણમાં મુકી ધીમા તાપ તળે મુકવી અને હલાવતાં રહેવું અને પ્રયારે સુગંધ આવે ત્યારે તેને ખીજ વાસણમાં નાંખવી આ પ્રમાણે આ ચટણી થાય છે. આનાથી બૂખ વિશેષ લાગે છે.

ગુલગુલા બનાવવાની રીત—દૂધનો માવો એક શેર, નીશાસ્તો એક તોલો, બદામનો મગજ એક તોલો, ખાંડ એક શેર, એટલું લઘ માવ નીશારતાની સાથે સારી રીતે મેળવી તેનો સ્ફીઆ જેવો ગોળ આકાર કરી તેની વચ્ચે બદામનો એક કકડો મૂકી તારડીમાં ધીવતી તળા લેવો પછી તે તળેલા ગુલગુલાઓ (મુઠીઆ)ને ખાંડની ચાસણી કરી તેમાં નાંખી દેવાં. કદાપિ માવો સારો ન હોય અને ધીમાં રોકતી વખત ગુલગુલાઓ બાગી જાય તો તેમાં નિશાસ્તો વધારે નાંખી લેવો.

વેદમી બનાવવાની રીત—અંડની દાળને પસાળી તેને વાટી તેમાં ગરમ મસાલો નાંખી તેને ઘઉંનો લોટ રોટલી કરવા જેવો ખાંધી તેની વચ્ચે મુકી તેની રોટલી કરવી એટલે વેદમી થશે.

ચણાની વેઠમી—ચણાની દાળ પલાળી તેને ધીમાં તળી લેતી પછી તેને વાટી નાંખવી. તે પછી તેમાં પીસેલો ગરમ મશાલો નાંખી તેને રોટલી કરવા જેવા ધડના લોટમાં વચ્ચે રાખી તેના લુઆ કરવા. પછી તેને આડણી ઉપર વેલણવતી રોટલી કરી રોકી નાંખવાથી રોટલી થશે અને પુરીઓ કરી તળવાથી કચોરી થશે.

રસાજૈ—ચણાના લોટને પાણીવતી કઠણ બાંધી લેઈ તેને ધીનું મોહણુ દઈ તેના કડકા કડકા કરી નાંખી હાથમાં ધી ચોળીતે કડકાને એકલા કરી ફરી ફરી મસળવા, પછી તેલોટને જડી રોટલી જેવા કરી નાંખી ચખણવતી તે રોટલીના ઝીણા ઝીણા અને લાંબા લાંબા કડકા કાપી તેને ધીમાં તળી લેવા. પછી પાણીમાં વાટેલી હાલદ અને વાટેલી ડુંગળી, લસણ, ઈલાયચી, મરી, ધાણા વગેરે નાંખવું તે પછી તેમાં ચપટી ચણાનો લોટ નાંખી તાપ ઉપર ઉકાલી તેમાં ઈલાયચીનો વધાર દઈ તેને ઉતારી લેવું. ત્યાર પછી ઉપર કહેલા ધીમાં તળેલા કડકા નાંખી દેવા. આમ કર્યાથી એક કલાક પછી ખાવા લાયક ઉત્તમ રસાજૈ બનશે.

ફુલવડી બનાવવાની રીત—ચણાના એક શેર લોટને પાણીમાં રગડ જેવો મોલી તેને થાલીમાં હાથવતી થોડીકવાર સુધી મસલતા રહવું. એ લોટ પાણીમાં નાંખવાથી જ્યારે તરી જાય ત્યારે તેમાં જરીક મીઠું નાંખી ચૂના ઉપર તાવડી મૂકી તેમાં ધી નાંખી તેની અંદર વડીઓ બનાવી તળી લેતી. હાલદ, મરચાં, અને ધાણા એ એકેક તોલો લઈ તેને પાણી સાથે વાટી ત્યારે પાણી સાથે ઉકાળવાં અને ઉકાળતી વખતે અંગ્રેજ ચણાનો લોટ તેમાં નાંખવો. પછી તે પાકી જાય ત્યાં સુધી તળેલી વડીઓને શેર પાણીમાં પલાળી રા-

જયી જોઈએ પછી પેલું ઉઠાવેલું મશાલાવાળું પાણી તેવાર થયે તેમાં નાંખવું. તે પછી મરી, હાથયચી અને લવીંગ એ અડધો અડધો તોલો અને સેકેન્ડા ધાણા એક તોલો એ ચીજોને બ્રીણી વાટી તેની ઉપર ભભરાવી દેવાથી ટુસૌરી બને છે. ઉપર લખેલી તજેલી વડીઓને છાશમાં નાંખવાથી દહીંની વડીઓ થાય છે પણ દહીંના મશાલામાં ૭૩ વધારે નાંખવું જોઈએ.

અડદનાં વડાં બનાવવાની રીત—અડદની ધોએલી એક ૧૨ દાળને પલાળી તેજો પાણી સાથે વાટી તેને એક થાલીમાં મુકી તેમાં જરાક મીઠું નાંખી તેને હાથવળી મસલતાં રહેવું. મસલતાં મસલતાં તે પાણી જ્યારે પાણીમાં નાંખવાથી તરી જાય ત્યારે તેને હાથમાં લઈ અટકળથી લીધેલા પાણીની તેનાં વડાં કરી તાવડીમાં ધી નાંખી તળી લેવાં. તે પછી તે વડાંને પાણીમાં પલાળતા જમહાનદર, મરચાં, આદુ, ધાણા, મરી, લવીંગ, હાથયચી એ સર્વે વસ્તુને પાણીમાં વાટી અચ્છર આંગલી અથવા આંગોળી ને પલાળી તેનું પાણી કાઢી લેવું તે પાણીમાં વાટેલાં મસાલો નાખી તેમાં અચ્છર ખાંડ કે પાણેર ગોળ નાંખી તેને ચુલા ઉપર પકાવી લેઈ તેમાં પેન્ડાં વડાં નાંખી દેવાં. આમ કર્યાથી અડધા કલાક પછી વડાં તૈયાર થશે. ઉપર લખેલાં વડાંને ૭૩ નાંખેલા દહીંમાં નાંખવાથી દહીંવડાં થશે.

મગની ખીચડી બનાવવાની રીત—બે ભાગ ઝીણા ચોખા અને એક ભાગ ધોએલી મગની દાળને ધોખ સાફ કરવાં અને સેર ખીચડીમાં અચ્છર ધીના હીસાએ એક તપેલીમાં ધી નાંખી, તે તપેલી ચુલા ઉપર મુકી તેમાં નાનાંક કુંગળી (કાંદા), એક તોલો આખાં મરી, અડધો તોલો લવીંગ, અને એક સ્તીઅયદળ નાંખ્યાં

જ્યારે તે પાકીને રાતા થાય ત્યારે તેમાં ઉપર કહેલા ચોખા તથા દાળ નાંખી, ગરમ પાણી રેડી તેને ઢાંકી દેવી. જ્યારે સધળું પાણી બળી રહે ત્યારે તેને ઉતારી લેવી. પોતાની મરજી અનુસાર ધીનાંખે ઉં તે પ્રમાણે આ ખીચડી સારી નરસી થાય છે.

વગર પાણીથી ખીચડી બનાવવાની રીત—એક ભાગ મગની દાળ અને બે ભાગ ચોખાને ધોઈ સાફ કરી શેર ખીચડીએ ઇલાયચી, મરી, અને લવંગ એ અઠેક તોલો પીસી લેતાં, અને પોતાની મરજી પ્રમાણે મીઠું લેવું અને બશેર ડુંગલીને કાપી નાંખી તપેલીમાં નીચે ડુંગલી પાથરી તેના ઉપર ખીચડી પાથરવી, વળી તેના ઉપર ડુંગલી પાથરી તેના ઉપર ખીચડી પાથરવી, વળી તેના ઉપર ડુંગલી પાથરી તેના ઉપર ખીચડી પાથરવી અને તે પ્રમાણે પટ દેતા જ્યાં દરેક પટ ઉપર મસાલો અને મીઠું નાંખતા જ્યાં તે તપેલીના ઉપર બેસતું ઢાંકણુ દઈ કણક વતી સજ્જડ કરી દેઈ તેને આછા તાપ ઉપર મુકવી. પછી ખીચડી થશે.

ખીર બનાવવાની રીત—ઝીણા ચોખા એક શેર, કદ એક શેર, દુધ એક શેર લેવું અને ચોખાને સાફ કરી તે ચોખાને કંદનું શરબત કરી તે શરબતને તથા બે ટોંપા કેવડાના અંતરને એક તપેલીમાં નાંખી દેઈ તેમાં દુધ તથા ધી નાંખી બે રતી ફટકડીનો ચુરો તેમાં નાંખી તે તપેલીના ઉપર ઢાંકણુ મૂકી તેને કણકવતી સજ્જડ કરી દેઈ તાપની ધીમી આંચ ઉપર તે તપેલી મુકવી. આ પ્રમાણે ખીર થશે.

દીસ બહાર બનાવવાની રીત—કાચા ત્રણાં (પાંપટા) અને બટાટા અઠેક શેર ચેઈ ચણાને ઝાડમાંથી લેઈ તેને "ઝાલીને" સા-

૬ કરી નાંખવા તેમજ બટાટાને હોલીને સાફ કરી નાંખવા તેના બંને બે મોટા હોય તો ચચાર કકડા કરવા. પછી એક પોટલીમાં બે તોસા ધાણા બાંધવા, અને બીજી પોટલીમાં એક તોસો જીરું બાંધવું અને તે પોટલીઓની સાથે ચણા તથા બટાટાને બીમાં તળી ભેરા પછી પોટલીઓ બહાર કાઢી લેઈ ભરાયેલા ચણા તથા બટાટાને એક લસણમાં મુકી છાંડી સારા જીણા ત્રણશેર ચોખ્ખાને ધોઈ સાફ કરી મુકવા. તે પછી નવટાંક ધી તપેલીમાં નાંખી તે તપેલી દેવતા ઉપર મૂકી તેમાં એક તોસો એલચી, એક તોસો મરી, અડધો તોસો લવીંગ અને પા તોસો જાયફલ નાંખવું. જ્યારે ધી કકડવાથી છલાયચી, લવીંગ, આદિની સુગંધ આવે ત્યારે તેમાં ઉપર લખેલા ચોખ્ખા નાંખી બે વાર હલાવી ગિટાળી લેવાં. તે પછી એક બીજી તપેલીમાં પોણો સેર ધી નાંખી તે ચુલા ઉપર મૂકી તેમાં પાશેર ડુંગરૂં અને નવટાંક લસણ નાંખવું અને જ્યારે તે રતાશપર આવે ત્યારે તેમાં ઉપર લખેલા ઉઠાજેલા ચોખ્ખા નાંખવા. તેને પછી બે વાર હલાવી ગિટારી લેવા. તે પછી ત્રણ તોસા મીઠું, નવટાંક ધાણા, પા તોસો જીરું એટલાને ચાર સેર પાણીમાં ગિટાળી તે પાણીમાંથી જીરા તથા ધાણાને કાઢી લેઈ તે પાણીમાં લસણ, ડુંગળી, જાયફળ, લવીંગ, છલાયચી જીરું આદિને ત્રણ વાર કરી દેવો. પછી એક તપેલીમાં અઘરે ધી નાંખી તે ઉપર લખેલા ચોખ્ખા પાથરી તે ઉપર ચણા અને બટાટા ને પહેલેથી તૈયાર કર્યા છે તે પાથરી દઈ તેના ઉપર લખે ચોખ્ખા પ્રાચરવક અને એ પ્રાચરવે પા દઈ દેવા. પછી ધાણા તથા મીઠાનું વધારેલું પાણી તેમાં ભરી દેવું. પછી એક તોસો તજ, એક તોસો

તમામ પત્ર, કાચીરી છૂંદ પા તોભો, એ ત્રણેની જુદી જુદી પો-
ટલીઓ કરી તેમાં મુકી દેવી. મધી તે તપેલીના ઊપર બેસતું આવે
એવું ઢાંકણુ દષ તેને કણકવતી, સગળડ કરી તે તપેલીને અડધા
કલાક સુધી ધીમા તાપ ઊપર રાખી, જિતારી સ્ત્રીધાથી દીઝ બહાર
બને છે. આ ભોજનને મુસલમાન લોકોએ પોલાવ નામથી પ્રસિદ્ધ
કયું છે અને તેમાં તે લોકો માંસ વાપરે છે.

સમોસા બનાવવાની રીત—લીલા ચણાને ધીમાં તળી તેને
વાટી એલચી, મરી, લવીંગ, તજ, છૂંદ, શેફેલા ધાણા એટલાને
પીસી તેમાં નાંખી તેનાં મુઠીયાં કરી તે મુઠીયાંને ઘજની કણકના
બુઆ કરી તેની અંદર મુકી બરોબર મેળવી એક તપેલી કે તાવડીમાં
ધી નાંખી તેની અંદર તળી લેવાં આવી રીતે બટારાના સમોસા પણ
બની શકે છે.

હાલના જમાનામાં ઇંગ્લેન્ડ બજેલા લોકોનો શોખ ડબલ રોટલી
અને બીરકુટ આદિ ઊપર વિશેષ જોવામાં આવે છે અને તેથી
તેઓ પોતાનો ધર્મ મુકી તે ખાવાને હોટલ વગેરેમાં જાય છે. માટે
ઇંગ્લેન્ડ બજેલાઓની સ્ત્રીઓને અમારી ખાસ ભલામણ છે કે તે-
ઓએ પોતાના ઘરમાં ડબલરોટી અને બીરકુટ આદિ બનાવી પો-
તાના પતિઓને હોટલોમાં જતા અને ધર્મ મુકતાં અટકાવવા.

**ડબલ રોટી અને બીરકુટ જેથી બની શકે છે તે ખમીર
બનાવવાની રીત**—બજાનો લોટ એક પાઉન્ડ [૩૮ તોલા], રાતી
ખાંડ દસ તોલા, મીઠું એક અઘોળ, પાણી વીસ રોર એ સર્વેને
બેમા કરી કલાક સુધી ઉકાળવાં. જ્યારે તે ખૂબ ઉકળી જાય ત્યારે
જિતારી સેધ ભગાર ટાંદું ખડે ત્યારે એક સીથીમાં બરી લધ તેના

ઉપર સખત બુચ મારી લેવો. પછી તેને ચોળીશ કલાક સુધી રાખી મુકવાથી ઉત્તમ ખમીર બનશે. અને અઢાર શેર લોટમાં એક શેર ખમીર મેળવવો જોઈએ.

ખીસ્કુટ બનાવવાની રીત—અચ્છેર સોજીને લોટની માફક બાંધી તેમાં નવટાક ધી અને એક અઘોળ ખાંડ નાંખવી. તેમાં ઉપર લખેલો ખમીર પણ એક તોલો નાંખવો. પછી તેને સારી રીતે મસળી તેની નાની નાની ટીકડીઓ કરવી. પછી તે ટીકડીઓને સંચામાં અથવા દેવતા ઉપર કાંઈ સ્વચ્છ વાસણમાં મુકી શેકી લેવી.

મીઠાં ખીસ્કુટ બનાવવાની રીત—ધણિયો લોટ, મોરસ ખાંડ અને ધી સરખે ભાગે લઈ તેને દૂધ સાથે બાંધી તેની ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ટીકડીઓ કરી તેના ખીસ્કુટ બનાવવાં.

જીજર (મુંઠનો) ખીસ્કુટ બનાવવાની રીત—ઉપર લખેલી ચીજોમાં મુંઠ મેળવવાથી જીજર ખીસ્કુટ બને છે.

ડબલ રોટી બનાવવાની રીત—અશેર લોટમાં પાતોલો સોડા અને પા તોલો ટાટ્ટેરીક એસીડ મેળવી નો નરમ બાંધો તેને કલ્લના અથવા કાંસાના સંચામાં અથવા કાવે તેમાં મુકી તે વાસણતું મ્હોં સખત બાંધ કરી તેની ચારે બાજુએ દેવતા મુકી દેવો. પછી થોડીકવાર પછો તે દેવતા ખસેડી નાંખી તે વાસણમાં થયેલી રોટલી કાઢી લેવી. આ પ્રમાણે ડબલ રોટલી બને છે.

ડબલ રોટલી બનાવવાની બીજી રીત—ચણાની ઘાણ પલાળી તેતું પાણી લેઈ લઈ તે પાણીને એક શીશીમાં બાંધ કરી ચોવીસ કલાક સુધી તડકામાં મુકી છાંડવું. પછી તે પાણીમાં ઢીલો લોટ બાંધી ચાર કલાક સુધી રાખી મૂકવો. આ લોટને પણ પછીથી

ઉપર લખ્યા પ્રમાણે કરવાથી ડાહ્યા રોટલી બનશે.

ઉપર ઇચ્છે ભોજનો પણ હું લખી ગયો છું. હવે એમનાં કાષ્ટ એવાં ભોજન નથી કે જેમાં માંસ, ઇંડાં આદિનો ભોગ નથી થતો તેથી તેના ભોજનો વિશે લખવાને હું અશક્ત છું.

મુસલમાની ભોજનોમાંથી જે ઉત્તમ વસ્તુઓ છે તે લખું છું.

ગુલાબ પાલુદા—એક શેર દૂધમાં નવટાંક નિશારતે અને પાશેર સફેદ કદ મેગલી તેને છણી લઈ તેમાં થોડુંક ચાણી નાંખી તેને દેવતા ઉપર મૂકી કડછી કે ચમચા વડી હલાવતા રેહેવું. જ્યારે તે ચાસણી થઈને મધ જેવું થઈ જાય ત્યારે તેને દેવતા ઉપરથી ઉતારી, કેસરને કેવડાને પાણીમાં પીસી તેમાં નાંખવું. પછી તેને કાચ અથવા ચીનાઈના વાસણમાં ઢરાવ્યાથી ગુલાબ પાલુદા થશે. આ ગુલાબ પાલુદામાં ટોપરાં, ચારોળી આદિ ધણાં ઝીણાં કરી, નાંખવામાં આવે છે.

નાન ખતાઈ (એક જાતની રોટલી)—સોજ એક શેર, મોરસ ખાંડ એક શેર, ગદામનો છીનેસો મગજ નવટાંક, પીસ્તાં નવટાંક, ટોપરાં નવટાંક, ખડી સાકર નવટાંક, પપનસનો મગજ નવટાંક, સમુદ્રશીણ પા તોયો, એ સર્વે વસ્તુઓને ધી સાથે લગાર લગાર ગેંકી, રોટલી જેવા લોટ સાથે ભેગી કરી તેની રોટલી કરવી. આ રોટલી નાનખતાઈ છે અને તે પુષ્ટિદાયક છે.

ખરફની કુલફી બનાવવાની રીત—ખસેર દૂધને રાખડી જેવું કરી તેમાં અચ્છેર ખાંડ અને બે ટીપાં ગુલાબનાં અથવા બે ટીપાં કેવડાના અત્તરનાં નાંખી તેને *ટીનના સાંચામાં મુકી તેનું ઢાંકણ મુકી દેવાથી તેની સાથે સજ્જડ ચોટાડી દઈ છ શેર ખરફના કડકા કરી

તેને માટીના વાસણમાં મુકી તેની અંદર દુપલો સાંચો મૂકી દેવો. ધ્યાનમાં રાખવું કે એક સંચામાં નવટાંક કે પાશેરથી વધારે દુધ થવું ન જોઈએ. અને તે સંચાઓ ખરફમાં એક દલાક સૂધી રાખવાથી માહેતું દુધ હરી જઈને સ્વાદીષ્ટ થશે. આ પ્રમાણે ખરફની કુલશી બને છે તે ટીનના સાંચામાંથી કાઢીને ખાતી.

સૂચના—સ્ત્રીઓને જાણુવા લાયક ઉપયોગી બાબતો મેં આ લોપડીમાં લખી તે ઉપરાંત બીજી કેટલીક બાબતો પુરાણ, સ્મૃતિ આદિના આધારે આપી શકાય એવી છે, પણ આ દેશની સ્ત્રીઓ તે સમજી શકવાને અશક્ત છે તેથી અને કેટલીક લખતાં સમ્યક્તા તૂટી જાય છે એ બીકથી, હું તે લખી શક્યો નથી પણ સ્ત્રીઓ પોતાની મેળે સમજી શકે એવા હેતુથી વાર્તા રૂપે આ નાનકડું પુસ્તક મેં બે ભાગમાં રચ્યું છે તેના બિત્તરાર્ધમાં પતિવ્રતનો બોધ ઢાલો છે અને પૂર્વાદ્ધમાં શરીર રક્ષા તથા પાકશાસ્ત્ર વિષે લખ્યું છે તેની અંદર મારી સ્વભાષા ગુજરાતી ન હોવાને લીધે જે કાંઈ ભૂલો થઈ હોય તે વિદ્વાન વાચકવૃંદ સુધારીને વાંચશે એવી હું આશા રાખું છું.

---

* ગંજેરી લોકોની ચલમના જેવો આકાર હોવો જોઈએ, તેના લોપડા ભાગ બેપર ઢાંકણ આવવું જોઈએ અને નીચલો ભાગ એવો રાખવો કે માહેથી દુધ નીકળી ન જાય.

આ પુસ્તકમાં શેર ૪૦ રૂપિયાભારનો સમજવો.

છતિ

સમાપ્ત.

અહેર ખખર.

આ ગ્રંથ પતિવ્રતા ગરીબ લલેલી સંસ્કારને મૂલ્ય મળે.

માનસિક યોગ—(પોતે મેસમેરીઝમ કરવાની વિધી.) કિં. ર. ૨-૦-૦

અમનાશક—(પરજી ૩-૭૫, ઇશ્વર, પ્રકૃતિ, સુક્તિ અને કર્મનો,

તથા વૈજ્ઞાનિક ગ્રંથોનો નિશ્ચય, તથા વ્યવહારિક સત્કર્મ અને પરમા-

નિક અધિકારી બનવાનો વિષય:—કદ રોપલ ૮ પેજ ૧૦ થી ૧૨

દારમનું... .. ૨૦-૬-૦

ઉપરની બુકોનું (વિતરાર્ધ) આલેક થવાપર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

ભૂતિરંશન—(ભૂતિ પૂજનો વિષય) ૦-૪-૦

વૈદિકી સંધ્યોપાસનાદિ પંચમહાયજ્ઞ વિધિ..... ૦-૩-૦

શારિરિક યોગ કળા—(કોશ્લાઓનો ખુલાસો. ન થતી

સંતાન ઉત્પત્તિની રીતો.)..... ૦૨-૦-૦

જ્ઞાનચક્ષુ—(૭૫ ઈશ્વર પ્રકૃતિ આદી જનવાની રીત)..... ૪-૦-૦

કાન્ત-કુમાર—[સમય ગદ્ય પદ્યત્મક ગ્રંથ.]..... ૦-૮-૦

માનસિક યોગ—(શુદ્ધ ગુજરાતીમાં, ચિત્ર સહિત,

ત્રીજી આવૃત્તિ હવે પછી બહાર પડશે.) ... ૨-૦-૦

એનેજર “ગુર્જરવિજય” પ્રેસ.
અહમદાબાદ.

મળ વૈધ

પંડીત વૈજનાથ—અવધવીસી.

